AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt: IX, Sayı: 142

Rüzgârlı ***Sok.*** *Ovehan*
Kat: 3 *Daire: 7*
P. K. 582 — ***Ankara***
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Neşriyat Müşaviri:

Metin TOKER

•

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:

Yusuf Ziya ADEMHAN

Umumi Neşriyat ***Müdürü***

Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :

M. Nevzat **ÜNLÜ**

*

Karikatür :

TURHAN

•

fotoğraf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN

ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

•

Klişe :

Desen Klişe ATELYESİ

•

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

•

Abone Şartları :

3 aylık	**(12 nüsha) :**	**6 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**12 lira**
1 senelik	**(52 nüsha) :**	**24 lira**

•

İlân Şartları :

3 **renkli arka kapak Tam Sayfa : 350 Lira**
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 24.1.1957

Kapak resmimiz:

Arif Demirer

Kara kedisi: Rötar

Kendi Aramızda

Kalkınma hakkında

Gözlerini ihtiras bürümüş muhalifler ne derlerse desinler, millî kalkınma hamlesi yurdun her kösesinde,, hayatın her safhasında iç açıcı sonuçlarını vermeye bağlamıştır. Meselâ Erzincan'da, kahve arayıp bulmak ümit ve külfeti ortadan kalkalı beri kahvehane sahipleri tabelâları "Çayhane" olarak değiştirmişlerdi. Şimdi çay da kahvenin ardından kaybolunca, aynı kahvehane sahipleri tabelâları "Tarçınhane" seklinde değiştirmeye hazırlanıyorlar. Yani, tabelâcılara reni yeni işler çıkıyor. Farkındasınız tabiî bu suretle memlekette iş hacmi artmış, çalışma sahaları doğmuş oluyor... Kalkınmamızın nurlu neticeleri... İnsaf, ya muhalifler!. A. Nail - Erzincan

*

Mecmuanızı daima okurum. Birçok sayılarınızda iktidarımızın kalkınma hamlelerini tasvip etmiyen yazılar görüyorum. Halbuki bizim Radyoda köylü saatim dinlemiş olsanız, manevî bakımdan cennette ve maddî bakımdan da buğday tarlasında re hatta petrol göllerinde olduğunuzu anlarsınız. Seyhan Dülger - Görele

1947 - 1948 Senelerinde o zamanın muhalifleri Nevşehirde miting meydanında dinleyen binlerce insana, cebinden yenice sigarası kutusunu çıkarıp, -hatırladığıma göre o zamanki fiatı 40 kuruştu- kutusunun üzerine vurarak, "Allahsızlar bunu 40 kurusa satıyorlar. Bu memleketimizde çıkıyor, biz iktidara seçince 10 kurusa vereceğiz. Şunu şu fiata, bunu da bu fiata.." demişlerdi. Hepsi bir tarafa, son seker ayarlanması dolayısı ile hatırıma geldi. Bu da memleketimizde çıkıyor. Acaba şimdi o sözü söyleyenlerde mi "Allahsız" oldu? M. İnan - Ankara

•

Kambur üstüne kambur gibi, dertlerimize bir dert daha katıldı. Gene bize üç günlük bayatlamış gazeteleri beklemek düşüyor. Hele biz kasaba veya köylerde oturanlarda bu dert kendini şiddetle hissettiriyor. Radyolarımızı dinlemekten mahrumuz. Grev etmişler gibi ağızlarını anahtar değil, eskiden kalma, ısıtıp ısıtıp bağladığımız piller bile açamıyor!.. Geçenlerde gazetenin birinde hâlâ ilânına rastladığım pil ve batarya imaleden fabrikamiza ne oldu Allahaşkına?... Alâkalıların buna bir çare bulmalarını temenni ederiz. Aksi takdirde bu mübarek makinaların içini boşaltıp eşya dolabı yapmaktan başka çaremiz kalmıyacak. Günal Aras - Erzurum

•

Basın hakkında

Zafer'in su son günlerdeki neşriyatı hudut tanınmaz bir mahiyet almıştır. Şahsiyetlere yapılan hareketlerle edep ve ahlâk kaideleri üzerinden bir silindir gibi geçilmiş, bazı şahıslar, gerek alenen gerekse zımnen ağır töhmetler altında bırakılmak istenmiştir. Zaferciler siyaseti, galiba hakaret, iftira ve tezvirden ibaret olarak görmekte ve kabul etmektedirler. Makalelerinde "ne şekilde tenkit edeyim" değil; "nasıl hakaret edeyim" zihniyeti hâkimdir. Memleketin siyasi çatısı altında diledikleri gibi perende atıp, istedikleri şekilde hükümran olmak heves ve hayaline kendilerini kaptırmışlardır. 8.4 gün devamlı surette, Zaferi okuma talihsizliğine uğrayan bir vatandasın bu hakikati bütün acılığı ve çıplaklığıyla görebilmesi için çok keskin bir zekâya malik olması lüzumlu değildir.

Kaya Çelikkanat- Ankara

Bu günkü basın kanunu karşısında Zafer'in neler düşündüğünü bilmiyorum. Fakat benim bildiğim 1950 de ilân edilen gazeteciler bayramı münasebetiyle radyoda bir konuşma yapan Mümtaz Faik Fenik, bugün gene radyoda tekrarlarsa kendisini candan alkışlarım. Mustafa Tenekeci - Silivri

●

7 Ocak 1957 tarihli Zafer, "Son altı yılın bilançosu" başlığı altında kendi ifadeleriyle "muhtelif hâdiselere dair sayanı dikkat" haberler verdi. Randall'ın Ankaraya gelmesi, Hilton Otelinin açılması ile Demokrat Partinin senei devriyesi arasındaki münasebeti anlayamadım. Bu arada Adıyaman ve Adapazarının vilâyet olmaları da bu havadisler meyanındadır. Halbuki biz daha cazib, daha şayanı dikkat hâdiseler olduğu kanaatında idik. Meselâ, Kırşehirin kaza, Abananın köy haline gelmesi; C.H.P. Genel Sekreterinin Sinop ta tevkifi, Halkevlerinin kapanması. Basın ve toplantı kanunlarının tadili; Muhalefet mebuslarının dokunulmazlıklarının kaldırılması; bir muhalefet partisinin kapatılması gibi. Fevzi -Sanlı - Tefenni

•

Politika hakkında

AKİS'i bir senedenberi dikkatle takip ediyorum. Bütün sayılarında, demokratik bir zihniyetin ışığı altında memleket ve millet davalarını savunmada gösterdiği ' medeni cesaret takdire değer..

Bilhassa hâdiselerden alınan İlhamla günün kahramanlarının fotoğrafları altında çıkan ikişer, üçer kelimelik orijinal tabirler AKİS'e bambaşka bir güzellik veriyor... 139 sayılı AKİS'te beni en çok ilgilendiren "dikensiz kul" tâbiri oldu. Dikensiz gül olduğunu ilk defa işitiyordum. Sonradan öğreniyorum ki tâbirin kahramanı ateşli bir demokrat olan T. İleri imiş. Üstad Aydında partisinin kongresinde önümüzdeki Meclisi bir gül bahçesine benzetmiş. Güller D. P. miletvekllleri, muhalefet de bahçenin diken kısmı olup, seçimde "silme" kazanılacakmış... Gülsen, gül, bülbül, diken divan edebiyatı motifleri olduğuna göre Üstad divan şairlerine nazire denemesine girişmiş olsa gerek. Sayın İleri'nin şairliğe hevesli elmasına bakılırsa herhalde hafızasında şiir kırıntıları arasında: "Gülü tarife ne hacet ne çiçektir biliriz" mısraı da vardır.

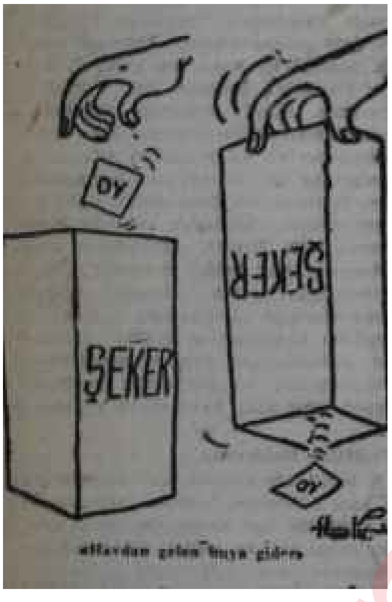
Ali Vural - Ödemiş

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Unutturulamayan zam

Geçen haftanın sonundan bu haftanın sonlarına, umumî efkârın alâkasının dağıtılabilmesi için Türkiyede pek çok şey yapıldı. Radyolar günlerce Kasım Güleğe hücum ettiler. O mevzuda gazetelere büyük başlık olacak sözler sarfedildi. C.H.P. Meclisinin tebliği yani hücumlara vesile oldu. Bu sırada Bağdat Paktının dört müslüman devletinin Başbakanları da Ankarada toplanıyorlardı. Kıbrıs meselesi, tartışma mevzuu haline getirildi. "Görülmemiş Kalkınma"-nın yeni yeni eserleri parlak nutuklara yol açtı. Ama bütün bunlar Türk milleti için haftanın en mühim hâdisesinin şekere yapılan zam olmasını önliyemedi.

Ulus'un karikatürü

Bu hafta içinde herkesin ağzında dolaşan, bütün evlerde söylenilen "şekere zam" idi. İktidarın bu zammı yaparken, zammın akislerinin, hele politik neticelerinin kendisi için çok vahim olacağını bilmemesi imkânsızdı. Buna rağmen bundan kaçınılamamış olması bütün "Görülmemiş Kalkınma" edebiyatı içinde iktisadî vaziyetimiz hakkında mükemmel bir fikir veriyordu. Şeker gibi D.P. Muhalefeti zamanında ağıza sakız yapılmış bir maddenin fiatını iki buçuk ibraya çıkarmak, binilen dalın kesilmesinden farksızdı. İktidar Partisi Basın Kanununun, hâkim temihatsızlığının, Üniversite muhtariyetine darbenin, hatta Toplantıların men'inin altından kısa vade içinde çıkabilirdi. Bunlar, uzun vadeli hatalardı. Ama şekere zammını neticelerinden hiç bir şey D.P. yi kurtaramıyacâktı. Bunu bu haftanın başında Ulusta çıkan bir karikatür bütün çıplaklığıyla gözlerin önüne serdi. Harp içinde olunmasına, ne askeri ve ne iktisadî dışardan hiç bir yardım almadığımız zamana tesadüf etmesine, o sırada hudutlarımızı yarım milyon askerle tek başına beklememize rağmen C.H.P. iktidarının şekeri beş liradan yedirmesini millet asla unutmamıştı. Şimdi, barış halindeyken ve dışardan yüz milyonlarca dolar yardım alırken, üstelik kurulan şeker fabrikaları Hürriyetlerin bedeli olarak gösterilirken, şekerin iki buçuk liraya çıkarılması C.H.P. aleyhindeki son ihtamı da silip götürüyordu. Nitekim bu yüzdendir ki haftanın başında bir 1949 Demokratı Büyük Millet Meclisinin kürsüsünden:

"— Arkadaşlar, dedi, biz 1949'da Taksimde bir mitingte ucuzluğu tabuta koyup dolaştırmıştık. Şimdi fiatlar o zamanın fiatlarından yüzde 70, yüzde 80 yüksektir. Bunun tek sebebi. İktidarın pahalılığı kabul etmemesidir".

D.P.

Yeni kombinezon

İstanbul gazetelerinin zabıta sütunları müdavimleri bir müddetten beri, alışkın oldukları bir havadisi arıyorlar, arıyorlar, ama bulamıyorlar. Aradıkları, D.P. kongrelerine alt haberlerdir. Bu haberlerin zabıta sütunlarına geçmesi, âdet olmuştu. İ3tanbulun bir tarafında D.P. kongresi olsun da Köprülü taraftarları ile Sarolistler birbirlerine girmesinler! Buna imkân kalmamıştı. Taraftarların birbirine girdiği her seferinde ise iş arbedeye dökülüyor, arbedeye de polis müdahale ediyordu. Buna rağmen bir kaç hafta var ki İstanbul gazetelerinde D.P. kongrelerinden ya hiç bahsedilmiyor, ya da hâdise iki satırla geçiştiriliyor. Kongreler gittikçe sönük geçiyor, hazan sudan tenkitler yapılıyor, bazan da konuşan dahi olmuyor. Fakat hizipler adeta ortadan kalkmıştır.

Gazete okuyucularından bazıları bunu D.P Genel Başkanının maharetine verdiler. Demek ki Partinin 1 numaralı adamı teşkilât içinde sulh ve sükûnu iade etmişti. Geçimsizlikler ortadan kalkmıştı. D.P. mütecanis bir manzara arzediyordu. Halbuki, vaziyet bunun tamamiyle aksiydi. Sakin deniz, fırtınadan evvelki denizlerin bütün hususiyetlerim "taşıyordu ve bilhassa mesuliyet mevkilerinde bulunmayan Demokratlar partilerinin içine düşmüş olduğu durumu daha iyi görmeye başlıyorlardı.

İstanbulda D.P. kongrelerinde artık kavga olmuyordu, zira Sarolistler Köprülüleri desteklemek hususunda şeflerinden talimat almışlardı.

Başbaşa mülakat

Hakikaten bundan kısa bir müddet evvel birgün Türkiye Büyük Millet Meclisinin gazinosunda, beyaz örtülü küçük bir masanın başında Prof. Fuad Köprülü ile Dr. Mükerrem Sarol bir arada gözüktüler. Mülakatı arayan ve tenlin eden sabık Devlet Bakanıydı. Sabık Devlet Bakam hayli zamandır sabık Dış İşleri Bakanının yolunu kolluyor, onunla temas imkânı arıyordu. Bu neviden yanaşma sahnelerine Ankara Palasta şahid olunmuştu. Dr. Sarol Prof. Köprülüyü daima pek büyük bir hürmetle selâmlıyor, ona iltifat ediyor, başbaşa kalmak için fırsat gözlüyordu. Sabık Devlet Bakanı sabık Dış İşleri Bakanına telefon da etmişti. Fakat esaslı görüşme, Meclisin gazinosunda oldu.

YAZISIZ

O gün pek çok Demokrat milletvekili bir zamanların iki can düşmanını aynı masada hararetli bir muhavereye dalmış görünce hayret etmekten kendilerini alamadılar. Hayret edenler sadece Demokrat milletvekilleri değildi. Hür. P. mensupları da Sarol - Köprülü görüşmesini alâkayla takip ediyorlardı, Sonra, iki D.P. li beyaz örtülü küçük masanın etrafında yeniden buluştular. Uzaktan bakanlar, konuşanın daha ziyada Dr. Sarol olduğunu görüyorlardı. Sabık Devlet Bakanı anlatıyor, anlatıyordu. Prof. Köprülünün yüzünde evvelâ müstehzi bir ifâde sezilmişti. Müteakiben ifade "müstehzi bir hayret" olmuştu. Aradan biraz zaman geçince, "müstehzi" sıfatı da ortadan kalkmıştı. Prof. Köprülü Dr. Sarolu alâkayla dinliyordu. Bilmediği bazı şeyleri duyduğu belliydi. Sabık Dev-

BİR TEKLİF

Kıbrıs işinin şu sıralarda milletimiz için ifade ettiği mâna, hiç kimsenin meçhulü değildir. Bu meselede İktidar ile Muhalefet arasında bir işbirliği yapılması, müşterek bir görüş temini için müzakerelere girişilmesi elbette ki gönlün istediğiydi.. Ama İktidarın Muhalefeti tanımaması bana imkân bırakmıyor. Muhalefet ayrı çalışmak mecburiyetindedir. Hükümetin sahip olduğu bilgilerin, alman raporların Muhalefete verilmemesi bu gayretleri zorlaştıracaktır. Zira Dış politika mevzularında esaslı tahliller yapabilmek, her şeyden çok malûmata ihtiyaç gösterir. Ama böyle bir mecburiyet Muhalefeti hareketsiz bırakmamalıdır.

önümüzdeki günlerde Kıbrısla alâkalı olarak muhtemelen Mecliste müzakereler cereyan edecektir. Münakaşa edilecek mevzu, Adanın taksimidir. Şimdiye kadar Taksimin aleyhinde, prensip olarak, hiç bir siyasi parti vaziyet almamıştır. Hatta basında bile - gazeteler başmakalesiz kaldığından beri basının böyle hallerdeki tutumunu keşif kolay değilse de.. - Cemil Saki Barlastan başka biri Taksimi reddetmemiştir. Buna mukabil herkeste birkaç tereddüt noktası vardır. Evvelâ, Cumhuriyet Hükümeti bu son tezinde sebat edecek midir? Çünkü hiç kimse unutmamaktadır ki bugün Taksimi övenler, dün aynı fikri tavsiye edenleri gürültüyle susturuyorlardı, "Adanın tamamı bizim" diyorlardıikincisi, acaba Ada Türkleri hakikaten Taksimi istemekte midirler? Ada Türklerinin temsilcisi olarak memleketimize gelen iki ahbap çavuş, ziyadesiyle kuvvetli şahsiyet sahibi kimseler intibaını bırakmamışlardır. Aynı mevzuda verdikleri üç değişik beyanat elbette bazı endişeler doğurmuştur. Adadaki toprak vazıyeti hakkında bilinenler Taksimin kolay olacağı ümidini vermemektedir. Bilhassa ziraat arazisinin pek büyük bir kısmının, nüfusun yüzde 18'i olan ekalliyetimizin elinde bulunması ve bu ekalliyetin hemen hiçbir noktada toplu halde yaşamaması güçlük sebebi teşkil edebilir. Kitlelerin yer değiştirmesi, bizzat bahis mevzuu kitleler tarafından arzulanmaz. Buna mukabil Taksimin tahakkuka halinde bir kısım ırkdaşlarımızın Yunan bölgesinde kalması, onları Batı Trakyadaki ırkdaşlarımızın ıstıraplarımla karşı karşıya bırakacaktır.

Adada vaziyet nedir? Ada halkının hakiki arzusu Taksim midir? Bunun lehindeki ve aleyhindeki unsurlar nelerden ibarettir? Türk ekalliyet nasıl yaşamakta, hangi şartlar içinde bulunmaktadır? Cumhuriyet hükümetinin ne yapması lâzım geldiği hususunda fikir söylemek zorunda olan Muhalefetin, bunlardan habersiz vaziyet alması son derece garip kaçar. Esaslı bir tetkik, mutlaka Adadaki İngiliz Genel Vali, hatta Yunanlıların temsicileriyle görüşmeyi icap ettirir. Adadaki hava nedir? İşte Muhalefet gibi, İktidar kadar mesul bir mevkide bulunan teşekküllerin bilmesi lâzım gelen şey budur.

Bonon yolu, Büyük Mecliste temsilci bulunduran Muhalefet partilerinin, kendilerine dönüşte mufassal rapor verecek birer milletvekillerini Kıbrısa göndermeleridir.

*

Muhalif partnerimiz batılı usulleri istiyorlar. Fakat kendileri batıda makbul usullerden hiç birini tatbike yanaşmıyorlar. Batıdaki insanların serbestçe fikir söyledikleri mevzularda, garip bir ürkeklik içinde, sadece İktidarı fikir söylesin diye sıkıştırmakla yetiniyorlar. Kıbrısa, vaziyeti görmek üzere ne kadar İşçi ve Muhafazakâr milletvekili gitmiştir. Partiler görüşlerini onların müşahedelerine dayanarak tesbit etmişlerdir. Kıbrısı bırakınız, İngiliz muhalif milletvekilleri "İngiliz tecavüzü"nden sonra Mısıra gitmişler, Port Said'i gezmişler, Nasırla görüşmüşler, herkesi dinlemişlerdir. Düşününüz bunu, nihayet fiilen harp halinde oldukları bir memleketin toprakları üzerinde yapmışlardır. Bu milletvekillerinden Edith Summersklll, dönüşte, "İngiliz tecavüzü" ile İngilterenln prestijine büyük bir darbe vurulduğunu söylemiş, derhal yeni seçimlere gidilmesini istemiştir. Batıda muhalefet böyle çalışıyor.

Şimdi bizde de, Kıbrıs gibi mühim bir mevzuda Muhalefet, söz hakkını lâyıkı veçhile istimal etmekle mükelleftir. Bunun yolu İse, mevzu etrafında birinci elden malûmat almaktır. Muhalefet evvelâ Adayı tanımalıdır. Zaten vazifesi de budur. Bu yapılmadığı takdirde umumi efkâr düşünecektir ki muhalif milletvekilleri ya EOKA'nın bombacılarından, ya da, daha komiği, Zafer'de Muhalefet "ne hakla ve cüretle Devlerin dış meselelerine karışmak ve tavsiyelerde bulunmak hakkını kendinde görmektedir" diye tepinen dehşetengiz başyazardan korkmuşlardır.

AKİS

let Bakanı ise samimiye benziyordu ve üzerinde ıstırap çekmiş bir adam hali vardı. Bir çok kimse iki Demokratın, müştereken tanıdıkları -hem iyi tanıdıkları- bir üçüncü şahıstan bahsettiğini anlamakta gecikmedi. Manzara hakikaten alâka çekiciydi. İşin garibi şuydu ki hem Prof. Köprülü, hem de Dr. Sarol bu üçüncü şahıstan şikâyetçi görünüyorlardı.

İşte İstanbuldaki D.P. Kongrelerinin zabıta sütunlarını terki hâdisesi, bu günlere tesadüf etti.

Daha sonra, gene Mecliste başka alâka çekici' sahneler cereyan etti. Bu haftanın ortasında Çarşamba günü Meclisin yarım saatlik bir tatilinden sonra yeniden salona girenler ön sıraların birinde Dr. Sarol ile Prof. Köprülüyü yan yana gördüler. Hakikaten Kurucu Profesör salon henüz boşken gelip, mutad yerine oturmuştu. Biraz sonra Dr. Sarol içeri girmiş ve dünya kadar boş yer varken Prof. Köprülünün yanına çökmüştü. İki eski Bakan samimiye benzeyen bir de hasbıhale koyulmuşlardı. Dr. Sarol Her zamanki gibi şıktı, lâcivert elbiseler giymişti. Prof. Köprülü, kılık bakamından mutad halindeydi. Muhavere hayli zaman sürdü, müteakiben Dr. Sarol dışarı çıktı. İki eski düşmanın bu şekilde Mecliste başbaşa görüşmeler yapmalarındaki şayanı dikkat taraf gözden kaçmıyordu. Her kes biliyordu ki Dr. Sarol hakkında D.P. den muvakkât ihraç kararı Kurucu Profesörün arzusu üzerine verilmiştir. Bu yüzden kararın kaldırılması için de Kurucu Profesörün muvafakatinin' istihsali şarttır. Bu bakımdan partiye tekrar alınmak isteyen sabık Devlet Bakanına alâkalılar evvelâ Prof. Köprülünün gönlünü yapmasını tavsiye etmiş bulunabilirler. Bu bir ihtimaldi.. Ama bir başka ihtimal daha vardı ki, onu gözden uzak tutmak mümkün değildi ve ihtimallerin asıl alâka uyandırıcı olanı da oydu.

Profesörün durumu

Prof. Fuad Köprülü Dış İşleri Bakanlığından çekildikten sonra bir müddet umumi hayattan uzak kaldı. Meclise gelmedi. Zaten mevsim yaz, Meclis kapalıydı. Fakat evinde, İktidar ileri gelenlerinin küçük çapta olanlarını kabul etti. Büyük çaptakilerle görüşme teklifini reddetti, onlarla daha ziyade vasıtalı şekilde haberleşti. Sonra Meclis açıldı. Prof. Köprülü Meclise devama başladı. Bu sırada birçok Bakan kendisini ziyaret ediyordu. Mecliste ön sıralardan birine oturuyordu. Bir kaç defa Başbakan Adnan Menderesin, gelip Kurucu Profesörün yanına yerleştiği görüldü. Fakat iki politikacının arasında ki münasebeti tarif için en münasip kelimenin "samimiyet" olmadığı derhal göze çarpıyordu. Sezilen, Prof. Köprülü ile beraber görülmek isteyenin Adnan Menderes olduğuydu. Prof. Köprülü bir tek defa söz almadı, Başbakanın Mecliste yaptığı 'konuşmaların bir tekini -ama bir teki-

Ar. Mükerrem Sarol - Prof. Fuad Köprülü

Şarka gidince garba varılır

ni- alkışlamadı. Müzakereleri bazan takip ediyor, bazan yanındakilerle konuşuyor, müteakiben dışarı çıkıyordu.

Bu sırada sabık Dış İşleri Bakanına bir defa daha ve yeniden Dış İşleri Bakanlığı teklifi geldi. Dış İşleri Bakanlığının, D.P. Meclis Grubunun bütün memnuniyetsizliğine rağmen Bakansız tutulmasının başlıca sebebi Prof. Köprülünün yerine birisinin tâyinine yanaşılmamasıydı. Dış İşleri Bakanlığı münhal kaldıkça, oraya tekrar Kurucu Profesörü getirmek ümidi tamamiyle zail olmuş sayılamazdı. Fakat Prof. Köprülü Dış İşleri Bakanlığının mükellef Cadillac'ı ile dolaşmadığına göre teklifleri kabul etmemişti. Zaten bunu beklemek doğru değildi. Gerçi resmî çevrelerden sık sık Kumcu Profesörün şu veya bu Bakanlığa gelmek üzere bulunduğu rivayetleri çıkıyordu. Muhtelif Bakanları sabık Dış İşleri Bakanının Atatürk Bulvarı üzerindeki -ve Meclis Başkanının evinin karşısındaki- apartmanına girip çıkarken görenler bu rivayetlere inanmaya meyyal de hal alıyorlardı. Ama Köprülü teklif edilen vazifelerin hiç birini kabul etmemişti ve kabul etmek niyetinde de görünmüyordu.

Prof Köprülü hükümet veya Devlet ileri gelenleri tarafından verilen toplantılara da gitmiyordu. Bu, üstadın evinden çıkmadığının delili değildi, zira birçok elçiliğin davetine icabet etmişti. Fakat meselâ geçen haftanın sonunda Başbakan tarafından Hariciye köşkünde İran ve Pakistan Başbakanları şerefine verilen ziyafete, D.P. Genel İdare Kurulu azası sıfatıyla resmen davetli olduğu halde Kurucu Prof. uğramadı.

Buna mukabil Dr. Sarol ile temasları ilerledikçe sabık Dış İşleri Bakanının ufkunun açıldığı hissediliyordu Prof. Köprülünün, hakikaten bilmediği, farketmediği şeyler öğrenmekte olduğu ortadaydı.

Partinin vaziyeti

İşte bugünlerde, Ankarada yeni çıkmaya başlayan Gündem adlı bir mecmua D.P. hakkında alâka uyandırıcı ve doğru bir teşhis yayınladı. D.P. adeta dağılmış vaziyetteydi. Bu, partinin zahiri kuvvetini kaybettiği, taraftarlarının başka partilere geçtiği mânasını taşımıyordu. Fakat D.P. başı boş bir haldeydi ve her geçen gün, teşkilâtı biraz daha zayıflatıyordu. Bunun sebebi, aynı zamanda Başbakan olan Parti Genel Başkanının parti işleriyle meşgul elmaya asla vakit ve fırsat bulamamasıydı. Genel İdare Kurulu bir isimden ibaret kalmıştı. Vilâyetlerle temas hemen hemen kaybolmuştu. Partinin her kademesine bir alâkasızlık ariz olmuştu. Partiyi Devlet ayakta tutuyor gibiydi. Adeta Devlet altından çekilse, Parti gümbür gümbür yuvartanacaktı. Bu halin bütün samimi Demokratları üzdüğü ortadaydı. Hâdiseleri görmek içinse samimi Demokrat obuaya bile lüzum yoktu. Partiye menfâatiyle bağlı bulunanlar dahi gidişin iyiye doğru olmadığının farkındaydılar. Partiye bir idare lâzımdı.

Bu sözlerin bütün Demokratlar arasında yayılmakta ve fikrin kuvvet kazanmakta olduğu bir sırada Köprülü ile Sarolun Meclis gazinosu mülakatlarının sıklaşması ve daha mühimi iki tarafın İstanbuldaki kuvvetlerinin mütareke ilân etmesi gelişmeye namzet bir hâdise olarak bu hafta Ankaranın siyasî çevrelerinde derin akisler uyandırdı.

İzmir'e Mektup

Kasaplar Cemiyetine,

Gazetelerde okuduğumuza göre kendinize bir başkan arıyormuşsunuz. Arzunuz müstakbel başkanınızın "Diktatör ruhlu" olması imiş. Burada, Ankarada istediğiniz evsafa uygun, elimizde bir numune vardır. İstiyorsanız acele postalanabilmesi için telinizi bekleriz.

Dış Politika

Hepimiz birimiz için...

Geçen haftanın sonunda Ankarada, Çankaya tepesinde kurulu Hariciye köşkünün parke salonlarında neşeli bir hava hüküm sürüyordu. Hava o kadar neşeliydi ki misafirlerden bazıları bir ara güreşe bile kalktılar. Karşılıklı kuvvet denemeleri yapıldı, hatta el enseler çekildi. Samimiyet öylesine gelişmişti. İşin alâka çekici tarafı bu misafirlerin Başbakan olmalarıydı. Irak Başbakanı Nuri Said Paşa hâlâ genç olduğunu göstermek için Pakistan Başbakanının belinden tutup havaya kaldırdı. Daha sonra başka Başbakanlar da birbirlerini tarttılar. Yemek yenmiş, purolar yakılmış, işin tatlı tarafı açılmıştı. Davete, her halde o pek samimi havayı vermek için elbise mecburiyeti dahi konmamıştı. Temeğin protokol kaideleri dışında olmasına dikkat edilmişti. İyi de yapılmıştı. Zira smokin veya frakla güreş tutmak elbette, ki kolay olmazdı, El ense çekenlere Adnan Menderes, elinde bir teshin, gülerek bakıyordu. Fakat Başbakanların her toplantısı bu kadar eğlenceli geçmemişti.

Manasız bir tabir

Bahis mevzuu olan, Bağdat Paktının dört azasının hususi bir içtimaiydi. Paktın normal toplantısı Şubat ayının sonunda Karaşide yapılacaktı. O toplantıya İngiltere, arzu ederse katılacaktı. İngiltere Paktın beşinci azasıydı; fakat bir evvelki toplantıya, Süveyş hâdisesi muvacehesinde katılmamayı tercih etmişti. Gaye Iralan ve bilhassa onun sallantıdaki Başbakanı Nuri Said Paşanın durumunu kollamaktı. Londra Nuri Said Paşayı emniyetli bir dost sayıyordu; onun için Nuri Said Paşanın vaziyetini güçleştirmemek İngilterenin başlıca gayesiydi. Nitekim Bağdat Paktının dört devletinin Tahranda yayınladıkları ve İngiltere ile

KIBRIS SİYASETİ

Dr. Feridun EROİN

Bir Türk, beş sene evvel, otomobille Edirneden Dedeağaca gitmişti. Hududa geçtikten bir müddet sonra, şark rüzgarının getirdiği memleket havasını bir defa daha ciğerlerine doldurmak üzere, yüksekçe bir tepede arabadan inmişti. Ufukta, Selimiyenin minareleri ve kubbesi bütün ihtişam ve güzelliği ile gözüküyordu. O esnada yanına yaklaşan bir köylü, otomobilin ön canandaki bayrağı işaret ederek: "Edirneden mi geliyorsunuz?" diye sordu.

Bu sual bir muhavereye başlangıçtı. Köylü, düzgün Türkçe konuşuyordu. Muhatabının ufka hâkim olan sanat Abidesini seyrettiğini görünce, sözü Türkiyeye intikal ettirdi. İstanbul ve Edirneyi sevdiğini anlattı. Ve bir aralık: "Edirne, bizim olacaktır!" dedi.

Türk vatandaşı, komşu memleket köylüsünün bu beklenmedik sözünü tam bir soğukkanlılıkla cevaplandırdı: "Kendinizi Edirnenin sahipleri arasında sayabilmek için, evvelâ Türkiye Cumhuriyetinin tâbiiyetine kabul edilmeniz lâzımdır."

O tarihlerde, Yunanlıların Kıbrıs üzerindeki iddiaları, mâna ve ehemmiyet itibariyle, Edirne hakkında besledikleri emellerden farklı değildi. Fakat Yunan siyasi partilerinin Kıbrıs meselesini bir seçim platformu haline getirmeleri, dâvanın mahiyetini değiştirdi. Komşu memleketin iktidarı ve muhalefeti, Kıbrısı Yunanistana kazandıracaklarını en kati kir lisanla seçmenlere vaadettiler. Bir taraftan diplomasinin temin ettiği vasıtalarla Türkiyeden gelebilecek aksülameleri önlerken, diğer taraftan bütün dünyada kesif bir propaganda faaliyetine giriştiler.

Yunanistan heyetler göndermek, raporlar hazırlatmak, konferanslar tertipletmek, kitaplar yazdırtmak ve makaleler neşrettirmek suretiyle dünya umumi efkârını dâvalarına kazanmak için hiçbir gayretten çekinmedi. Onların hazırlıklarını ilerlettikleri yıllar boyunca, biz karşı taraf propagandasını tesirsiz bırakacak tedbirleri geciktirdik. Aynı zamanda, resmi noktai nazarımızda, müteaddit defalar rota değiştirilmesi önlenemedi.

Türk Hariciyesinin Kıbrıs meselesinde takip ettiği siyaset, beş senede dört safha geçmiştir. Hükümetin Yunan dostluğundan ve Balkan paktından büyük ümidler beslediği günler, birinci safhayı teşkil etmektedir. Hariciye Umumi Kâtibinin bütçe encümeninde söylediği gibi siyâset adamlarımız o vakitler İki memleketi bir konfederasyon halinde birleştirmeyi düşünmüşlerdi. Bu ümid yaşadığı müddetçe, münasebetleri gölgelendirecek hiçbir meselenin zuhuru istenmiyordu. Hatta Yunan balıkçılarının kara, sularımızda avlanmaları bile bahis mevzun İdi. Av müsaadesine karşılık, Yunanistanın Kıbrıs meselesini milletlerarası bir dâva haline getirmekten vaz geçmesi de, üzerinde durulan bir ihtimaldi. Fakat biz, ümitli bir intizar içinde iken, Yunanlılar Kıbrısta teşkilât kuruyorlar ve propagandalarına devam ediyorlardı.

İkinci safhada, şartlar değişmişti. Kıbrıs, milletlerarası bir ihtilâf mevzuu haline gelmişti. Adada sık sık tabancalar ve bombalar patlamağa başlanıştı. Dünyanın nazarları, Şarkı Akdenizdeki yeşil ada ya dönmüştü. Fakat Cumhuriyet Hükümeti, Kıbrıs ihtilâfının Britanya Camiasını alâkalandıran bir iç mesele olduğuna kani gözüküyordu. Cumhuriyet Hükümetinin bu durumu, karşı tarafın cesaretini arttırıyordu. Türkler aleyhine çıkan yazılar ve savrulan tehditler günden güne şiddetleniyordu. Nihayet bir gün, Kıbrıs Türkleri aleyhine bir katliâm tertiplendiği öğrenildi.

Üçüncü safha, Türkiyeden kuvvetli bir sesin yükselmesiyle başladı. Kıbrısta tehdide maruz kardeşlerimiz silâhsız ve müdafaasız bulunabilirlerdi. Mahalli kuvvetler, Ada Türklerinin emniyetini koruyamamak mevkiine düşebilirlerdi. Fakat en vahim şartlar altında dahi, Anavatan Ada Türklerini kendi mukadderatlarına terk etmiyecekti. Kıbrıs, Türk vatanının bir devamı idi. Ada el değiştirdiği takdirde, Türklerden başkasının sahip çıkmasına müsaade edilmiyecekti. Türkiye, Kıbrıs üzerinde Yunanistanın hükümranlık iddialarım asla tanımıyacaktı.

Türkiyeden yükselen ses, ırkdaşlarımız, aleyhine hazırlanan katliâmı durdurdu. O anda, bir daha telâfi edilemiyecek bir fırsat kaçırıldı. Türkiye katliâm hazırlıklarını delilleriyle dünya huzuruna serer, dâvanın 100 bin kişilik büyük bir kitleye can emniyeti ve hukuk teminâtı sağlamak olduğuna belirtir ve insanlığın en tabii haklarını öne sürerek "Self- Determination" iddiasını kökünden sökebilirdi. Fakat hâdiseler, bambaşka bir seyir aldı. Londra Konferansını İstanbul hâdiseleri, örfî idare rejimi ve Kıbnstan bahsetme yasağı takip etti. Türkiye, yine susmuştu. Yunanlılar ise, propagandalarına devam ediyorlardı.

Dördüncü safhada, Türkiyenin işgal ettiği mevzii kendiliğinden bıraktığı görülmektedir. Kibrisin bir vatan parçası olduğuna dair iktidar < tarafından yapılan beyan artık maziye karışmıştır. İngiltere, ileride "Self-Determination" tatbik edilinceye kadar Adaya idarî muhtariyet vermeği düşündüğünü açıklamıştır. Cumhuriyet Hükümeti ise, Adanın taksimine taraftar olduğunu ilân etmiştir. Kıbrıs hakkında, Yunanistanla eski dostluğu canlandıracak bir formül arandığı da belirtilmiştir.

Bu son safha, Yunanlıları şimdiye kadar hedeflerine erişmekten alıkoyan engellerden birini izale etmiştir. Bizim taksime taraftar olmamız, onlara Ada üzerinde bir hükümranlık mesnedi kazandırmaktadır. Onların tek bir iddiayı ısrarla öne sürmelerine mukabil bizim dört defa rota değiştirmiş olmamız da, aleyhimize bir handikap teşkil etmektedir. Artık Yunanlılar, beş senedir fasılasız harcadıkları gayretlerin semeresini beklemekte ve Adanın tamamını ele geçirmek istemektedirler. Ancak bu emel tahakkuk etmez ve dava kaybolursa, nihaî bir fedakârlık olarak Adanın taksimini kabul etmek cihetine gidecekleri anlaşılmaktadır.

Kıbrıs, meselesinde, İktidar hangi mucip sebeblere dayanarak yine bir tez değiştirmiştir? Niçin Türk. tezi, en kuvvetli şekli ile dünya efkârı umumiyesine bütün propaganda imkânlarından faydalanarak tanıtılmamıştır? Adanın geopolitik hususiyetleri, bir taksime hakikaten müsaid midir ? Taksim formülü, ekseriyeti ziraatla uğraşan Türkleri hangi şartlar karşısında bırakacaktır? Taksim yapılırken, Türklerin hukukunu korumak için nasıl bir formül hazırlanmıştır? Bir zamanlar Türkiye ile Yunanistan arasında konfederasyon kurmağı düşünen hayalperest bir zihniyetin, formülleri realist ölçülerle kıymetlendirmesi ve gerçekleştirmesi ne dereceye kadar kabil olabilir? Şimdiye kadar Kıbrıs üzerinde müteaddit defalar bir tezi bırakıp onunla tenakuz halinde bulunan bir diğerini benimsemekten çekinmeyen bir siyaset psikolojisi, dâvayı muvaffakiyete eriştirebilecek bir vasıfta sayılabilir mi? Bunlar, Kıbrıslı Türklerin mukadderatına alâka besliyen herkesin cevap beklediği suallerdir.

Fransanın Suveyşten çekilmelerini talep eden tebliğ karşısında Londra hükümeti, görülmemiş bir garabet örneği olarak bunu alkışladı, hâttâ bazı Londra haberleri çekilmenin Tahran tebliğine uyularak yapıldığını yaydı. Böylece Bağdat Paktına karşı Arapların antipatisi azaltılmak, Bağdat Paktına Araplar için faydalı bir mahiyet verilmek isteniliyordu. Buna rağmen Irak, İngiltereyle aynı masanın başına oturacak kıvama henüz gelmemişti. Bu yüzden Karaşiden evvel, gene dört devletin bu sefer Ankarada buluşmaları kararlaştırılmıştı. Yalnız Ankara toplantılarının sonunda yayınlanan tebliğde kullanılan bir ibare Türkiyede pek yadırgandı. Tebliğde "Bağdat Paktındaki dört müslüman devlet" deniliyordu. 1923 den beri ilk defadır ki Türkiye dış sında din meselesi yoktu ve bu devletlerin hiç biri bunu bahis mevzuu etmiyordu. Şimdi bizim, kendimizden "Müsluman Devlet" diye bahsettirmeye kalkışmamız bizim için son derece zararlı gelişmelere vesile verebilirdi. Unutulmamalıydı ki azası bulunduğumuz Avrupa Konseyinin "HM»-tiyan' medeniyetinin esaslan"m savunmak maksadıyla kurulduğu gibi ibareler, Konseye seçilecek bayrağa haç koymak gibi hareketler mevcuttu. Türkiye bunlara karşı şimdiye Kadar başarıyla koymuştu. Arapların hoşuna gideceğiz, Nuri Said Paşayı kurtaracağız diye kendimizi müşkül mevkide bırakmanın mânası yoktu. Ama ne yazık ki isim, ecnebi ajanslar ve gazeteler tarafından da benimsendi ve öyle kullanılmaya başlandı. Bu bakımdan tebliğ yadırgandı. Fa-

Hakimiyet'te çıkan resim: Güreşen Başbakanlar

Samimiyetin Arapçası

politika sahasında kendi kendisine Müslüman devlet adını takıyordu. Türkler pek büyük ekseriyetleriyle müslümandılar, ama devletin müslüman olduğunu ilk defa işitiyorduk. Meselâ Fransızlar büyük ekseriyetleriyle katolik, İngilizler anglikandı ama Fransa kendisinden "Katolik Fransız Cumhuriyeti İngiltere ise "Anglikan İngiltere imparatorluğu" diye bahsetmiyordu. Zira Türkiye de, Fransa da, İngiltere de laik birer devlettiler ve lâik devletler dini isimlerle çağırılmıyordu. Türkiyeye "Müslüman Devlet" adını takmak, bizim göze almamız gereken bîr fedakârlıktı. Türkiye esas itibariyle Avrupalı, Batılı bir devletti. Avrupa Konseyinde, NATO'da azaydık. Bu devletler ara-kat bu, yadırgamanın tek sebebi değildi.

Gene fedakârlık

Tebliğde İngiltereden bahis yoktu. Karaşi toplantısına İngiltere katılacakmıydı, katılmıyacak mıydı? Mesele Türkiye bakımından son derece mühimdi. Amerikanın almamamasından sonra İngiltere de uzak kalacaksa Bağdat Paktının mânası ne olurdu? Irakın vaziyetini anlamamak imkânsızdı. Ama Nuri Said Paşanın durumunu kurtarmak için mütemadiyen fedakârlık yapmak ancak Bağdat Paktının zaafının delili olabilirdi. Irak İngiltereyle aynı masaya oturabilecek midir, oturamayacak mıdır? Oturacaksa Bağdat Paktı vardır, ama oturamıyacaksa Bağdat Paktı yoktur. Nuri Said Paşa, Irakın çapı müttefiklerinin bir tekiyle dahi oynamaya müsaid değilken, kendi durumunu bahis mevzuu ederek müttefiklerinin topundan bitmeyen fedakârlık istiyordu. Buna mukabil Irak hiçbir şey vermeye niyetli görünmüyordu. İki senedir bütçelerimize konan ve bir türlü alınmayan petrol hissemiz mevzuunda müsbet bir tik kelime işitmiyorduk.

Tebliğde bir hayırlı taraf vardı, o da bilinen bir hususun ilânıyla: Dört devlet Eisenhower plânını destekliyordu.

Tebliğden sonra

Gelen Başbakanlar arasında en telâşlı Nuri Said Paşa görünüyordu. Hakikaten Irak başbakanı, memleketinden uzak bulunmaktan endişe içindeydi. Nitekim Ankarada bir tek gece kalabildi ve ertesi akşam, tebliğin tam metni dahi 'kaleme alınmadan evvelâ İstanbula, oradan da aynı gece Bağdata hareket etti. Başkentinde başka bir Başbakan görmekten korktuğu kolaylıkla tahmin edilebilirdi. Kral Faysalı pek yalnız bırakmak istemediği anlaşılıyordu.

Nitekim A.P. ajansı korkulan haberi Çarşamba gecesi verdi: Sir Nuri istifa etmişti. Korkulurdu ki Zafer ve Havadis şimdi "'AKİSİ şimdi dışardaki diktatör Başbakanları düşürüyor Eyvah!..." diye tepineceklerdir.

Buna mukabil Pazartesi gecesi misafirlerimiz yanlarında Refik Koraltan ve Ethem Menderes olduğu halde Bomonti gazinosunu şereflendirip meşhur Strip - tease'ci Pamelyayı seyrettiler. Misafirlerimizin iyi ağırlandığı neşelerinden belliydi. Salı gecesi ise saat 19:30'da Ankaradan İstanbula müteveccihen bir tren hareket ediyordu. Trende Bayar ile Menderes ve Pakistanla İran Başbakanları vardı. Tren hangi trendi, biliyor musunuz? Meşhur "Beyaz Tren".. O da böylece tekrar hizmete giriyordu. Savaronayı kıskanmış olacaktır!

Kıbrıs

Kanlı günler

Bu haftanın başında Salı akşamı, C.H.P İktidarının son Başbakan yardımcısı ve D.P. İktidarının ilk Dış İşleri müşaviri Nihad Erimin bir rüyası hakikat oldu. Senelerce radyonun tarafsız olmasını, Muhalefete de söz hakkı verilmesini, muhaliflerden de bahsedilmesini istemişti ya... Devletin radyoları Salı gecesi bunu yaptı. Nihad Erimin ismini okudu, bir de uzun beyanatım yaydı. Ancak, aslında rüya gene gerçekleşmemişti. Zira radyo Nihad Erimin, beyanatını vermişti ama, artık Nihad Erim muhalif değildi, Nihad Erim "Bay Menderes'in hizmetindeydi. Zaten ismi de o sıfatla geçti.

C.H.P. İktidarının son Başbakan yardımcısı ve D.P. İktidarının ilk Dış İşleri müşaviri Kıbrısa üç günlük bir seyahat yapmıştı. Salı günü

oradan döndü. Bu üç gün Adanın üç huzursuz günü olmuştu. Rumlar birkaç gün evvel işi bir Türk polisini öldürmeye kadar götürmüşler, bu ise "bardağı taşıran damla" olmuştu. Bunun üzerine Türkler haklı olduğunu, hiç kimsenin inkâr edemiyeceği bii" infial içinde ayaklanmışlar ve Rum mahallelerine dalmışlardı. Madem, ki Rumlar bu lisandan anlıyorlârdı, Türkler de onu konuşacaklardı.

Türk heyeti Adada çok iyi karşılandı Muhteşem merasimler tertiplenmişti. Irkdaşlarımız Anavatandan gelen temsilcileri birer Fatih gibi karşıladılar, bağırlarına bastılar. Sokaklar donandı, ziyafetler verildi, sıcak *güz* yaşları döküldü. Bunlar Kıbrıslı Türklerin Türkiyeye olan bağlılıklarının samimi ifadesiydi. Nihad Erim vali Sır John Harding ile dört temas yaptı. Bu temaslarda herkes karşılıklı fikrini anlattı. Sir John Harding temaslar hakkında bir beyanatta bulunmadı. Buna mukabil Tercüman gazetesinin Kıbrısa gönderdiği hususi muhabiri, Nihad Erimin kendisine "Hardingi % 80 kazandık" dediğini bildirdi. Bu söz, üçüncü mülakattan sonra söylenmişti. İhtimal ki nisbet, son ayrılışta daha bile yükselmişti. Meselenin anlaşılmayan tarafı yüzdenin nasıl böylesine kesinlikle tâyin edilebildiği ve "Hardingi kazandık"ın mânâsıydı! Ma amafih C.H.P İktidarının son Başbakan muavini ve D.P. İktidarının ilk Diş İşleri müşaviri Adadan ayrılırken Türk tezinin esaslarını bir beyanat vesilesiyle açıkladı.

Türkiye artık, Self Determination'u kabul ediyordu. Bilindiği gibi Londra Konferansında Cumhuriyet hükümetinin tezi, Self Government'in bile kabul edilmiyeceği yolundaydı. Şimdi o tez unutulmuştu. Bilâkis Self Government kabul ediliyor, hatta bunun Self Determination'a bir giriş olması makbul görülüyordu. Yalnız, her iki halde de Türkiyenin bir talebi vardı. Self Governmentde Türk ve Yunan cemaati aynı haklara sahip olacaklardı. Bu, Mecliste aynı sayıda, Kabinede aynı sayıda temsilci bulunduracakları mânasını taşımıyordu. Rum nüfus daha fazlaydı, onun için Rum milletvekili ve Bakanların ekseriyette olması uygundu. Fakat Türk ekalliyet bir nevi veto hakkına sahip bulunacaktı. Self Determination'a gelince, bu her iki cemaate ayrı ayrı kendi mukadderatım tâyin hakkı tanımaktı. Yani Türk ekalliyet Türkiyeyle birleşme kararı verirse Adanın taksimi gerekecekti. Fakat müzakereler sonunda hiç bir İngiliz temsilcisi Taksim fikrine bir resmiyet vermedi, bunun lâfını alenen etmedi.

Şimdi C.H.P. İktidarının son Başbakan muavini ve D.P. iktidarının ilk Dış İşleri müşaviri Londraya uçmaya hazırlanıyordu. Orada İngilterenin ileri gelenleriyle görüşecek ve Menderes hükümeti adına müzakerelerde bulunacaktı.

Kasım Gülek
Sütten ağzı yanmamış

Hınzırlar

C.H.P. bir "Muzir Parti"dir. Hür. P. de Öyle.. İsmet İnönü, Fethi Çelikbaş, Kasım Gülek, Feridun Ergin hep "Muzir insanlar"dır. Cumhuriyet, AKİS.. "Muzir neşriyat" fasilesine mensuptur. Zafer, hergün bunu tekrarlıyor.

Allahtan ki, inkâr eden yok. bunların hepsi muzir. Ama neye? Zafer'in söylemediği bu..

Ah bilseniz, bütün bunlar D.P. ye 1954'den sonra hakim olan zihniyete öyle muzir, öyle muzir ki...

İktidar

Gülekofobi

Geçen haftanın sonunda Devletin radyoları, sanki Kasım Güleği kıskandırmamak için emir almışlardı. Radyolar C.H.P. içindeki eski rakibi Nihad Erimden bahsedeceklerdi ya.. Bir program da Kasım Güleğe ayrıldı. Tabiî spikerlerin Nihad Erim ile Kasım Gülek hakkında kullandıkları dil farklıydı. Ama C.H.P. Genel Sekreteri "Amerikan usulü propaganda"nın meziyetlerine inanmış bir adamdı. Kendisinden bahsedilsindi de, nasıl bahsedilirse edilsin.. Bu yüzden Zaferin, büyük başlıklarının da katıldığı Radyo neşriyatı Kasım Güleği pek memnun etti. Üstelik hücum sebebinin incir çekirdeğini doldurmaması, hele Zaferin en sonda saçmalamaya başlıyacak hale düşmesi Genel Sekreterin keyfini büsbütün artırdı.

Ethem Menderes
İdari Bakan

Herşey geçen haftanın sonunda Bütçe Komisyonunda başladı. Dış İşleri Bakanlığının bütçesi görüşülüyordu. Bir gün evvel Bakan vekili Ethem Menderese otuz sual sorulmuşta. **Ethem** Menderes bunları dikkatle not etmiş, cevapların ertesi **gün** verileceğini bildirmişti. Ertesi gün bu suallerden bazılarım cevaplandırmak için bizzat Adnan Menderes 'komisyona geldi. Bakan vekiline, sadece idarî meselelere ait cevapların verileceği bildirildi. Hani tayinler bakanlığın durumu filan gibi..Politik hüviyeti olan sualleri Muharrem Nuri Birgi karşıladı. Başbakan ise yüksek politikayı yaptı, işte bu sırada kendisine, evvelden hazırlandığı kokusu taşıyan bir sual soruldu: Kasım Gülek Eisenhower'in Yardım mevzuundaki müşahidleri ile görüşmüştü bu doğru muydu? Sual Adnan Menderesin C.H.P. Genel Sekreterine çatmasına, vesile verdi. Malûm şikâyetler tekrarlandı. Kasım Gülek memlekete gelen ecnebilerle ne diye temas ediyordu! ithamlar ertesi gün bütün radyolarda uzun uzun okundu. Bunu doğru bir hareket olarak alkışlamak imkânsızdı. Hiç bir vatandaşın, Baş bakanın ağzından dahi olsa, Devletin radyolarından bu şekilde teşhirine -üstelik tamamiyle haksiz olarak- cevaz bulunmamak gerekirdi. Kampanyaya Zafer de tabiî katıldı.

Ertesi gün Kasım Gülek, haklı olmasının verdiği kuvvetle "mukni" hale gelen bir mukabelede bulundu. Yabancılarla görüşmeyi yasak eden bir kanunu henüz bilmiyordu. El sıkmak

gibi onu da yasak ederlerdi, o da kimseyle görüşmezdi. Ne konuştuğuna gelince.. İktidar Muhalefeti de hiç olmazsa Devletin parasıyla tertiplenen davetlere çağırmış olsaydı, Kasım Gülegin ne konuştuğunu kulaklarıyla duyardı. Şimdi pek merak ediyorsa Radyoyu verirdi, Kasım Gülek de Radyodan millete ne konuştuğunu açıklardı. Bu açıklamayı hükümete yapmak gibi bir mecburiyetten haberi yoktu. Hem, asıl hükümet Amerikalılarla ne görüştüğünü açıklasa daha iyi ederdi. Kasım Gülegin yaptığı, Demir Perde dışındaki her memlekette yapılan bir normal hareketti. Buna neden kısılmıştı? C.H.P. Genel Sekreteri göz kırparak "Galiba, şekere zam..." diye güldü. Hakikaten meselâ Zafer, manşetlerini şekere zamma tahsis edecek yerde Kasım Güleğe ayırmayı tercih ediyordu. Gazete neler, ne saçmalar söylüyordu yarabbi.. C.H.P. Devlet içinde Devlet miydi ? Dış politika hakkında tavsiyede bulunmak hakkım nereden alıyordu? Bu politikayı tenkit etmek hakkı kimsede yoktu. Gazete arkadan, Londrada çıkan bir yahudi gazetesini buldu. Bu gazetede, Muhalefetin İsrailden elçimizin çekilmesini tenkit ettiği yazılıydı. Aman efendim, işte Muhalefetin Dış politikayı tenkidinin doğurduğu felâketi görüyorduk ya.. Bakınız, dışarda nasıl aleyhimizde hava yaratılıyor, "Türk dış politikası bu yüzden ne muazzam bir çıkmazın içinde olarak gösteriliyor"du... Haydi bu saçmalan yazan "mağşuş kalem" tamamiyle şirazeden çıkmıştı. Ama bunlar nasıl olur da ciddi bir gazetede ciddi ciddi yayınlanabilirdi ? Demek dış politikada hükümetle mutabık olmamak yasaktı! Sebeb? Londrada çıkan yahudice srazete bunu istismar ediyordu!

C.H.P. Dış politikayı beğeniyor

C.H.P. MECLİSİ HÜKÜMETİN POLİTİKASINI DESTEKLEDİKLERİNİ BELİRTTİLER

Ankara, 16 (Telefonla) — C.H.P. Meclisi bugün saat 10 da Genel Başkan İnönü'nün riyasetinde toplanmıştır. İlk olarak merkez idare kurulu tarafından hazırlanan rapor okunmuştur. Bu raporda, teşkilât çalışmalarına, parti kademelerinin tetkikine temas edilmiş, bu arada iç ve dış politi...

Yeni Sabah'ın haberi
Hayal peşinde

C.H.P. Meclisi toplantısından görünüş
Meclis kelimesine paydos!

Zaferde bunlar yazılırken İngilterenin yarısı Muhafazakâr İktidarın dış politikasını şiddetle yeriyor, İngiliz Muhalefet lideri İngilterenin dışında, Fransada ve Amerikada Londra hükümetinin tutumunu bombardımana tutuyordu. Amerikada Eisenhower plânı hakkında herkes birşey söylüyor, bir senatör "Eğer İdare Titoyu davet ederse, ben istifa ederim" diyordu; Fransada Mollet 'nin dış politikası dött bir yandan hücuma uğruyordu; Almanyada Muhalefet NATO aleyhinde sert bir kampanya açıyordu.

Ama evet, İktidar organlarının kendileriyle mutabık olmayanları vatan hıyanetiyle suçlandırdıkları, hatta cezalandırdıkları yerler dünyada yok değildi. Ama Türkiye oralar değildi ve Türkiyede herkes iç politika hakkında da, dış politika hakkında da doğru bildiğini söylemekte devam edecekti. "Mağşuş kalem" bunu böylece kafasına soksa, birçok zahmetten kurtulurdu.

Sukutu hayalin tesiri

Halbuki bu haftanın başında C.H.P. Meclisi de Dış politika hakkında tenkitler ihtiva eden bir tebliğ yayınlayınca, Zaferin hiddeti burnuna geldi. Bu "Meclis" kelimesi de ne oluyordu? Zafer, tenkit edilecek bula bula onu buldu ve mutad üslubuyla "buna karşı tedbir" alınmasını istedi. Vay canına!.. Demek "Meclis" kelimesi de yasak edilecekti. Peki, ziyadesiyle meşhur idare Meclislerine ne denilecekti. İktidarın hiddeti, bir hayal sukutundan doğuyordu. D.P. yi tutan gazetelerin son günlerde en ateşlisi halinde olan Yeni Sabah, temennisini hakikat sayıp bir havadis yayınlamıştı. Bu havadiste C.H.P. nin Dış Politikayı desteklediği bildiriliyordu. Tebliğde meselâ İngilteresiz Bağdat Paktı tenkit olununca ve Kıbrıs meselesinde, diğer bütün meselelerde olduğu gibi İktidarla C.H.P. nin temas etmedikleri ilân olununca Zafer ver yansın etti.

Olmayacak şey

Anlaşılan İktidar, Muhalefetin Dış Politikayı kayıtsız şartsız, kendisi ne yaparsa yapsın, hangi yolu batarsa tutsun desteklemesini istiyordu. Bu, olacak şey değildi. Muhalefet, herkes biliyordu ki, Dış Politika mevzuunda İktidarla fikir teatisine çoktan hazırdı. Feridun Ergin . Mecliste bir müzakere açılması için takrir vermişti; takrir reddedilmişti. İsmet İnönü mülakat talep etmişti; cevap bile verilmemişti. Muhalefet Dış Politikayı desteklemem demiyordu, fakat destekliyeceği Dış Politikadan haberdar olmak, üzerinde fikrini söylemek, müzakere etmek istiyordu ki bu onun en tabii hakkıydı. Ona bu hakkı tanımaksızın "benim takip edeceğim her dış politikayı illâ destekliyeceksin" demek, yeni yetti hayal sukutlarına vesile vermekten başka birşeye yaramıyacaktı. Türkiyenin Demokrasinin 11 inci yılında olduğunu unutup, Zaferin -yem bir gülünçlük daha- yaptığı gibi "Millî Şef devri"ne hasret çekmenin ancak hayal olduğunu D.P. mutlaka anlamalıydı. "Milli Şef yerine bir "Millî Lider" gelsin diye devrilmemişti. Değiştirilen bir zihniyet ve bir devirdi.

İşte bu yüzdendir ki Bütçe komisyonunda Başbakan Adnan Menderesin, Feridun Ergin tarafından sıkıştırılınca "Başbakanlığı şereflendirin, görüşelim" demesi de müsbet bir neticeye varacağa benzemiyordu. Feridun Ergin gazetelere "Randevu tesbit edilirse, elbette giderim dedi. Fakat bu haftanın sonuna kadar her hangi bir randevu tesbit edilmiş değildi.

"ÖRNEK İHTİYACI"

Metin TOKER

Bugünlerde elime, bir mecmua geçti. Bir dost, içinde benim yazıma rastlamış; getirip vermek zahmetine katlandı. Yazı, basit bir tiyatro tenkidi. Mecmuanın adı İklim. üzerinde 1. II. Kanun 1945 tarihini taşıyor. Aradan tam on iki sene geçmiş; mecmua da, yazı da hatırımdan çoktan çıkmış. Sayfaları tahmini kolay bir alâkayla karıştırdım. İşte, bahsetmek istediğim asıl makaleye o sırada rastladım.

Makalenin adı "örnek İhtiyacı" idi. Altında aşina bir isim vardı. Ya-ı söyle başlıyordu: "Ruh ve ahlâk cephesinde kalkınma yapmak isteyen bir cemiyet, her şeyden fazla örnek adamlara muhtaçtır. Çünkü çocuk terbiyesinde, gençlik terbiyesinde, halk terbiyesinde nasihat, ders, kitap, radyo, gazete, nutuk ve edebiyatın telkinlerinden daha tesirli olan, bunların hepsini gölgede bırakan bir âmil var: çocuğun, gençliğin, halkın gözü önündeki canlı örnekler. Üzüm üzüme baka baka kararır diyen atalarımız biliyorlardı ki hiç bir telkin vasıtası iyi örneklerin yerini tutamıyacağı gibi, kötü örneklerin zararını da önleyemez".

Makaleyi dikkatle okumaya devam ettim. "Aynı düşünce, tahsil müesseselerinde körpe dimağları işlemek vazifesini üzerine almış kimseler veya halkı idare ve irşad etmek mesuliyetini taşıyanlar için de variddir. Anlaktan dem vurduğu halde vazifesini ihmal eden, iltimas yapan, çalışmıyan, sırf hoşa gitmek için inanmadığı şeyleri tekrarlıyan bir mürebbi tasavvur edin. Böyle bir adamın ahlak öğütleri vermesinin havanda su döğmekten ne farkı vardır? Buna mukabil vazifesine bağlı, içindeki sese sadık, beyaza beyaz, siyaha siyah demesini bilen, özünü sözüne uyduran bir mürebbi, genç ruhlar üzerinde silinmez izler bırakabilir... Büyük hamleler yapmak mecburiyetinde olan bir memlekette, her münevverin kendi sahasında -karınca kararınca- bir örnek olmak mesuliyetini taşıdığına inanıyoruz. Memleket ve milletine karşı borcunu kavramış her dürüst vatandaş, mevcut göreneklere uymaktan vazgeçip, elinden geldiği kadar ve kendi çapında, örnek olmağa çalışmak zorundadır. Hele başkalarını yetiştirmek ve irşad etmekle mükellef -olanlar..."

Tarihte bir yanlışlık yok mu diye, mecmuanın kapağına bir daha baktım. Hayır, yazı bundan oniki sene evvel yazılmıştı. Tarih hakikaten 1. H. Kanun 1945 idi. 1945'ln başı... Demokrasi, sadece münevverlerin gönlünde, yatan bir aslan. 1950 arifesinin birçok hürriyet kahramanı Mecliste, Milli Şefe avuçlarını patlatırcasına alkış tutmakla meşgul. Onun gözüne girebilip bir bakanlık koparmak, içlerindeki tek ihtiras. Böyle bir devirde, İklim adındaki küçücük mecmuada ismi bilinmeyen, teşrii masuniyeti olmayan bir adam münevverlere, bilhassa hocalara "beyaza beyaz, siyaha siyah" demeyi tavsiye ediyor, "İnanmadıkları şeyleri tekrarlamamayı" vazife olarak belletiyor.

Adamın hoca olduğu veya hoca olmak istediği belli.. Düşündüm, eğer bu "uslu sayılmayan münevver"i tek partinin hep şikâyet ettiğimiz tahammülsüz zihniyeti kırıp çiğnememişse, ezmemişse ve adam hocalık mesleğinde ilerlemişse, acaba bugün talebelerine ne derdi? Diyeceği bir tek söz hatırıma geldi: "Nabza göre şerbet veren münevver olmayınız" derdi.

Bir Başka Örnek

Dizi yıldırmaya, sindirmeye imkân yoktur. Bay Menderes yeni Basın Kanunu yapar, hürriyetleri daha da kısarmış! O kendi bileceği iştir. Mesuliyeti onun ve onu teşvik edenlerindir. Biz her kanuna riayet ederiz. Yarın yazmak ve söylemek imkânı büsbütün kaldırılırsa, evimize kapanır, hürriyet güneşinin tekrar doğuşunu bekleriz. Fakat tenkit ve murakabe imkânı, en dar sınırlarıyla olsa dahi, varken, Bay Menderes'in keyfine göre yazıp söylemeyi muhalefet vazifesine ihanet sayarız.

Nihad ERİM
(24 Aralık 1958)

Başımı kaldırıp, makalenin üstündeki isme baktım. "Turhan Feyzioğlu" yazıyordu.

•

Odamda başka gazete koleksiyonları var. 1950 ile 1955 arasında çıkmış bilhassa Yeni Sabah, Ulus, Halkçıyı buldum. 1950'den evvelki Kudret ve Zafer gazeteleri de elimin altında. Onlarda da birçok aşina münevver ismine rastladım. Çoğu bugünün el üstünde tutulan -İktidar tarafından el üstünde tutulan- şahsiyetleri. Şu şahsa çatıyorlar, bu şahsı göklere çıkarıyorlar. Onların hepsini, bir göz atıp geçtim. Beni bu zevatın asıl o tarihlerdeki fikirleri, prensipleri, tavsiyeleri, kanaatları alâkadar ediyor. Neyi tenkit etmişler, hangi hareketleri niçin yermişler, niçin beğenmişler? Bir tanesi Demokrat İktidarın, akla gelen nesi varsa hepsinin aleyhtarı. Elinden gelse, Demokrat liderlerin isimlerini bile değiştirecek. "Kalkınma, Kalkınma" teranesinin şiddetle muhalifi. "Hürriyetsiz Kalkınma olmaz" diyor. Basın hürriyetinin, Adalet istiklâlinin, Üniversite muhtariyetinin ondan yaman müdafii yok. İktidara "'Ne yaparsan, boş!" diyor. İktidardan vazife alacağını ileri sürmüşler; kendisine en ağır şekilde hakaret edilmiş gibi buna reddediyor. Bir başkası, en mert şekilde kafa tutuyor. İddiasına göre hoşa gitmeyen neşriyatı yüzünden matbaasını yıkmak isteyenler vardır ve polisin kendisini korumaması muhtemeldir. O takdirde müessesesini tırnaklarıyla müdafaa edecektir, ama dâvasından asla vaz geçmiyecektir. Kendisi bir ideal yolcusudur, bu yoldan onu kimse döndüremez. Gazetelerde bazılarının da nutukları var. Hürriyet istiyorlar. Radyoda Muhalefete konuşma hakkı verilmemesinden şikâyet ediyorlar. Üniversitenin halinden dert yanıyorlar. Kendileri İktidara gelirse, memleketi Demokrasiye kavuşturacaklardır. Millet olgundur, millet buna hazmetmeye hazırdır. Aksi iddialar, İktidara çöreklenmiş olanların mugalatasıdır. İsyandan, ihtilâlden rahatça bahsediyorlar. En kötü hükümet bile birçok eserler yükseltebilir; istenilen, bu eserlerin verimli olması ve hürriyet içinde yapılmış bulunmasıdır.

•

Örnek Adama ihtiyacımız olduğa nasıl doğru. Bu yazıların, bu sözlerin sahiplerini gözlerimin önüne getirdim. Ne kadar çoğu, şimdi bambaşka hava çalıyorlar; ne kadar çoğa yerdikleri hareketlerin birkaç misli fenasını bir kaç misli fazla hararetle övüyorlar. Hemen hepsinin yolunan üstüne "örnek Adam" olmak fırsatı çıkmış. Ama kimi bir kaç bin lira, kimi birkaç ay hapis cezasını göze alamamış, evlâd-ü ayal var diye düşünmüş, bir anda bütün prensiplerini yolun ortasına bırakıp tabana kuvvet kaçmış. Kimi, bir iki kuruş fazlasına fikirlerini satmış. Bazıları, Demokrasi kurmak için gelmek istedikleri iktidara getirilmişler. Demokrasi mi? "Kalkmıyoruz ya!.." diyorlar. Devlet, idaresinde, hükümet etme adabında artık bambaşka telâkkilere sahipler.

Bütün bunların arasında bir Turhan Feyzioğlu.. Gariptir, o da cezalı!

Cemiyet ve sonra Tarih onlar hakkındaki hükmü mutlaka verecektir.

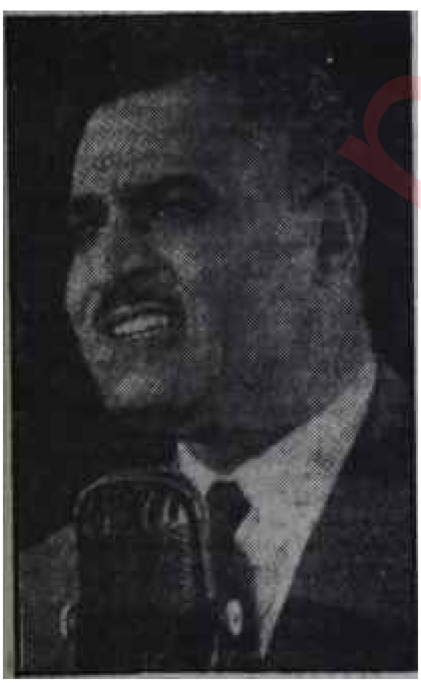
Orta Doğu

Panorama

Amerikan Kongresi Birleşik Devletlerin yeni yüklendiği harp riskleri ve masrafları üzerinde kılı kırk yararken, Orta Doğu memleketlerinde de mutad manevralar devam ediyordu.

Suriye Cumhurbaşkanı Şükrü El Kuvvetli bu defa Krutçef'i bir kenara itmiş, Nehruyu ziyarete koşmuştu. Maksadının Nehru'yu Mısır ve Suriyeyi enerjik bir şekilde desteklemesi hususunda iknaya çalışmak olduğu muhakkaktı.

Nasır, Amerikanın Mısırı sevgili dostlarından mahrum etmeye çalıştığından kuşkulanmaya başlamıştı. Washington, Kral İbni Suudu Nasırdan ayırmaya ve petrolden kazandığı dolarları daha makul bir şekilde harcamasını temine uğraşacaktı. Fakat Kral İbni Suud Amerikaya hareket etmezden önce Nasırı ziyaret etmeyi ihmal etmedi. Bu arada Ürdün Kralı Hüseyin, Nasır ve Suriye Başbakanı Sabri El Asali ile buluşarak Ürdün'e yapılacak yardım hakkındaki görüşmelerde hazır bulundu. Bu toplantıda İngilizlerin kovulmasıyla tamtakır kalan Ürdün hazinesinin Amerikalılar tarafından doldurulması ihtimali önlendi ve üç devletin Ürdün'e malî yardımda bulunması kararlaştırıldı. Bu, Nasır hesabına yeni bir muvaffakiyetti. Kahireli diktatör, Bağdat Paktı dışındaki Arap memleketleri üzerinde nüfuzunu devam ettirdiği müddetçe, Amerika ile daha

Albay Nasır
Bir adım daha

Şükrü el Kuvvetli
Moskovadan sonra Yeni Delhi

müsait şartlar altında pazarlık edebileceğini iyice biliyordu.

Irak, Veliaht Abdülilah'ı Washington'a yolluyordu. Veliahtın Eisenhower'den Amerikanın Irakta İngilizlerden açılan "boşluğu" acele doldurmasını rica edeceği biliniyordu. Veliahtın Iraktaki siyasî durumun siyah bir tablosunu çizeceği ve en ufak bir gecikmenin, Irakın Nâsırcıların eline düşmesine yol açarak pahalıya mal olabileceğini Beyaz Saraydaki adama izah edeceği de meçhul değildi. Irakta durum hakikaten nazik, hem de çok nazikti.

Müdafaadaki hükümet

Yeniden çalışmalarına başlayan Parlamento, hükümeti fena halde Sıkıştırıyordu. Irak hükümeti durumunu teviller ve kaçamaklı cevaplarla kurtarmaya çalışıyordu. Muhalefet lideri Muhammed el Şebibî, Ankara toplantısının arefesinde, ya İngiltere'mi Bağdat Paktından kovulmasını, yahut Irakın Bağdat Paktından çekilmesini talep ediyordu. Başbakan yardımcısı Ahmet Muhtar ise bu meselede karar Vermek selâhiyetinin sadece Iraka değil, Bağdat Paktının üyelerine ait olduğu cevabını veriyor ve Bağdat Paktını doğrudan doğruya müdafaa etmekten kaçmıyordu. Karar verme selâhiyeti sadece Irak'ın elinde olsa işler kolaydı:Ya İngiltereyi kovacak, ya kendisi çekilectdrti. Ama ne çare, paktın diğer üyeleri Irakın elini kolunu bağlıyorlardı.

İktisat Bakanı Nedim el Paçaci de aynı kaçamak yollara bas vuruyordu:. Suriyenin petrol borularım berhava etmesi İngiltere ve Fransaya değil, Iraka karşı yapılmış bir hareketti. Yani Irakı milyonlarca dolardan mahrum eden petrol borularının tahribi, sırf İngilizlerden intikam almak için yapılmış olsaydı, isabetli bir hareket sayılacaktı. Mütecaviz İngilizlere bir ders verebilmek için Irak, milyonlar kaybetmeyi göze alabilirdi. Ne yazık ki, Suriyeliler İngilizlerle değil, Irakla uğraşıyorlardı, sadece bu sebebi e suçluydular.

İktisat Bakam bundan başka Irâkın şimdilik sadece petrol borularının tamirim arzu ettiğini, petrol ihracını düşünmediğini söylüyordu. Yâni Irak süs için petrol borularım tamir ettirecekti, yoksa mütecaviz İngilterenin petrol sıkıntısını hafifletmek.. Bu, aklının köşesinden bile geçmiyordu.

Doğrusu Bağdat Paktı üyesi Irakın, "Sir" unvanlı hükümeti İngiltereyi bir hayli iyi müdafaa ediyordu. Böyle bir müttefik doğrusu aramakla bulunamazdı!

Karışıklıklar

Fakat Nuri Saidin başka çaresi yoktu. Necef şehrinin camilerinde Mısır'ın El Ezher üniversitesinin kâran üzerine, dinî bakımdan Nuri Saidin takip ettiği politika takip ediliyordu. Çıkan kargaşalıklarda 14 yaşında bir çocuk öldürülmüştü. Cenaze merasimi hükümet aleyhtarı nümayişlere sebebiyet vermiş, kargaşalıkları orda bastırabilmişti. Üniversitede durum bir hükümet sözcüsünün ifadesiyle kritikti. Nuri Saidin otoritesini yemden kurmak için bir diplomatik zafere ihtiyacı yardı. Eisenhower plânı, Irak hükümeti için, bir sükse olmamıştı. Sade-

Kral İbni Suud
Dolarlarını hârcayacak yer arıyor

Kral Hüseyin
Hazinesi tamtakır kaldı

meti için, bir sükse olmamıştı. Sadece muhalefetin tenkitlerini arttırmıştı, Amerika Bağdat Paktına katılmıyordu. İbni Suudun da Washington ziyaretine rağmen tutumunu değiştirmesi çok kuvvetli bir ihtimal değildi. Bağdat Paktı dahilinde İngiltereyle bir masaya oturmak, Nuri Saidin memleketteki prestijini herhalde arttırmıyacaktı. Irak Başbakanına sempati duyan bir ecnebi muharrir, Bağdat'tan Nuri Said hükümetinin günlerinin sayılı olduğunu bildiriyordu.

Yemenden gelen sesler

İngilterenin Orta Doğuda maruz kaldığı güçlükler, çorap söküğü gibi bitmek tükenmek bilmiyordu. Şimdi de Arap Yarımadasının Güney ucundaki Yemenlilerle başı belâya girmişti. Hudut kavgalarının sonu bir türlü gelmiyordu. İngiltere, mütecaviz Bedevi kabilelerini yola getirmek için hava bombardımanlarından başka bir çare bulamamıştı. Esir ticaretinin hâlâ bir hayli revaçta olduğu İmam Ahmet'in memleketi, insan haklarına yapılan bu tecavüzü sesinin bütün kuvvetiyle protesto ediyordu. Barbar İngilizlere karşı bütün dünyanın gönüllüler göndermesi - ni istiyordu. Bu çeşit seslere karşı kulağı esasen kirişte olan Rusya, gayet tabiî Yemenli kazazedenin S.O.S. leri karşısında alâkasız kalmıyordu.

Yemen - İngiliz mücadelesinin başlangıcı oldukça eskiydi ve Birinci Dünya Harbinin sonlarına kadar uzanan bir mazisi vardı. İmam Yahya İngilizlerin Aden'de yerleşmelerine rıza göstermiyordu. Aden Yemenindi ve öyle kalmalıydı. Bu ihtilaf yüzünden Aden ile Yemen arasındaki hududun tesbiti bir türlü mümkün olmadı. 1934 ve 1951 anlaşmaları da bu anlaşmazlığın kapanmasını temin edemedi. Hudut mücadelesi, bu bölgede petrol yataklarının keşfedilmesinden sonra yeni bir safhaya girdi. Amerikanın büyük petrol kumpanyaları Yemenin tabiî müttefikleri haline geldi. İngiltere hükümetiyle Amerikan petrol şirketi Aramco, gayri resmî şekilde harp halindeydi. Entrikalar devam edip gidiyordu. Sterlinsever Yemenli prensler ihtiyar İmam Yahya'yı öldürtiverdiler. Fakat dolar, Emir Ahmet'in babasının tahtım kolaylıkla ele geçirmesini temin elti. Diğer bir hükümet darbesi, gene dolar sayesinde önlendi. Aramco'nun silâhlandırdığı kabileler İngilizlere rahat, huzur vermiyordu. İngilizler de bu kabilelere gözdağı vermek için, çoluk çocuk bütün bir kabile halkını bombalamaktan çekinmediler. Ama bu hareket İngiltereyi belki de haklı olduğu bir davada suçlu mevkiine düsürdü. Halk reyine son derece hürmetkar esirci Yemen, üzerinde ihtilâfa düşülen toprakların mukadderatını tâyin için Birleşmiş Milletlerin nezaretinde bir plebisit yapılmasını teklif ediyordu..

Gece ve Gündüz

Orta Doğuda İngiliz ve Fransızların müdahalesine mani olduktan sonra, Amerikanın bu bölgedeki müdahalesini nasıl izah edeceğini soran Cumhuriyetçi bir temsilciye Mr. Dulles, kızgın bir tavırla şöyle cevap vermiştir:

"İkisi arasındaki fark mı? Pek alâ! Bir memlekete karşı kuvvete başvurmak ve bu memleketi bombalamak ile bu memleketin talebi üzerine, bombalanmaktan kurtarmak için kuvvet kullanmak arasındaki fark, gece ile gündüzün farkı kadar barizdir."

Büyük petrol şirketlerinin hükümet içinde ayrı bir hükümet teşkil etmeleri Batı demokrasilerinin büyük kusurlarından biriydi. Şüphesiz Aramco'nun Amerikan hükümetinden farklı bir siyaseti vardı ve daha fenası Amerikan hükümeti Aramco'ya meram anlatacak kudrete şahin değildi. Aynı Aramco İngiliz ve Fransızlar Süveyş için harbi göze alırken, Kanalı Nasırdan kiralamaya çalışıyordu. Petrol kumpanyaları arasındaki bu mücadeleler, olsa olsa Rusyanın ekmeğine yağ sürebilirdi.

Unutulan İsrail

Birleşmiş Milletlerin müteaddit kararlarına rağmen, İsrail kuvvetlerinin işgal ettiği topraklardan çekilmesi işi, çok yavaş devam ediyordu. Tek gözlü general Moşe Dayon'ın emrindeki İsrail ordusu en ufak Mısır askerî tesisini bile dikkatle ve tamamiyle tahrip etmeden Sina'yı terketmedi. İsrail Parlamentosu çekilmeyi istemeye istemeye kabullenmişti. Buna rağmen İsrailin bilhassa iki nokta üzerinde kolay kolay fedakârlık yapmıyacakları muhakkaktı. Sekiz seneden beri Mısırın elinde bulunan Gaza bölgesinin yeniden fedailerin karargâhı haline getirilmesine İsrail göz yumamazdı. Süveyşten istifade edemiyen İsrailin Kızıl Deniz üzerindeki Elath limanı, behemahal Mısır bataryalarının tehdidinden kurtarılmalıydı. Gaza, İsrailin emniyeti, Elath ise iktisadiyatı için hayat! kıymet taşıyordu.

Geçen hafta Türkiye dahil 14 millet İsraili elinde tuttuğu son noktaları da terke zorluyordu. Arapların muhtemel bir tepkisinden çekinen Amerika bir defa daha Birleşmiş Milletlerin gerisine saklanmayı tercih etmişti.

İsrail Arap fedailerinin Telaviv'e kadar sızmalarının bir daha vuku bulmayacağından emin olsa, sağlam garantiler elde etse Gaza bölgesini] terketmekte elbette bir mahzur görmiyecekti.

Fakat İsrail istese de istemese de Birleşmiş Milletler, onu işgal ettiği toprakları kayıtsız şartsız terke zorluyordu. Gaza ve Kızıl Deniz kenarındaki Şarm el bölgesinin Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafından işgali, Arap ve İsrail talepleri karşısında, şimdilik tek hal çaresi olarak görülüyordu. Zevahiri kurtaran Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Mısırın fedaileri tef-

Moshe Dayan
Ölmek var, dönmek yok!.

Chou En-lai ve Kremlinliler bir masa etrafında
Herşey bir Krutçef için *mi?*

kilâtlandırmasını kolaylıkla önlemesi beklenemezdi. Şimdilik Birleşmiş Milletlerin ihtilâf mevzuu bölgeleri kendi emrindeki kuvvetlerin işgali altında tutmasıyla iktifa etmek gerekiyordu. Fakat böylece Mısır - İsrail kavgasının yeniden başlaması tehlikesi artıyordu.

Demir Perde

Polonyada seçim fırtınası

Geçen hafta Polonya'nın "çelik sinirli" Gomulka'sı hayatının en hırçın günlerini yaşadı. Zira Polonya'da seçimler vardı ve seçim mücadelesi, Rusya ve komünizm düşmanlığına inkilâp etmeye büyük iltifat gösteriyordu. Sokaklara yapıştırılan seçim afişleri meçhul eller tarafından yırtılmakta, listelerden komünistlerin | isimleri silinmekte, komünist aleyhtarı sloganlar duvarları doldurmaktaydı. Bir komünist aday halk tarafından linç edilmişti.

Vakıa bu seçimler, tek partili bir seçimdi. Seçmenlerin eline, komünistlerin yanıbaşında rejimin güvenebileceği müstakil şahsiyetleri de ihtiva eden tek liste verilmekteydi. Fakat Polonya halkı, büyük ölçüde oy kullanmayı reddederse bu, Müttehit İşçiler Partisinin ve Gomulka tarzı komünizmin sonu olacaktı. O zaman Polonyanın da Macaristanın akıbetine uğraması ciddi surette düşünülebilirdi. Rus uşağı komünistler iktidarı ele geçirmek için esasen bu fırsatı beklemekteydiler.

Gomulka rejimine aleyhtar unsurlar halkı seçimlere katılmaktan vazgeçirmek için büyük gayret gösteriyor ve bu faaliyetler semeresiz kalmıyordu. Halk arasında Rus düşmanlığı son derece kuvvetliydi. Hele Rusyaya karşı Polonyanın istiklâlini savunduğu bilinen Chou En-lai'nin "Rus liderliği altında toplanma"ya dair sözleri Polonyalıları hayal sukutuna uğratmış ve Gomulka'yı seçimlerin arifesinde çok müşkül bir duruma sokmuştu.

Polonyalı lider Macaristandaki gibi bir felâketi önlemek için büyük gayret sarfediyordu. Gomulka'nın muvaffakiyetsizliğini bir Rus müdahalesinin takip etmesi çok kuvvetli bir ihtimaldi. Gomulka bu hakikati Polonya halkından saklamıyordu. Bütün basın Polonyalılara makul hareket etmelerini, mevcut şartları gözden uzak tutmamalarını tavsiye ediyordu. Bir katolik aday da Gomulka'dan farklı konuşmuyor, halen Polonyada yaşaması mümkün tek rejimin Gomulka tarzı bir milliyetçi komünizm olduğunu söylüyordu. İşin tuhafı komünizmin amansız muarızı, Amerika Dış İşleri Bakanı Dulles hile, Polonya halkına bir beyanatta bulunmak zorunda kalsa hemen hemen aynı şekilde konuşacaktı. Kahraman Polonyalıların şimdilik Gomulka rejiminden daha fazlasını ümit etmemeleri lazım geliyordu. Seçim neticeleri Polonya halkının Gomulkanın içinde bulunduğu müşkül durumu anlıyacak olgunlukta olduğunu gösterdi. Maamafih kilisenin yardımı olmadan Gomulka kendini plebisite ettirmiye muvaffak olamıyacaktı.

Macaristan bilmecesi

Gomulka Polonyada yeni karşılaştığı bu güçlüklerle uğraştığı sırada komşu Macaristanda Rus tanklarının iktidarda tuttuğu Kadar, zorbalık siyasetine devam etmekteydi. Mahkemelerin' verdiği idam kararlan son günlerde gene artmaya başlamıştı.

Örfi idareye ek olarak çabuk işleyen yeni mahkemeler kurulmuştu. Tevkifler hergün artıyordu. Rus birliklerinin çekilmesi ve serbest seçimlere gidilmesi için üniversitelilerin yaptığı bir nümayiş yeniden Ur sürü insanın tevkifine yol açmıştı. Fakat zorbalık, sadece halkla kukla hükümet arasındaki uçurumun büsbütün açılmasından başka hiç bir ise yaramıyordu. Bu uçurumun, yeni Millerle doldurulması imkânsızdı. Sosyalizmin istinat edebileceği yegâne kuvvet olan İşçi Konseyleri, hükümetle işbirliği yapmaktansa kendilerim feshetmeyi tercih ediyorlardı. Küçük Mülk Sahipleri Partisi lideri Kovacks, Kadar siyasetine bulaşmaktan kurtulmak için vazifesini terkediyordu. Kadar'ın yeni Sosyalist Partisi, üye toplamakta çok sıkıntı çekiyordu. Kızıl Çin'in lideri Chou-En lai'nin Budapeşte yi ziyareti bile halkın galeyana gelmesinden korkularak gizli tutulmuştu. Rus tankları sayesinde belki Başbakanlık adı verilen bir binada oturmak mümkündü, fakat herhalde bir memleketi bu şekilde idare etmek imkânsızdı. Macaristan içinde bulunduğu çıkmandan acaba nasıl kurtulacaktı? Bunu bugün Kremimde oturanlar bile. bilmiyordu

Göze giren Stalin

Macar hâdiselerinin patlak vermesinden beri asık suratla dolaşan Krutçef, gene elini kotunu sallayarak bol kahkahalarım atmaya, Bulganin'in eteğinden çekmesine rağmen mutad nutuklarım vermeye başladı. Neşesinin aylardan beri sallantıda bulunan durumunun Cou En-lai'nin imdada gelmesinden sonra düzel-

meye yüz tutmuş olmasından ileri geldiğini tahmin etmek herhalde yanlış olmıyacaktı. Chou En-lai'nin Moskovayı ziyaretine tekaddüm eden günlerde Rus Komünist Partisi Genel Sekreterinin peyklerde baş gösteren kargaşalıklardan mesul tutularak postunu kaybetmesi bekleniyordu. Krutçef'in Stalini gözden düşürme siyaseti, uslu uslu oturan peykleri birbirine katmış, Rusyanın başına bitmez tükenmen dertler açmıştı. Peyk memleketlerde olup bitenleri ve başında dolaşan tehlikeyi gören Rus lideri kemen Stalini gözden düşürme siyasetini terketmiş, Stalini yeniden göze sokma siyasetini takibe koyulmuştu. Sık sık "Ben bir Stalinciyim, emperyalistlere karşı Stalin gibi hareket etmeliyiz" diyordu. Sağlam zannettikleri Rus İmparatorluğunun parçalanıverme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu görmek, Kremlinli liderleri telâşa düşürmüştü. Emperyalizm tehlikesinden, sosyalist memleketlerin tek cephe teşkil etmesi zaruretinden ve bilhassa "büyük Stalin"den sık sık bahsedilmeye başlamıştı. Stalin'in gözden düşürülmesi peyk memleketlerde büyük ümitler uyandırabilir, ihtilâller doğurabilirdi. Fakat Stalin'in yeni baştan göklere çıkarılması peyk memleketler halkının eski mütevekkil sessizliğini geri getiremezdi.

Bilhassa Doğu Almanyadaki kargaşalıklar üç adamı herkesten çok endişeye sevkediyordu. Bu üç adam, Krutçef, Dulles ve Adenauer'di.

Herkes biliyordu ki, Doğu Almanyada bir Macaristan hâdisesi tekerrür ederse, Batı Almanya kardeşlerinin çiğnenmesine seyirci kalmaya tahammül edemiyecekti. Batı Almanya'nın müdahalesi ine Amerikanın işe karışması demekti. Üçüncü bir dünya harbi eğer mutlaka çıkarsa Doğu Almanyada çıkabilirdi. Bulganin bunu son nutkunda ifade etmekten çekinmemişi Ruslar İmpâratorluklarından hiçbir taviz ele geçirmeden - vaz geçmiyeceklerine göre ne yapılabilirdi..

Bitaraf Orta Avrupa

Rusların peyklerden askerlerini çekmeye razı olmak için, en azından Amerikanın da Avrupadaki askerlerini geri çekmesini şart koşacakları muhakkaktı. Ruslar Doğu Almanya, Macaristan, Polonya v.s.. den çekildikleri takdirde, Amerikalılar Batı Almanyayı terketmeli, Almanyayı silâhlandırmaktan vazgeçmeliydiler. Esasen Avusturya aynı şekilde istiklâline kavuşmamış mıydı? Rus askerlerinin çekilmesi için ödenen bedel silâhsız, tarafsız bir Avusturyaydı. Bu sefer Orta Avrupa silâhtan tecrit edilebilirdi. Kremlinli liderler içinde bulundukları çıkmazdan ancak bu yolla kurtulabilirlerdi. Ancak böylece Kadar hükümetiyle birlikte askerlerini Macaristandan çekebilirlerdi. Ancak böylece Almanyanın birleştirilebilmesi için gerekli zemin hazırlanabilirdi.

10 ay sonra yapılacak Alman seçimlerine hazırlanan Adenauer, şimdiden sosyalist tezini benimsemiş bulunuyordu. Almanyanın birleştirilmesi için, Ruslarla müzakereye girişmek lâzımdı. Rusların ise asgari fiat olarak Almanyanın bitaraflaşmasını talep edeceği meçhul değildi. Bu ihtimale göre, Adenauer de Nehru gibi bitaraflar grubuna katılıyordu!..

Bir dünya harbi ihtar olarak düşünülmeye başlandıktan beri, soğuk harp yeni bir veçheye bürünmüştü. İki blok arasındaki muvazeneyi muhafaza endişesi, birinci plâna geçmişti. Bu durumda ihtilâfa düşülen meselelerin hal şekli, karşılıklı fedakârlıktı.

Dulles - Krutçef - Adenauer

Sebebler ayrı, fakat korku aynı...

Almanya

Militarizm düşmanlığı

Nürnberg — Ocak... (Aydemir Balkan yazıyor)

Bundan dört ay evvel Adenauer hükümeti, Karlsruhe'de bir atom reaktörü kurmak istediği zaman mahallî belediyenin bir itirazıyla karşılaştı: Ren suları buralarda tehlikeliydi; tanzim projesi daha ele alınamıyacaktı; başka bir yer aranmalıydı vs.. Fakat Bonn hükümeti o bölgede, irili ufaklı hangi şehire baş vurduysa mahallî idarelerin aynı bahaneleriyle ve sudan sebebleriyle karşılaştı. Asıl sebeb belliydi: Alman şehirleri yeni hava hücumlarına hedef olmak niyetinde değillerdi. Geçen savaşta nasiplerini fazlasıyla almışlardı, göz alabildiğine kilometrelerce uzanan harabeler daha yeni temizlenmişti. Ölümü ve dehşeti artık unutmak, bu defa tam manasıyla unutmak istiyorlardı.

*

Bu hadise Adenauer hükümeti ile Alman mahallî idareleri arasında baş gösteren ihtilâfların birincisi değildir, gidişe bakılırsa sonuncusu da olmayacaktır. Şansölyenin beş senedir sabır ve inatla yürümek istediği Alman silâhlanması ve ordusu politikasına Alman milleti aynı sabır ve inatla karşı koymaktadır. Bu karşı koyma çok. defa Alman geleneğine uygun bir şekilde, pasif olarak cereyan etmişse de son yıllarda hadiseler çoğalmıştır.. Mahalli idareler ile komutanlıklar arasında türlü anlaşmazlıklar baş göstermektedir. Kışlaların inşası, orduya tahsis edilecek arazinin terki, yeni sınıfları toplayacak teşkilâtın ve seferberlik formalitelerinin hazırlanması konusunda belediyelerle Bonn hükümeti türlü ihtilâflara düşmüşlerdir. Her şeyi iki yıldır, sallantıdadır. Ne ordu, ne silâhlanma projesi bir türlü istendiği gibi yürümemektedir. 1954 sonunda Avrupa parlamentolarınca kabul edilen Alman silâhlanması hâlâ kâğıt üstündedir, iki yıl evvel mecburi askerlik kanununu Bundestag'tan geçiren Adenauer, henüz tek sınıfı silâh altına alamamıştır. İki yıl evvel NATO'ya 1957 başında 500 bin asker vadeden Adenauer'in bugün elinde ancak bol maaşlı 90 bin gönüllü vardır. Hele subay mevcudu hemen yok gibidir. İlk sınıfı silâh altına alma, ileriye atıla atıla 1957 sonuna • seçimlerin gerisine- bırakılmıştır.

●

Gönüllüler ile siviller arasında da hadiseler eksik değildir. Kapılarına "Üniformalılar istenmez.." ve yahut Subaylar ve köpekler giremez.." diye levhalar asan müesseseler dahi görülmüştür. Bu kadar uzun bir müddet militarist geleneğe sahip olan Almanya, bugün orduyu ve silâhları bütün telkinlere, bütün propagandaya rağmen reddetmektedir. Bu beşer plânında çok önemli bir olaydır. Alman milletinin savat so-

Yıkılanın üstüne inşa edilen yeni Almanya

Kimse yeniden bombalanmak istemiyor

nundaki bu sosyal gelişmesi, harikalı kalkınmasından da ehemmiyetlidir. Üç beş senelik -ve çok değişken- politik gayeler bir tarafa bırakılacak olursa, Alman milletinin bu ruhî inkişafı Moskovadan ve Vatikandan müstakil yeni bir Avrupaya ve ileri bir beşer kaderine inananlar için hayırlı alâmetlerdir....

*

Adenauer'in hesapları yanlış çıkmıştır. Alman milletinin her seterinde askerlik oynayan çocuklar gibi kendisine uzatılan Mavzerleri sevinçle kapacağını zannedenler fena halde yanılmışlardır. Savaş sonunda, bir kaç yılda, Alman ruhunun yeniden şekillendirileceğini. Alman gençlerinin yeniden "terbiye" edileceğini umanlar hesaplarım yanlış nazariyeler üzerine kurmuşlardır. Adenauer, 1953 den beri artık mütemadiyen gerilemektedir. Bütün ara seçimleri birbiri ardına kaybetmektedir. En güvendiği bölgelerde dahi eski oylarım bulamamaktadır. Mecburi hizmeti, 18 aydan 12 aya indirmeğe, sevilmeyen Milli Savunma Bakam Theodor Blank'ı uzaklaştırmağa, askerî masrafları arttıran tasarıyı Meclisten geri çekmeye mecbur olmuştur. Bunlara rağmen Liberaller dahi muhalefete geçmişlerdir. Mecburî askerliğin aleyhinde Sosyal Demok ratlar memleketteki silâhlanma ve ordu psikozundan azami istifade etmektedirler. Yeni seçimleri kazanma şansları büyüktür. O takdirde bütün gayretlere rağmen bir türlü popüler olmıyan Alman silâhlanması tamamen suya düşecektir.

Evdeki hesaplar niçin çarşıya uymamıştır ?. Alman milletindeki bu psikolojik gelişmenin amilleri nelerdir?

Bir çeyrek asırda Almanlar, Kayser ve Hitler militarizmi ile felâketten felâkete sürüklenmişler, en güzide nesillerini sayısız harp cephelerinde kaybetmişlerdir. Hele son savaşta kan kaybı korkunç olmuş, Norveç fiyorlarından Volgaya kadar bütün Avrupa kıtasını binlerle Alman harp mezarlığı doldurmuştur.. Almanyayı kana bulayan iki savaşta, muharebe meydanlarında can veren Atanan gençlerinin sayısı bugünkü İsveç ve Norveçin nüfusunun yekûnundan fazladır. En ücra, en ıssız Atanan köylerinde bile kiliselerin duvarlar} harp ölülerinin sayısız isimleriyle doludur. Bu müthiş badirelerden sonra bugün artık ordu ve silâhlanma Almanlara otomatik olarak yeni felâketleri, yeni ölümleri hatırlatmaktadır. Bunun için, genç yaslı, Almanların büyük bir çoğunluğu, bütün propagandalara rağmen bu tasarıları reddetmektedirler. Alman milletinin bu direnmesi politikalarına el vermediği müddetçe Batılılar tarafından inkâr edilmiş, hele basın çok şeyleri kapalı geçmeyi tercih etmiştir Fakat Bonn çevrelerinin hizmetkârları hariç, Almanyadaki bu gelişmeyi artık kimsenin bilmemezlikten gelmesine imkân yoktur...

*

Diğer bin sebeb de müttefiklerin savaş sonundaki yıllarda yaptıkları psikolojik hatalardır. Alman milleti, Alman ordusuna ve Alman subaylarının onuruna sürülen lekeyi, hâlâ hazmedememiştir. Muharebe meydanlarında şerefle savaşan Alman subaylarının savaş sonunda müttefikler tarafından türlü hakarete maruz bırakılmaları, hele adi suçlular gibi muhakemelere sevkedilmelerini, Alman milisti henüz unutmuş gibi görünmemektedir.

Mürnberg'in bu fasılda acı bir hatırası vardır. Harp suçluları mahkemesi, bu en eski ve güzel Alman şehrinde kurulmuş, Almanların herşeye rağmen hiç beklemedikleri şekilde, hem de en sevilenlerden, iki Alman mareşali ve bir general, burada dar ağacında sallandırılmışlardır.

Silâhlanmanın politik ve askeri gayeleri de Almanlara tezatlı görünmektedir. Almanlar, müttefiklerin 'mazideki hatalarının, şimdi gene kendi sırtlarından çıkarılmak istendiğine - haklı veya haksız - inanmaktadırlar. Daha bir kaç sene evvel Alman erleri buzlu Rus steplerine tırnaklarıyla yapışmaya çabalarken geride Alman şehirleri bir biri ardına havaya uçurulmaktaydı. Nürnberg'de Batılılarla beraber, Rus savcıları da Alman komutanlarım yargılamıştı....

•

Nükleer silâhların bugünkü harikalı gelişmesi maddeci Alman mantığına 12 tümenlik ordu fikrini kabul ettirmesi de güç olmamaktadır. Bundan dolayı umumiyetle Almanlar, silâhlanma tasarılarının gerisinde, Batılıların bilhassa İngilizlerin iktisadi rekabeti önlemek endişelerini görmektedirler ki bu da kolayca reddedilecek bir tez değildir.

Adenauer'in beş yıldır inat *ve* şiddet politikasının da bugün bir çıkmaza girdiğim Almanlar görmektedirler. Bu politikanın, iki Almanyanın birleşmesine yardım etmek şöyle dursun, arasındaki uçurumu büsbütün genişlettiği fikri Almanlara çoktandır yerleşmiştir. Federal şansölyenin "Starr politik" denen siyaseti, Amerikalıların yeni Avrupa politikaları sonunda iflâsa mahkûm gibi görünmektedir. Zaten Amerikalılar bir yıldan beri Alman birleşmesinin lâfını etmez olmuşlardır. Hele Macaristanda ki Rus zulmünü takbih etmemekte inat eden Nehru'nun "Washingtonda hiç bir devlet sefine nasip olmayan şereflerle karşılanması Almanların içinde Adenauer'in en hararetli taraftarlarının dahi gözünü açmıştır. Ike-Nehru kucaklaşması yeni bir Amerikan politikasının işaretleridir. Amerika, Afrika ve Asyayı Avrupalı "dos"larına tercih etmek arifesindedir. Bu kucaklaşma evvelâ Eden'in başım yemiş, bütün ingiliz siyasetini tam bir revizyona tabi tutmuştur. Washington'dan dönen şansölyenin boşlukta sallanmaya başlıyan politikasına yeni mesnetler aramıya çalışacağı muhakkaktır. Doğu Almanyaya ve Doğu blokuna uzatılacak el bunların belki de ilki olacaktır. Fakat, içerde ve dışarda prestiji büsbü-

tün azalan Adenauer'in Bundestag'daki çoğunluğu ne vaziyete gelecektir?..

Bundan iki yıl evvel Adenauer: "Batılılar Moskovaya gidecek olurlarsa, kendilerinden evvel orada daima bir Alman bulacaklardır...." demişti. Bonn politikasının sıkı bir şekilde Amerikanın Avrupa politikasına bağlı olduğunu bilen Amerikalılar, İngilizlerin endişelerine rağmen, bu şantaja aldırmadılar. Avrupanın yavaş yavaş bırakıldığını hisseden Şansölye bu defa da İngilizlerin, ısıtıp tekrar ortaya çıkardıkları "Avrupa Birliği" fikrine sarıldı. Fakat artık çok geçti. Bugün Amerikadan bağımsız Avrupayı kurmak şöyle dursun Adenauer Amerikalılar ile nötralist blok arasındaki münasebetlerin gelişmesine hizmete mecbur edilmektedir!.. Amerikalılar Mısıra yapılacak iktisadi yardıma, Hindistana açılacak kredilere Bonn Almanyasının da iştirakim istemektedirler...

Adenauer'in "Starr politik"i bir dönüm noktasına gelmiştir. Bunda Amerikalıların son durumlarının rolü büyüktür. Fakat unutulmaması icap eden cihet de Alman milletinin beş yıldır militarizme ve silahlanmaya gösterdiği sabırlı direnme olmalıdır. Bu direnme Almanyanın en kıymetli kalkınma iradesidir. Bin yıllık Nümberg kalesinden bütün acı hatıraları da bu yem Alman iradesi silecektir...

Endonezya

Güdümlü demokrasi

Üç bin adalı Endonezyanm Cumhurbaşkanı, millî kahraman Sukarno, kurtuluş hareketinin sona ermesinden beri devam edegelen siyasi ve iktisadî buhranı önlemek için selâhiyetlerini genişletmekten başka çare bulamadı ve bu fikrinin tahakkuku için faaliyete girişti.

Cumhurbaşkanı iktisadî ve siyasi buhranı önlemek için kendi riyasetinde bu istişarî konseyin kurutmasını istiyordu, parlamentonun bütün mühim kararlar için bu konseyin tasvibini elde etmesi lâzım gelecekti. Kısacası iktidar böylece fiilen Parlamentodan istişarî konseye, konseyden de bizzat Sukarno'nun eline geçecekti.

Cumhurbaşkanı geçen yıl Rusyaya yaptığı seyahatten yeni fikirlerle dönmüştü. Bilhassa çok partili sistemin kusurlarını görmekte gözü açılmıştı "Bütün siyasî partiler gömülmeli, güdümlü bir demokrasi," yoluna gidilmeliydi. Nasır gibi Sukarno da bir diktatör olmadığını söylüyordu. Esasen bu sıfatı seve seve kabullenen hiçbir diktatör şimdiye kadar hiçbir memlekette görülmemiştir.

Bir türlü şifa bulmayan hasta Endonezya Cumhuriyetinin Başkan Sukarno'nun bu son "hayırlı" teşebbüsünden sonra son bulmasını beklemek herhalde yanlış olmıyacaktır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Maziden bir yaprak

Sekiz sene evveli karlı bir kış günü, Büyük Millet Meclisi hararetli günlerinden birini yaşıyordu. Hasan Saka kabinesinin şeker fiatına yaptığı zam üzerine, D.P. grubunun verdiği bir gensoru müzakere edilecekti.

Meclise gergin bir hava hakimdi. Daha evvel C.H.P. grubundan itimat reyi almış bulunmasına rağmen, Hasan Sakanın güç bir dâva karşısında olduğuna şüphe yoktu. Filhakika hükümet Başkanının önünde, şekere yapılan zammı haklı ve zaruri göstermek için ileri sürülmesi mümkün olan bütün mütalâaları muhtevi şişkin bir dosya vardı. Fakat bu dosyadaki tez, kültürlü ve bilgili bir şahsiyet olan o zamanki Başbakanın kitaplarında yazdığı fikirlere pek uymuyordu. Hasan Saka eski bir Maliye profesörü sıfatıyla, şeker fiyatına yanlan zammın geçim şartları, hayat pahalılığı ve sıhhat standardı üzerinde menfî tesirler yarattığına kani idi. Şimdi ise, siyasetin icapları onu kendi fikirlerine aykırı bir kararı müdafaa etmek mevkiinde bırakıyordu.

Celse açıldığı vakit, salon ve localar ağzına kadar doluydu. İlk olarak, muhalefet adına, Balıkesir milletvekili Yunus Muammer Alakant ve İstanbul milletvekili Fuad Hulusi Demirelli söz istediler. Başkan, onların usule dair istedikleri sözü vermedi. Başkanlık makamı ile Muhalefet arasında bir usul münakaşası başladığı anda, İstanbul milletvekili Adnan Menderes elinde bir tomar kâğıtla kürsüye çıktı. Demokrat Parti sözcüsü, Hasan Sakanın rahlei tedrisinden geçmiş bir eski hukuk talebesi idi. Şu anda, hocasının kitaplarından öğrendiği ilmî hakikatleri ortaya dökerek parlak bir parlamento zaferi kazanmak fırsatı ile karşı karşıya idi. Fakat bu fırsatı kullanmasını bilemedi. Ankara Hukuk Fakültesinde, Cumhuriyet devrinin ilk Maliye Bakanlarından birinin rahlei tedrisinden geçerken okuduklarım ve dinlediklerini belki artık hatırlamıyordu. Maksadı sadece politik bir manevra yapmak ve C. H. P. grubunun meseleyi daha önce görüşerek kabineyi desteklemeğe karar verdikten sonra mevzuu Meclise getirmesini protesto etmekti.

Başkan, Adnan Menderese usul hakkında protesto yapmak fırsatım vermeyince, o da esasa dair konuşmaktan vazgeçerek salondan çıktı. D.P. li milletvekilleri de, birer ikişer sözcülerini takip ettiler. Sıralarda, D.P. Genel Sekreteri Cemal Tunca - dan başkası kalmadı. Umumi efkâr, ilmî ve esaslı bir parlamento mücadelesi olacağım ummuştu. Fakat Gensorunun müzakeresi, iktidar, tarafından yapılan bir monologa münhasır kaldı. Hasan Saka kürsüden dosyasını kıraat eyler iken, C.H.P. nin müstakbel Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedad Dicleli, arka sıralarda bir İstanbul gazetesinin spor sayfasını okuyordu.

Hesap günü

Aradan bir buçuk sene geçti. 1950 Seçim kampanyası başlamıştı. D.P. liler yollara dökülmüş, köy köy dolaşıyorlardı. İktidar aleyhine gi-

Şeker satan bir dükkan

Değişen sadece fiâtlar

Yeni bir şeker fabrikası
Hani vatandaşın ağzının tadı yerine gelecekti

riştikleri kesif propaganda kampanyasının eh can alacak noktalarından biri de, şeker fiyatına yapılan zamdı.

Türkiyede, şeker sanayii bir mali inhisar teşkil ediyordu, iktidar, ha--ine menfaatini düşünerek, bu en mühim ihtiyaç maddesini istismardan çekinmemişti. Şeker fiatları, fakir halkı mahrumiyete düşürecek kadar yükseltilmişti. ,1968 de kristal sekerin kilosu 25 kuruş ve küp şekerin kilosu 28 kuruş idi. C.H.P., bu fiatları ölçüsüz zamlara tâbi tutmuştu. Memleketin fahiş fiatla şeker yemeye tahammülü yoktu.

Bu haklı tenkid, hedefine vardı ve pek çok reyleri- mecrasından çevirerek D.P. nin kucağına attı. Seçimleri takip eden günlerde, Menderes hükümetinin istediği ilk teşrii tedbirlerden biri de, şekerin ucuzlatılması oldu. 1950 Haziranında kristal şeker 130 ve küp şeker 160 kuruşa indirildi. Hazinenin 32 milyon lira fedakârlığa katlanmasına mukabil, vatandaşın biraz ferahlaması temin edildi. Bu münasebetle, eski iktidarın vergi zamlarından hasıl olan kötü neticeler belirtildi ve halk ihtiyacının hazine menfaatlerinden üstün tutulması gerektiğine dair parlak bir siyasî edebiyat örneği yaratıldı. İleride, şekerin daha da ucuzlayacağı vaad olundu.

Arkasından, yem şeker fabrikalarının temeli atıldı. Artık "Menderes doktrini" doğmuş, "kalkınma hareketi başlamış ve yeni bir iktisadi rejimin "tohumlan" atılmıştı Yakın bir istikbalde, birçok vilâyetlerde şeker fabrikalarının faaliyete geçeceği müjdelendi. Kurulmakta olan fabrikalar sayesinde, şeker istihsalinin 137 bin tondan 300 bin tona yükseleceği haber verildi. Her vatandaşın eskisinden 2,5 misli fazla şeker yiyeceği, şekerli her keseye elverişli ucuz bir madde haline geleceği ve artık gün görmüş vatandaşların şekersiz kahve içmiyecekleri, küçük çocukların gıdasızlıktan zayıf kalmıyacakları söylendi.

Tekerrür eden tarih

Bu bayram havası, 1954 yazına kadar sürdü. Ümit bazan milletler hesabına, manevî bir gıda teşkil etmektedir. Fakat uyandırılan ümitlerin arkası gelmezse, hayal sukutu gayrı kabili içtinaptır. D. P. liler, hayal sukutu olmasını önlemek için, orijinal bir tez ortaya attılar. Hatiplerin söylediklerine bakılırsa, Türkiye, süratla gelişen ve eski elbiseleri içine sığamıyan bir çocuğa benziyordu. Eğer birkaç ay sabredilirse, kurulmakta olan tesisler tamamlanacak ve hiçbir sıkıntı kalmıyacaktı. Piyasada, zaman zaman şeker bulunmaması, köylünün çok kazandığına ve kazandığım ağız tadile yediğine delâlet eden mes'ut bir hâdiseydi.

Fakat bu orijinal tezden sonra da haftalar günleri, aylar haftaları takiben geçip gitti. Sıkıntılar, azalacağı yerde, artmağa başladı. Eskiden şeker yok iken, bu sefer daha başka maddeler poyasadan çekildi. Millî Korunma hükümlerinin değiştirilmesi, ticaret âleminin normal gidişini rotasız bir seyir haline getirdi. Bir yabancının dediği gibi, çarşıda satıcıların tek bir kelimeyi lisan bilmiyenlerin dahi dikkatini çekecek kadar sık tekrarlamağa başladıkları görüldü: "Yok! yok! yok!" •

Siyaset, bu darlığa da mazeret bulmakta gecikmedi. Türk milleti, bir iktisadî istiklâl savaşı içindeydi. Sefer zamanında milletler evvelâ sıkıntı çekerler ve sonra zaferin nimetlerine kavuşurlardı. Bir iktisadî savaşta da, elbet ilk sıkıntılar iktisadi bir mahiyet arzedecekti. Fakat yakında, biz de Avrupalılar, Amerikalılar ve Avusturalyalılar gibi müreffeh bir hayat yaşamak hakkını kazanacaktık. Çok yakında Belçika Kongosunda ve Cenubî Afrikada yaşayan insanlar gibi, biz de ilâcından kahvesine kadar, her ihtiyacımızı teinin edecek vaziyete gelecektik. Yedi sene harplerinde İngiliz milleti nasıl her sabah gözlerini açınca bir zafer haberi öğrenmiş ise, Türkler de her gün bir iktisadî muvaffakiyetin neşesi ile taşacaklardı. Çünkü bir Bakanın dediği gibi, o kadar çok esere başlanmıştı ki, temel atma ve kurdele kesme merasimlerine gündüzleri kâfi gelmiyor ve geceleri de merasimler yapılıyordu.

Temeller atılır, nutuklar söylenir ve Ankara Radyosu yurt ufuklarım çınlatırken, aylar haftaları ve seneler ayları takip etti. Hakikaten halk kütleleri mühim iktisadî değişikliklere şahid oldular. Fakat bu iktisadi değişiklikler kalkınma siyasetinin mukadder birer neticesi olmakla beraber, beklenen neviden değildi. Hergün piyasada, hususi sektörün veya devletin yani bir ayarlama yapmağa teşebbüs ettiği görülüyordu. Bazan bu teşebbüs fiilen tahakkuk ediyor, bazan da diğer hamule altında yokuşu süratle inen bir kamyonun fren pedalına şoförün bütün kuvvetiyle basması nevinden, bir müdahale ile son anda ayarlamadan vaçgeçiliyordu.

Bu sırada radyolarda, şeker satışlarının durdurulduğu ve ellerinde şeker bulunduran toptancı, perakendeci ve imalâtçıların bulundukları mahallin en büyük mülkiye amirine verecekleri birer beyannameyle ticarethanelerindeki şeker miktarını bildirmeleri lüzumu ilân edildi. Şeker fiatlarına yeni bir zammın yapılmasının kararlaştırılmış bulunduğu bu suretle anlaşıldı. Ama zammın mucib sebebini söylemeye kimse yanaşmadı. Birkaç gün sonra da tesbit edilen yeni fiatlar açıklandı ve toz şekerin kilosu 220, kesme şekerin 253 ve ambalajlı Kayseri şekerinin de 264 kuruştan satılmasına başlandı.

Şeker fiatlarına yapılan bu zam hiç de iyi karşılanmadı. Muhalefet partileri -tıpkı 8 sene evvel olduğu gibi- meseleyi Meclise getirdiler ve gensoru açılmasını istediler. Muhalefetin gensoru açılması teklifi, 8 yıl önce ekseriyet partisi tarafın-

dan reddedilmemişti. Ama ne var ki şimdi köprülerin altından bir hayli su akıp gitmiş bulunuyordu. Bu sebebi e gensoru açılması teklifinin Mecliste ekseriyet tarafından 8 yıl önce olduğu gibi karşılanacağı söylenemezdi.

Vergiler

Zaman olur ki...

1954 Seçimleri için, D.P. bir propaganda broşürü çıkarmıştı. Bahislerin ansiklopedilerde olduğu gibi alfabe sırasiyle tertiplendiği bu broşürün adı "Kalkınan Türkiye" idi. "Kalkınan Türkiye", D.P. iktidarının muvaffakiyetlerini terennüm ediyordu.

"Kalkınan Türkiye"nin tebarüz ettirmeğe bilhassa ehemmiyet verdiği muvaffakiyetlerden biri de, D.P. iktidarının vergi politikasıydı. Kitaba göre, halkın ağır bir mali tazyik altında kalmaması, iktisadî refahın artması için zaruri bir şarttı. Bu sebebledir ki, D.P. iktidara geldikten sonra, bir kısım vergileri kaldırmış veya indirmişti. D.P. nin kaldırdığı vergiler dolayısiyle katlandığı mali fedakârlık, 254 milyon lira tutmuştu. Bu sayede, memurların ve işçilerin eline de vasati % 15 nisbetinde fazla para geçmişti.

D.P. nin ilk iktidar yıllarında kaldırmakla veya indirmekle iftihar ettiği vergiler	Hazinenin katlandığı mali fedakârlık
Un ve unlu maddelerden alınan muamele vergisi	22 milyon lira
Şeker fiatlarında yapılan indirme	32 milyon —
Maaşlı ve ücretli sınıfa tatbik edilen gelir vergisi hükümlerinin sebebiyet verdiği hasılat kaybı	150 milyon —
Tayyara resmi	2 milyon —
Büyük baş hayvanlar vergisinin ilgası	5,5 milyon —
Yol vergisi	43 milyon —
	Yekûn 254,5 milyon lira

Vites değiştirme

1951 - 54 arasında, kaldırılan vergiler yerine yenileri konulmamış değildi. Tütünden, alkolden, akaryakıtlardan, mahkeme, tapu ve noter harçlarından yapılan tahsilat bir mikdar zam görmüştü. "Kalkınan Türkiye", bu zamlardan bahsederken "ayarlama" tâbirini kullanıyordu. Fakat "Kalkınan Türkiye"yi kaleme Alan "meçhul demokrat"in hakkını teslim etmek için söyliyelim ki, o tarihlerde 254 milyonluk vergi indirmesine veya kaldırmasına karşılık, ayarlamalardan temin edilen hasılat fazlası 68 milyon liradan ibaretti. Devlet, aldığından fazlasını mükellefe iade etmişti.

Hasan Polatkan

Bir yandan kaldır, öte yana koy

1957'de gene vergi indirme ve bindirmeleriyle karşılaştık. Gelir vergisinin asgarî geçinme haddinde yapılan ayarlama, hazine hesabına kırk milyonluk bir fedakârlığı istilzam etmekteydi. Fakat buna mukabil, vergi mevzuatında ehemmiyetli yenilikler beklenmektedir. Gelir vergisi nisbetlerine yapılan zam 65 milyon lira fazla hasılat getirecek ve asgari geçinme haddini değiştirmekle mükellefe bırakılan para, 25 milyon fazlasıyla tekrar hazineye intikal ettirilecektir. Damga resmi kanununda "mevcut nisbetlerden bir kısmı üzerinde bazı ameliyeler yapılmasına müteallik tasarı" sayesinde, 1055 de 84 milyon tutan hasılat 150 milyona yükseltilecektir. Veraset ve intikal vergisi, yeni bir kanunla daha kuvvetli esaslara bağlanacak ve hasılatı 42 milyon liraya çıkartılacaktır, ilâç buhranı devam ederse, hasılatın bu mikdarı aşan bir inkişaf göstermesi de mümkündür. Hususi otomobillerden 7 milyon liralık vergi alınmasına müteallik bir tasarı da Meclise sevkedilmiştir.

Yeni konulacak vergilerin en mühimi, ithalâta yapılan döviz tahsislerinden alınacak olan hazine hissesidir. Bu vergi, 380 milyon lira temin edecektir. Bir senelik ithalât, bir milyar lira civarında tahmin olunduğuna göre, bu verginin ödenmesi ithalât eşyasının vasati bedelini % 35-40 nisbetinde pahalılandıracaktır

Uzun hava

D.P. bu yıl vatandaşlarımızdan harpte ve sulhta hiçbir zaman görülmemiş derecede ağır bir malî fedakârlık beklemektedir. Maliyenin dört milyarlık masraf bütçesine ödenek bulmak için, daha yüz milyonlarca liralık varidat kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bir buhranın daralttığı Türk ekonomisinde,' mükellefiyet randımanı gittikçe düşerken, ancak yeni fedakârlıklarla hazineyi dolu tutmak kabil olacağını anlamak güç değildir.

1957 Bütçesinin mükelleften istediği fedakârlık, hiç şüphesiz, D.P. tilerin "iktisadi istiklâl savaşlarının" bedelidir. Bir mücadelede muharip' ve sivil, herkesin cevap aradığı en mühim sual, savaşın ne kadar süreceğidir. Tarihte yazılı uzun savaşların Yedi sene harpleri, Otuz sene harpleri veya Yüz, sene harpleri gibi adlarla anıldıkları malûmdur. D.P. nin açtığı iktisadî savaş yüz sene sürerse, zaferden veya hezimetten ancak çocuklarımızın torunları malûmattar olabileceklerdir. Otuz sene sürecek bir savaşın sonunu, içimizden birçokları ihtiyarlık çağlarında görebilirler. Temennimiz, 1950 de başlayan bu savaşı Türk milletinin vereceği reylerle yedinci yıl sonundan evvel bitirmesidir. Savaş uzadığı müddetçe, "Kalkınan Türkiye"yi besteliyenlerin terennüm ettikleri hava, bir "Serenade şans espoir" olmaktan başka mâna ifade etmiyecektir. .

Vergi değişikliklerinden sonra 1957 Bütçesinde beklenen varidat artışlarına dair bazı tahminler

Vergi nevi	1955 geliri	1957 tahmini
Döviz tahsislerinden hazine hissesi	yok	380 milyon lira
Gelir vergisi	656 milyon lira	965 " "
Veraset ve intikal vergisi	7 " "	42 "
Hususi otomobil vergisi	yok	7
İthalâttan alınan		250 " "
Dahilde alınan istihsal vergisi	yok	355 " "
Seker İstihlak vergisi	139 milyon lira	248 " "
Damga resmi	84 " "	150 " "

Gazeteciler

Seçmece

Geçen haftanın fonunda Cumartesi günü, bir otomobil Çankayanın dik yolcusunu tırmandı, Cumhurbaşkanlığı köşkünün kapısına gelip yanaştı. İçinden üç kişi çıktı. Ellerinde fotoğraf makineleri vardı. Gazeteci oldukları anlaşılıyordu. İçerde Bağdat Paktının dört müslüman devleti temsilcileri toplanacaklardı. Gazeteciler toplantıya ait resim çekmek üzere gelmişlerdi.

Fotoğrafçılar kapıda durduruldular. Bir emniyet memuru isimlerini sordu. İsimler içeriye bildirilecek, gelen emre göre hareket edilecekti. Emir biraz sonra geldi. Gazetecilerden ikisi girebilirlerdi. Üçüncüsüne "Yasak!" dendi. Üçüncü fotoğrafçı

Hüseyin Ezer
Persona non grata

telâşlandı. Elinde, gazetecilik yapabileceğine dair Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü tarafından verilmiş sarı kart vardı. Poliste de komiteci, komünist veya anarşist diye bir kaydı yoktu. Bomba da taşımıyordu. O halde, öteki fotoğrafçıların alındığı bir toplantıya niçin alınmıyordu? Kapıda bulunanlar bu suallere cevap veremiyeceklerini, zira sebebi kendilerinin de bilmediklerini söylediler. Emir böyleydi: "Persona non grata" addedilen fotoğrafçının adı Hüseyin Ezerdi.

İşin acıklı bir tek tarafı vardı. Bir gazetecinin, hususî muamele yapılarak mesleğini icradan menedilmesi hâdisesi ne Gazeteciler Sendikasının, ne Gazeteciler Cemiyetinin kılını kıpırdattı. Dünyanın batı kısmında böyle bir hâdise, yeri göğe katar, gazetelerin bir teki resim koymazdı. Bizde ise, her şeyi derin bir sükût kapladı. Bahis mevzuu teşekküller gazetecilerin haklarım koruyan müesseseler olmaktan çoktan çıkmış, birer yardım cemiyeti haline çoktan gabi mişti. Sonra, ee, "Müesseseyi korumak" lâzımdı!

Nedir Bu Şımarıklık ?

Zafer gazetesi, aile içine sokulamaz hale geldi. Ateşli bir Lenin hayranının, yaman bir milliyetçilik ve din düşmanının gazeteye başmuharrir olarak sızmasından bu yana başmakaleler elde bir argo lügati bulunmaksızın okunamıyor. Zafer gazetesi D.P. nin fikirlerini yaymak, gerekirse mücadelesini yapmak maksadıyla çıkmaktadır. D.P. İktidardaki partidir. Sadece bu bile ona ayrı bir mesuliyet, bir ağırbaşlılık mecburiyeti tahmil eder. Herkesi haşlıyan, aleyhte tek ses çıkaranı kahretmek tehdidi altında tutan, mütemadiyen küfreden İktidar organları dünyada yok değildir. Ama onların Türkiyede yeri bulunmadığını ateşli Lenin bayram, milliyetçilik ve din düşmanı mutlaka bilmelidir. Ne Zafer Pravdadır ve ne de hoşa gitmeyen yazı yazanlar "batılı emperyalistleredir.

Görülmemiş bir fütursuzlukla bu, bizim olmayan metodlar Zafer'-in başmakale sütununda kullanılıyor. Sanki oraya hulul etmiş küstah kalemin gayesi, memlekette şeref ve haysiyet olarak ne varsa hepsini yok etmektir. Bu da bir ideolojinin malûm taktiğidir. Lenini "Lenin seni nerede gördüm? Seni nerede buldum? Nasıl oldu da yirmibeş asır sonraki yıldızlardan da, güneşlerden de parlak, yüksek ve aziz başına kalbimi yastık ettin? Dini yıktın. Allahın ve Allahığın piyasası kalmadı. Simsarlar dağıldı. Esham talipsiz kaldı. Irkı inkar ettin. Sarı beyaz, kırmızı siyah oldu. Milliyeti bir nüfus tezkeresi mahiyetine indirdin. Serhaddi bir bahçe haline soktun... Sen, çölün gayzina uyup sana inananları kız, kızan ve köle avına çıkarmadın Hayır sen hakkı, hakkımızı çekiç ve orağa teslim ettin.. Biz. önümüzde koşan sana ibadet ederiz" diyerek göklere çıkaran kalem simdi memleketin bütün milliyetçilerine, hem de sızdığı İktidar partisi organından, hatta Radyo gazetesinden saldırmak fırsatını eline geçirmiştir. Bu fırsatı mükemmel kullandığından zerrece şüphe edilemez.

Zaferin başmakale sütunu artık en galiz, en çirkin kelimelerin en örtüsüz şekilde kullanıldığı yerdir. Başka herhangi bir sütunda suç teşkil edecek olan ibareler orada bir zifos gibi onun, bunun üzerine sıçratılmaktadır. Lenin hayranı kalem bütün muhaliflere bir veya birkaç bayağı sıfat yaraştırmıştır. Bir tek kimse fikrini söylemeye görsün ve bu fikir İktidar aleyhinde bulunmasın. Nadir Nadi hakkında yazılanlar, insanın yüzünü kızartır. Fethi Çelikbaş bir "gece kondu lideredir, sırtı nasır bağlamıştır. Kasım Gülek utanmaya karşı şerbetli, sırnaşık, falakaya layık bir adamdır. İnönü hakkında kullanılan tabirler ağıza alınmıyacak cinstendir. Feridun Erginin isminin yanına yakıştırılan isim Damad Feridin ismidir. Akis, milli terbiyeden ve şuurdan ellerini yıkamıştır. Hür. P. muhterisler karargâhıdır.

D.P. nin mesulleri bu Lenin aşığının Lenin metodlarına, insanları küfürle yıldırma usullerine bir son vermeyecekler midir? Yoksa İktidar partisinin organında bu küstahlık sürüp gidecek midir?

Zira harekete geçmesi gereken, bu kızıl soytarıyı kulağından tutup atması icap eden kimseler D.P. nin mesul şahsiyetleridir. Zaferi her zaman seviyeli bir gazete haline getirmek, D.P. içinde samimi bir arzu olmuştur. Zaferin hiç olmazsa nezih aile muhitlerine girebilmesi, çoluk çocuğun eline verilebilmesi lâzımdır. D. P. milliyetçi bir partidir, D. P. dinsiz değildir. Bunları inkâr eden kalemlerin hem de İktidardaki D.P. narama konuşmasına nasıl cevaz verilir? Zaferde meselâ Kasım Gülenin Amerikalılarla teması iki kalem tarafından tenkit olunmuştur. Bir altında yıldız işareti taşıyana bakınız, bir de Rıfkı Salim Burçak adını.. Arada, akideden doğma, dünya kadar fark bulacaksınız.

Bir parti organı elbette ki atak, cevval, hareketli ve dinamik olmalıdır. Polemik yapmak, muhaliflere çatmak, partinin hayatiyetini göstermek, icraatı övmek hakkı değil, vazifesidir. Aksi halde Allahlık Ulusa döner. Ama bütün bunların İktidara, yarı resmi organ sıfatına yaraşan bir ağırbaşlılık ve milliyetçilik hissi içinde yapılması gerekir. O sütunlarda edepsizce dahi olsa tecavüze uğrayan kimseler, Nadir Nadiler veya Fethi Çelikbaşlar, Kasım Gülekler veya İnönüler, Hür.P. veya Akis gazete dava eden tipler değildir. Hatta çok zaman cevap dahi vermeyi zül sayarlar. Küfredene cevap verilir mi?

Ama hicap, hakikaten D.P. ye düşüyor. Zira herkes biliyor ki Zafer -Lenin aşığının "Ey, kızıl kin!.. Zafer sana.." demesine rağmen- D. P. nindir. Lütfen biraz seviye!

İŞÇİ BİRLİKLERİMİN ve FEDERASYONLARININ KAPATILMASI

Adil AŞÇIOOĞLU

Türkiyedeki sendikalar, çeşitli baskılar yüzünden sürekli bir faaliyet gösterememişlerdir, işçiler lehinde yapılan konuşmaların mânası ve sayısı ne kadar yüksek olursa olsun; İktidarın' işçilerin . teşkilâtlanmasını iyi gözle görmediği acı bir hakikattir. Bu kanaat a varmak için bilhassa iktidarda bulunan siyasi partilerin ileri gelenleri tarafından işçileri kazanmak için sarf edilen sözlerle, işçiler hakkında alınan tedbirler arasındaki açık aykırılıkları müşahede etmek kâfidir. Daha birkaç hafta evvel Eskişehirde yaptığı bir konuşmayla işçilerin daha yüksek bir hayat standardına kavuşturulmasına ve işçi sendikalarına daha geniş bir faaliyet sahası hazırlanmasına taraftar olduğunu Çalışma Bakanı vasıtasıyla işçilere duyuran İktidar, aradan birkaç gün geçmeden işçilerin teşkilâtlanmasını baltalıyacak hareketlerden en ehemmiyetlisine girişmiş, İşçi sendika birlik ve federasyonlarını kapatmaya başlamıştır.

Batı dünyasına şirin görünmek için 1947'de yeniden kurulmasına müsaade olunan sendikalar, şimdi aynı sebeblerle kapatılmamaktaysa da işçi teşkilâtlanmasının bir bütün ve bir varlık haline gelmesine de türlü yollarla mani olunmaya çalışılmaktadır.

Başka memleketlerde işçilerin teşkilâtlanma meselelerini çoktan bitirip sosyal mevzuatı kontrol etmek, sosyal yardımları bizzat idare etmek ve bilhassa istihsalin tânziminde işverenlerle birlikte söz sahibi olmak gibi hakları elde ettikleri düşünülecek olursa, memleketimizde işçilerin teşkilâtlanmasına dahi setler çekilmesinin XX. Asır Türkiyesi için bir iftihar vesilesi sayılamıyacağı anlaşılacaktır. Bahusus Türkiyede işçiler İktidarlar için "siyasî rakip" olmamışlar veya herhangi bir "tehlike" teşkil etmemişlerdir. Bu hale göre işçi hareketinin birliğine siyasî değil, ekonomik mülâhazaların tesiriyle en gel olunduğuna inanmak lâzım gelir. Filhakika böyle bir birliğin vücut bulması halinde işçilerin ekonomik *ve* sosyal sahalardaki hak ve taleplerini daha kolaylıkla gerçekleştirebilecekleri meydandadır. Bunun içindir ki, dünyanın her tarafında işçi hareketleri millî hudutlar içinde kalmamakta ve milletlerarası sahada sarsılmaz bir birliğe doğru yol almaktadır. Dünya Sendikaları Birliği gibi teşekküllerin kurulması bu ihtiyacın bir mahsulüdür. Belirli bir iş kolunda çalışanların menfaatlarını korumak, sosyal yardımı sağlamak ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak için sendikalar etrafında birleşmeleri nasıl bir zaruretse, gene aynı maksatla bölge birlikleri, millî ve milletlerarası federasyonlar halinde birleşmeleri de kaçınımaz bir zarurettir. Hal böyleyken Çalışma Bakanlığının vaki şikâyeti üzerine, bir çok birlik ve federasyonlar kuruluşları kanuna aykırı olduğu iddiasıyla kapatılmış ve bir kısmı da kapatılmak üzeredir.

Memleketimizdeki sendikalar, birlik ve federasyonlar son derece "uslu" ve "kanaatkar" oldukları halde, Çalışma Bakanlığının bunların gelişip kuvvetlenmesinden endişe duyduğu anlaşılmaktadır. Filhakika bu birlik ve federasyonların kapatılması için her ne kadar bazı kanuni formalite noksanlıkları ileri sürülmekteyse de, hakikatte bu hareketin geçen yılın sonunda başgösteren işsizliğin bu teşekküller tarafından resmen halk efkârına duyurulmasından sonra başlamış olması, Türk sendikacılarının gözünden kaçmamıştır. Güney İş Federasyonu, Çukurova Sendikalar Birliği ve Sakarya Bölgesi İşçi Sendikaları Birliğinin kapatılması için ileri sürülen kanuni sebeblerin hiç de tatminkâr olmaması, sendikacıları bu görüşlerinde haklı çıkaracak mahiyettedir. Çünkü bu birlik ve federasyonlar, sendikaların memleketimizde yeniden kurulmalarına müsaade edildiği ve işçilerin sendikalara yazılmaya teşvik edildikleri 1947 yılından hemen sonra kurulmuşlardır ve bugüne kadar 10 yıl faaliyette bulundukları gibi statüleri, çalışmaları ve temsil kabiliyetleri bu müddet zarfında iş başına gelen bütün hükümetlerce tasvip edilmiş bulunmaktadır.

Fransada Vichy hükümetinin iktidarda bulunduğu sıralarda, işçi teşekküllerine faşist bir veçhe vermek maksadıyla hazırlanan "Charte du Travail", tıpkı bizim İşçi Sendikaları ve Birlikleri hakkındaki 5018 sayılı kanunumuzda olduğu gibi, birliklerin mesleki ve gayrı meslekî teşekküller oldukları hakkında bir sarahat ihtiva etmemekteydi. Halbuki o tarihe kadarki tatbikata göre bu birlikler mesleklerarası bir teşekkül olarak görünüyorlardı. Mareşal Petain'in gayesi çeşitli işçi sendikalarını bir araya getiren birlikleri dağıtmak olmasına rağmen, bunlar "Charte du Travail"'in bu hususu meskût geçmesinden faydalanarak (mevcudiyetlerini fiilen (ipso faeto) eski şekliyle muhafaza ve devam ettirmeye - zamanın Çalışma Bakanının müsamahası sayesinde - muvaffak oldular.

Bizde 5018 sayılı kanun bu hususta bir sarahati ihtiva etmemekle beraber, gerek sendika hürriyetinin bir neticesi olarak, gerek kanunun 8 inci maddesinin Çalışma Encümenindeki müzakeresi sırasında, Encümen Başkanının sendikaların istedikleri birliklere girebileceklerini beyan etmesi karşısında sendika birlik ve federasyonlarının kapatılmasına fiilen ve hukuken imkân yoktur. Kaldı ki, bu işçi teşekkülleri 10 yıldan beri iş başında bulunan hükümetler tarafından "meşru" birer varlık olarak kabul edilmiş, kendileri ile bu hükümetler arasında işçi meseleleri hususunda görüşmeler ve anlaşmalar yapılmıştır. Binaenaleyh eğer Çalışma Bakanlığının maksadı işçi hareketini dağıtmak ve durdurmak değilse, şen* dikalar hakkındaki kanunun B.M.M. tarafından değiştirilmesine kadar bu teşekküllerin mevcudiyetlerine tahammül etmesi hem siyasî ve hem de mantıkî bir düşüncenin ifadesi olurdu.

Birlik ve federasyonların kapatılması için hükümet tarafından ileri sürülen diğer iddia, bunların 5018 sayılı kanunun 8 inci maddesine göre kendilerini meydana getiren sendika üyelerinin üçte kişinin muvafakatinin alınmamış olmasıdır. Hatıra ilk gelen itiraz, statüleri yetkili makamlara tevdi edilmiş bulunan bu birliklerin meşruiyetine şimdiye kadar neden ses çıkarılmamış olmasıdır. Diğer bir itiraz da zaman aşımı bakımından yapılabilir. Bilindiği gibi gerek hususi hukuk, gerek amme hukuku sahasında zaman aşımı, aslında kanuna aykırı olan fiil ve tasarruflar vukuundan muayyen bir zaman sonra meşru imişler gibi kabul edilmelerini sağlar. Ammenin menfaati ile en yakından alâkalı olan Ceza kanunu bile zaman aşımım kabul etmiştir. Binaenaleyh birlik ve federasyonlar bahsin de gerek iş kollarının çeşitliliği, gerek katılma kararındaki uygunsuzluk bakımından kanunen herhangi bir takibata girişmek imkânı mevcut olsa bile, aradan 10 yıl geçmesiyle artık bu yola gidilmesine imkan bulunmadığı meydandadır. Kaldı ki, birliklere katılmak için aranan muvafakat - ların sonradan alınması ve bu muvafakat alınıncaya kadar birliklerin devam etmesi de kanuna tamamen uygundur. Cemiyetler kanununa göre kurulan birçok teşekküllerin bu kabilden noksanlıklarının sonradan tamamlatın geldiği herkesçe bilinmektedir. Aynı muamelenin 6018 sayılı kanundan başka Cemiyetler Kanununun çerçevesine de giren sendikalar hakkında da uygulanmaması idare mekanizmasının tarafsızlığı hakkında vatandaşları düşündürücü bir mahiyet taşımaktadır.

U L A Ş T I R M A

D. D. Y.

Tren rötarları

Ulaştırma Bakanlığına ve Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğüne gidip kapıcısından en büyüğüne kadar kime "Trenler niçin rötar yapıyor" diye sorsanız, karşınızdakinin yüzünün sarardığını, dizlerinin bağının çözüldüğünü görür ve uzun duraklamalardan sonra, ancak mensubu olduğu idareyle kabili telif, rötarlı bir cevap alırsınız: "Kardeşim, senin hiç isin yok mu?"

Hakikaten bugün tren rötarları meselesi, Ulaştırma Bakanlığı ve Devlet Demiryolları mensuplarının cevaplandırmaktan dikkatla kaçındıkları bir mevzu olmuştur. Trenlerimiz niçin daima rötarlıydı? Bunu önlemek için ne yapılmalıydı? Bunlar adeta birer "ahret suali" sayılıyorlardı

Fakat geçen hafta iktidar organı Zafer'de Ulaştırma Bakanı Arif Demirer'in ve Devlet Demiryolları Genel Müdürü Safa Yalçuk'un demiryollarımız hakkında beyanatları neşrediliyor, hattâ "Demiryollarımız modern bir işletme haline geldi" diye baslıklar atılıyordu. Fakat aynı gün yalnız Ankaraya gelen trenler değil, Türkiyenin hemen her tarafında işleyen trenler rötarlıydı. Acaba tren rötarları "modern işletme"nin memnuniyet verici bir neticesiydi de biz mi anlıyamıyorduk ?.

Mussolini'nin "Artık trenlerimiz tam zamanında geliyor ve işte bunun içindir ki devlet işlerimiz de dakikası dakikasına işliyor" sözünü hatırlıyanlar, bizde devlet islerinin zamanında yapılamamasının sebebini tren rötarlarında buluyorlardı. Şayet trenlerimiz istasyonlara tam saatinde gelmiş olsalardı, şüphesiz devlet dairelerimizdeki işler de vaktinde yapılırdı. Ama ne var ki bütün kabahat trenlerimizdeydi. Vaktinde gelen tren, bir defada yanan çakmak kadar nadir görülüyordu.

Memleketimizdeki en süratli ve en lüks tren - Ankara ile İstanbul arasında hergün karşılıklı işleyen Ankara Ekspresi - bile hemen hemen muntazaman rötar yapıyordu. Çok kimse trenlerin zamanında gelmediğini iyice öğrendiğinden, bir dostunu karşılamak için vaktinde istasyona gidip soğuktan, titriyeceğine önce Danışma bürolarına telefonla trenin geliş saatini sormayı, artık bir itiyat haline getirmişti. Bu arada Danışma bürolarından eğlenceli cevaplar da alınıyordu: "Vaktinde geliyor sayılır efendini, takriben yarım saatçık rötarı var..."

Bundan da anlaşılıyordu ki rötarlar, trenin lokomotif gibi, vagonlar gibi tabii aksamından sayılmaya başlamıştı.

Rötarların sebebi

Ankara garımn sabırlı Danışma bürosu memurları beklenen trenlerin ne kadar rötarla geleceğini soran sabırsız müracaatçılara cevap yetiştirmeye çalıştıkları sırada hemen 250 metre mesafede bulunan Ulaştırma Bakanlığında bu mesele üzerinde durmak lüzumu bile hissedilmiyordu. Meselâ Ulaştırma Bakam Arif Demirer'in 1956 yılı demiryolu faaliyetleri ve 1957 yılı çalışma programını izah eden uzun beyanatında rötarlar hakkında tek kelimeye olsun yer verilmiş değildi.

Ankara garında motorlu tren

Lütfen saata bakınız

D.D.Y.'nın kuruluşu itibariyle otuzuncu ve İktisadî Devlet Teşekkülü haline gelmesinden sonra da üçüncü faaliyet devresinin sonunda idareye hakim olan zihniyette en ufak bir değişiklik yoktu. . Bir iktisadî devlet teşekkülü haline gelmesine ve iktisadî işletme prensiplerinin tatbiki imkânı kazanılmış olmasına rağmen, **D.D.Y.** işletmeciliği eskiden ne haldeyse gene o halde bulunuyordu. Bu çerçeve içinde kalıp da çalışma tarzında bir yenilik yapmaya elbette imkân olamazdı.

Nitekim trenlerin istasyonlara bir türlü vaktinde gelmemesi de, esasında yıllardan beri kullanılan malzemenin yıpranmasından, işletme metot ve vasıtalarının eskiliğinden ve kifayetsizliğinden doğmaktaydı. Buna bir de trafiğin artmış olması vakıası da inzimam edince demiryolu malzemesinin süratle yenilenmesi, modern emniyet Ve kontrol tesislerinin kurulmasının zarureti bütün açıklığı ile ortaya çıkıyordu.. Trafiğin çok kesif bulunduğu 2 bin kilometrelik bir **hat** bölgesinde modern trafik cihazlarının kurulması için ilk adımın atılmış olması elbette memnuniyet vericiydi. Ama derdi ortadan kaldırmak için bu kadarcık bir gayret kafi değildi. Tren rötarlarının sari bir hastalıktan hiç farkı yoktu. Bir trenin rötar yapması, o trene bağlı bütün trenlere tesir etmekteydi. Bu bakımdan demiryolu malzemelerinin süratle yenilenmesi, modern emniyet ve işaret tesislerinin bütün hatlara teşmili icap etmekteydi. Kuruluşundan bu yana katlarımız o kadar eskimiş, lokomotiflerimiz o kadar yıpranmış, personel zamanın icaplarına göre yetiştirilmekten o kadar uzak tutulmuştu ki,

D.D.Y. nın bir lokomotifi

Yuttuğu kömür kadar iş görmüyor

Kapaktaki **Bakan**

Arif Demirer

Bundan bir yıldan daha fazla bir zaman önce, Menderes IV hükümetinin ilânının hemen ertesi günü çıkan gazetelerin çoğunda bir resim vardı. Bu resimde ince, uzun boylu ve kır saçlı bir adamın arkadaşları tarafından kucaklanarak, batta öpülerek hararetle tebrik edilişi görülüyordu. Kır saçlı' adam Afyon milletvekili Arif Demirer'di ve Menderes IV hükümetinin Ulaştırma Bakanlığına tâyin edilmişti. Bu tâyin hakikaten büyük memnuniyetle karşılanmıştı. Kendisini P.T.T. Genel Müdürlüğünü ifa ettiği sıralardan beri tanıyanlar, onun yüksek idareci vasıflarını ve meziyetlerini takdirle anıyorlar ve yeni vazifesinde temayüz edeceğine inanıyorlardı.

Arif Demirer, o günden bu yana Ulaştırma Bakanlığının başında bulunmaktadır. Bakanlık sandalyasına oturduktan sonraki icraatı da daha ilk günden kendisine bağlanan ümitleri henüz sarsmış veya silmiş değildir.

Bugün 48 yaşında bulunan Ulaştırma Bakanı, Afyonda doğmuş ve orta tahsilini doğduğu memlekette yapmıştır. Oradan Ankaraya gelmiş ve lise tahsilini burada tamamladıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolunmuştur. 1930'da yüksek tahsilini bitiren Arif Demirer, kendisine meslek olarak idareciliği seçmiş ve İç İşleri Bakanlığına intisap etmiştir. Maiyet memurluğunu tamirde yapmış, bilâhare Kütahya Nüfus Müdürlüğünde, Sandıklı kaymakamlığında ve Bursa Hukuk İşleri Müdürlüğünde bulunmuştur*. Bulunduğu vazifelerde ciddiyet ve çalışkanlığı ile nazarı dikkati çeken Arif Demirer 1936'da İstatistik, P.T.T. ve Emniyet mevzularında tetkiklerde bulunmak üzere Almanyaya gönderilmiştir. Berlin ve Münich üniversitelerinde iki yıl çalışan Arif Demirer Türkiyeye İktisat doktorası yanmış olarak dönmüş ve Bayındırlık Bakanlığı müşavirliğine tâyin edilmiştir.

1939 yılında Ulaştırma Bakanlığının kurulması üzerine bu Bakanlıkta vazife almış ve sırasıyla Havayolları Genel Müdür muavinliğinde, Ulaştırma Bakanlığı müfettişliğinde. Başmüfettişliğinde, Teftiş Heyeti Başkanlığında ve nihayet müsteşar muavinliğinde uzun müddet çalışmıştır.

Sonra P.T.T. Genel Müdürlüğüne tâyin edilmiş ve 1954 seçimlerinde Afyondan D.P. milletvekili seçilene kadar bu vazifede kalmıştır.

Evli ve iki çocuk babası bulunan Arif Demirer aile hayatında müşfik bir baba, hususî hayatında güvenilir bir dost ve çalışma hayatında da madununun hakları üzerine titreyen örnek bir âmir olarak tanınmaktadır.

Mazisi kısa ve derdi uzan bir Bakanlığın başında en ufak bir yorgunluk veya bıkkınlık göstermeden didinen Ulaştırma Bakanı, meslekî hayatında olduğu kadar siyasi hayatında da aynı şekilde temiz kalmak bahtiyarlığına erişen mümtaz simalardan biridir.

Ama vermeyince mabut, ne yapsın Arif?

esaslı bir ıslahat hareketi, bir hamle artık kaçınılmaz bir vazife haline gelmişti. Arif Demirer'in D.D.Y. hakkındaki beyanatında "1957'nin insan gücüne azami ölçüde dayanan son devre olacağı"nı müjdelemiş olmasına rağmen ümide kapılmaya imkân yoktu. 1957 yılında da D.D.Y. nı bekleyen netice, ancak ve ancak rötarlıydı. Zira bizzat Ulaştırma Bakanının ifade ettiğine göre 1956 yılı içinde 740 lokomotif, 2600 yolcu vagonunun revizyondan geçirilmesine karşılık, 1967 yılında 717 lokomotif ve 2400 yolcu vagonu revizyona sokulacak ve senelerdir değiştirilmeyen, artık çürümeye yüz tutan binlerce kilometrelik rayların ise sadece 47 kilometresi yenilenecek ve ancak 120 adet makas değiştirilecekti.

Bunun yanında sık sık meydana gelen tren kazalarının rayların yıpranmış olmasına, makasların ,iyi çalışmamasına atfedildiğini hatırlıyanların tren yolculuğunda gönüllerinin ne derece rahat olabileceği de düşünülmesi gereken bir noktaydı. Alâkalılar lokomotiflerin sık sık arıza yapmasına sebeb olarak kömür kalitesinin bozuk bulunmasını, istenilen istimin temin edilemediği gibi makinalarda da arızaya yol açtığını ileri sürerek memleketimizde dizel lokomotiflerinin faydalı olacağını iddia etmişlerdi. Aradan seneler geçmiş olmasına rağmen içinde bulunduğumuz yılın ortalarında ancak 14 dizel lokomotifi hizmete girebilecekti. Bunun yanında Avrupa memleketlerinin çoğunda, Amerikanın büyük bir kısmında ve Japonyanın her tarafında buharlı lokomotifler işletildiği halde ne arızalara, ne de bizdeki gibi sebebsiz rötarlara rastlamak kabildir. Hattâ Japonyada halk saatlarını ne radyodan verilen "saat ayarı" ile ayarlamakta, ne de meydandaki saatlara itimat etmektedir. Orada en doğru saat ayarı, trenlerin istasyonlara girişinden alınabilmektedir.

Danışma memurları

"Artan zamanı ne yapacaksınız?"

Vatandaşın trenlerden şikâyetleri sadece rötarlardan ibaret de değildir. Bunun yanı başında trenlerin bakımsızlığı ve izdiham meseleleri de mevcuttur. Uzun yolculuğa çıkanların en büyük endişesi, yer bulamamaktır. Memleketimizde ancak mahdut hatlarda numaralı biletler satılmaktadır. Seyahat gününü bir kaç gün . önceden kestirebilen bazı kimseler, numaralı biletlerden faydalanmaktadırlar. Bunun yanında büyük bir çoğunluk, seyahat müddetince sefil ve perişan olmaya mahkûmdur. D.D.Y. bir iktisadî devlet teşekkülü haline gelmiş olsa bile fonksiyonunun bir âmme vazifesini ifa etmek olduğunu Unutmamalıdır.

Seyahat etmek, için bir ücret ödeyen - hem de oldukça tuzlu - yolcu, trende oturacak bir yer buldu mu adeta bayram etmektedir. Bu yüzden çok zaman yolcudan yapacağı seyahatin ücretini peşin alan D.D.T. nın buna mukabil bir müşteriye seyahati boyunca oturacağı bir yer vermek mecburiyetinde olduğu çok defa unutulmaktadır. Meselâ 300 kişilik 3 üncü mevki yeri olan bir katar için 600-700 3 üncü mevki bileti kesilmesi normal sayılmaktadır. Ara istasyonlarda binenler de caba.. Yer bulamıyan yolcular, koridorlara taşmakta ve yolculuğu mevki bileti olanlara da bir çekilmez azap haline getirmektedirler. Ama bu işletmenin başında bulunanlar için mesele bu değildir. onlar için azapların en büyüğü, kendilerinden trenler, rötar sebebleri, yolcu kesafeti hakkında malûmat isteyen gazetecilerin suallerine muhatap olmaktır. Galiba vakitlerinin büyük kısmını da bu gibi vartaları atlatmak çareleri aramakla geçirmektedirler.

R A D Y O

Bir plâk
Ankara Radyosunun tek sermayesi

Ankara

En kolay radyoculuk

Ankara Radyosunun spikerlerinin artık bir dil pelesengi var: **"Bir** zamanların sevilen melodisi.." Her programda, bilhassa hafif batı musikisine ayrılan her programda bu cümleyi duymamak imkânsız. İmkânsız ama, aslına bakılırsa pek de tabii.. Zira "Bir zamanların sevilen musikisi" denilip Amerikan bozuntusu bir şiveyle İngilizce bir isim paralandıktan sonra pikaba cızırtılı bir plâk konuyor. Çalan "Sevilen melodi", artık talihinize göre ya on seneliktir, ya yirmi.. Mazi hafızanızda canlanıyor, gençliğiniz veya çocukluğunuz gözlerinizin önüne geliyor. Ne kadar romantik değil mi? Ancak, radyonun sadece ve sadece bir "hatıra tazeleme" müessesesi olarak çalıştığı tek yer Türkiye, böyle çalışan tek radyo da Ankara Radyosudur.

Ankara Radyosunun dinleyicileri bir müddetten beri Ankara Radyosunda hafif musiki, hafif program olarak ne veriliyorsa bunların plâktan ibaret kaklığım müşahede ediyorlar. Bir de İstanbul Radyosundan apartılmış "On beş günde bir" programı var. İstanbul Radyosu uğraşıyor, didiniyor, kafa yoruyor, iyi veya fena kendi başına birşeyler yapıp ortaya çıkarıyor. Zaman zaman bu programda zevkli skeçler, güzel sesler, hoş hikâyeler ve hepsinden mühimi oldukça cazip bir takdim dinleniyor. Buna mukabil Ankaramn yaptığı nedir? Aynı gayreti gösterip,biraz fikir mi sarf etmek ? Biraz gayrete gelip birşeyler mi yapmaya çalışmak.? Bir de Ankarada mı program hazırlamak? Hayır! İstanbul Radyosunun hatırladığı bandı getirtmek ve radyoda çalmak! Doğrusu bu işin yapılması için yüz binlerce lira sarf etmek yalnız günah değil, ayrıca ayıp da..

Sanki Ankara Radyosu bir "eski plâk müzesi"dir. Bunların, yaşları icabı cızırdamaları bir kenara hiç yenilenmemeleri de ayrı hususiyettir. Dünya radyolarında ne çalınırsa çalınsın. Günün moda şarkıları ne olursa olsun. Lokallerde ne söylenirse söylensin. Ankara Radyosunda hafif batı musikisi denilince ya Star Dust başlar, ya da Contimental!. Bazan Fransız şarkıları çalınır. Hep aynı şeyler pikabın üstüne yerleşir. Çoğu Edith Piaf'ın ilk şöhretini yapan parçalardır. O günden bu yana Fransa - da başka şarkı bestelenmediğini sanarsınız. Ama Fransız radyolarını dinlemek, kabahatin Fransız bestecilerinde olmadığım ispat eder. Orada her hafta bir yem farkı piyasaya çıkmaktadır. Maamafih, üzülmeye mahal yoktur; beş on sene sonra Ankara radyosu onları da harıl harıl çalmaya başlıyacaktır.

İmkânsızlık! Ankara Radyosunun idarecilerinin ağzından bundan başka lâf çıkmaz. İddialarına göre plâk getirtilememektedir. İddialarına göre hususî program tertiplemek için eleman bulunamamaktadır. Eğer devletin radyosu plak getirtemiyorsa, bu radyoyu niçin kapamazlar? Radyonun başındaki zevat, bu lüzumu alâkalılara böylece söylemişler, imkânsızlık içinde kıvranan bir müessesede çalışamıyacaklarını bildirmişler midir? Bizim öğrendiğimiz, kadar, hayır! Hususî programa gelince, eleman olmadığı tamamiyle doğrudur. Eleman, radyonun başında yoktur. Radyonun başındakiler radyoculuktan anlamazlar. Hepsi bir başka meslekten gelmiştir.. Öğretmenden radyocu yapılırsa o radyodan modern radyoculuğun icapları beklenebilir mi? Ama kabahat adamda mıdır? Nereden bilsin talihsiz? İşi değil, mesleği değil, ihtisası değil.. Yanındaki komitelerde ise öyle azalar vardır ki "babam zurna çalardı" deyip kendilerini bu komitelere "selâhiyetli aza" seçtirtmişlerdir. Onların zevkleri, onların bilgileri, onların telâkkileriyle çekilip çevrilen bir müesseseden daha iyi iş çıkması beklenemez.

Ankara radyosunun kendisine mahpus hafif programı yok mudur? Vardır, ama evlere şenlik.. Bu programların bir takdimini duyup da soğukluktan buz kesilmemek imkânsızdır. O "efendim" spikerler inşam çileden çıkarır, insanın içine radyoyu paralamak hissi verirler. Programlarda ne bir zekâ pırıltısı, ne bir yenilik, ne bir cevvaliyet, ne bir hoşluk vardır. Kör değneğini bellemiştir. Niçin İstanbuldan misafir sanatkâr getirilemez niçin radyonun idaresinden mesul olanlar beyinlerinin içindeki gri hücreleri birazıcık olsun çalıştırmazlar? Dinleyici istekleri bir âlemdir, sabah çalınan "hafif musiki" bir felâkettir, öğle programları bir keşmekeştir. O plâğı kaldır, bu plâğı koy! İşte Ankara Radyosundaki tek iş bundan ibarettir.

Allah rızası için, bari yeni plâklar çalınız!

Sosyal Hayal

Evlerde faaliyet

Türk Amerikan Kadınları Kültür Derneği, Ankarada büyük faaliyet gösteren derneklerden biridir. Derneğin 12 tane faaliyet kolu vardır. Her grubun başında bir Amerikalı, bir de Türk olmak üzere iki başkan bulunmaktadır. Gruplar arzu gösteren üyelerin evinde toplantılar yaparak kendi mevzuları dahilinde faaliyetler tertip etmektedirler. Ev döşeme grubu isminden de anlaşılacağı gibi dekorasyon mevzuunu ele almıştır. Bu arada yerli kumaşlarımızla ucuz şekilde oda tanzim etmek fikri ön plânda rol oynamaktadır. Misafir ağırlama grubu bir kokteyl partiden bir gocuk partisine kadar yapılacak toplantıların adabımuaşeretini ve usullerini incelemektedir. Meslek Kadını grubu çalışan kadınlar hakkındaki etüdlerini bildirmekte, Sanat ve Tarih grubu muhtelif sanatlar hakkında projeksiyonla konuşmalar ve konferanslar tertip etmektedir. Bunlardan başka yemek pişirme, Elişi ve sanat, Bütçeye uygun moda, Sosyal yardım, Çocuk psikolojisi, Doğup büyüdüğünüz şehir, Briç ve Bugünün kadım grupları vardır.

Bugünün kadını

Bugünün kadım faaliyet kolu geçen haftanın son günlerinde Nermin Gökoğlu'nun evinde toplandılar. Bundan bir evvelki toplantıda Türk Kadın faaliyetleri hakkında geniş izahat verilmiş Ve bu toplantıda Ankaradaki muhtelif derneklerin başkanları ve üyeleri hazır bulunarak Amerikalı dostlarına gayelerini izah etmişlerdi. Bu seferki toplantıda ise, Amerikalı hanımlar Amerikan kadın faaliyetlerine ait bildiklerini anlattılar. "Bugünün Kadını grubunun Amerikalı başkanı Mrs Weitz memleketindeki kadın faaliyetlerinin fevkalâde geniş olduğunu ve cemiyete büyük faydalar sağladığım belirttikten sonra o gün yalnızca üç derneğin faaliyetinden bahsedileceğini bildirdi. Bunlardan bir tanesi aşağı yukarı bizim Okul - Aile Birliğine tekabül eden "National Parent - Teacher Association" idi. Diğeri aşağı yukarı Kadın Klüpleri Birliği kelimeleri ile izah edebileceğimiz "General Federation of Women's Clubs" ve üçüncüsü "Women's Voters leagues - Kadın Seçmenler Birliği" idi.

Mrs Ardis Smith

Öğretmenlere yardım

Amerikadaki Okul — Aile Birlikleri

Senelerce bu birlikte çalışmış olan ve birliğin muhtelif rozetlerini göğ-

Aile Saadetine Dair...

Jale CANDAN

Dünyanın birçok memleketlerinde, birçok kadın mecmuası çıkar. Fırsat buldukça, bunlara göz atmak benim en büyük zevklerimden biridir. Bu mecmualarda kadınlara bol bol nasihatlar verilir. Sık sık tekrar edilen bir mevzu da, erkekleri daha doğrusu kocaları muhafaza edebilmek sanatıdır.. Nazarı dikkati celbeden birşey, hangi millet mevzuubahis olursa olsun ,bu mevzuda tüttün erkeklerin derhal birleşivermeleridir. Öyle zannediyorum ki erkeklerin kadından bekledikleri şeyler, dünyanın her yerinde aynıdır.

Geçenlerde Cumhuriyet gazetesinde bir genç kıza cevaben yazdığı bir mektupta, sanatkâr muharrirlerimizden Fahri Celâl beyefendi bu mevzua temas ettiği noktalarda, erkeklerin kadından istedikleri şeyleri ne kadar tatlı bir şekilde hülâsa edivermişti. Onların istedikleri akşamları güleryuzle, tatlı dille karşılanmaktı. Onların istedikleri itinalı, süslü, munis ve tatlı, o nisbette de münakaşadan kaçınan iddiasız bir kadındı.

İşte bir Türk erkeği böyle düşünüyordu. Mecmualardan öğrendiğimize göre Amerikalı, Avrupalı erkek de böyle düşünüyordu. Elimizde pek müsbet vesika olmamakla beraber, pek muhtemelen Patagonyalı bir erkek de karısından aynı şeyleri istiyordu.

Bu istenilen şey aslında bir ciladan ibaretti. Kadın ve anne, nedense asırlar boyunca daima birçok hasletleri tabiî olarak kendisinde taşıyan bir varık olarak kabul edilmisti Bu hasletlerin üstüne bir de cila vurdu mu, kadın hakikaten mükemmel bir varık olurdu. Hakikaten erkek böyle bir kadını başına taç eder, kuvvetliyken onun karşısında kemlisini zayıf hissederdi. Ancak bu çok eski aile saadeti talâkkisinde bugün, zaman faktörünü unutmamak lâzımdır. Bugünkü erkek bugünün kadınından dünkü kadından istedikleri şeyleri aynen istememelidir. Çünkü bugün artık dün değildir.

Bugün kadın, aileye kendi enerjisinden çok şey katmaktadır, Hem içerde, hem dışarda çalışarak aile bütçesine kazançlarını katan kadınları azınlık olarak kabul etsek de, erkeğin kazancı ile evin geçim mesuliyetini üzerine alan, iki ucu bir araya getirmek için uğraşan, bazan en ufak yardım görmeden günde on saat çalışan, didinen, çocukları yetiştiren, evin birçok meselelerini halletmeğe uğraşan hep kadındır. Şunu kabul etmek lâzımdır ki bugünkü hayat, erkek için olduğu kadar kadın için de yıprandırıcıdır. Son nazariyelere göre, kadın bünyesinin erkekten daha mukavim olduğunu iddia eden ilim adamlarının mevcudiyetine rağmen nihayet kadının da etten, kemikten ve sinirden mamul bir mahluk olduğunu kabul etmek lâzımdır. Kadın da bazan yorulur, neş'esiz ve hatta sinirli olabilir. Onun da tatlı dile, güler yüze sevgi ve şefkat ifadesine ihtiyacı vardır. O da bunları tabiî olarak hayat arkadaşından, kocasından bekler. Vakıa kadın kocasını daima giyimli, itinalı, süslü bir vaziyette karşılamaktadır. Fakat bir tatil günü, geç vakitlere kadar evde pijama ile dolaşan, traşını ihmal eden erkek de kadının canını sıkar. Kısacası kadın için de erkeğin artık yalnız kumar oynamaması, alkole veya kadına müptelâ olmaması kâfi değildir. Bu nezaketlerin lazerinde, kadın da artık bir cila aramaktadır. İşte tatmin edilmek istenen bu karşılıklı ihtimam görme ihtiyacıdır ki evli kadınla erkeği bazan bir yuvarlak masa etrafında dönen iki inatçı çocuğa benzetir. Neticede kimin kaçtığı, kimin kovaladığı, kimin ne istediği belli değildl.

Belki karşıdan Beklediğimiz şeyleri kendimiz yapmaya başlasaydık birçok meseleleri böylece hallederdik. Bence aile hayatında mesut olmak isteyenlere erkek olsun, kadın olsun Yerilecek en kestirme nasihat budur.

sünde taşıyan Mrs Ardis Smith Amerikadaiki Okul - Aile Birliklerinin maarifin değil, doğrudan doğruya bir kadının, bir annenin eseri olduğunu bildirerek konuşmasına başladı. Çocuğuna yardım etmek isteyen bir anne onun okuldaki durumunu öğrenecek olduğu takdirde muhakkak ki bu işi çok daha kolaylıkla halledebilirdi. İşte bir Amerikalı anne bu şekilde düşünmüş, çocuğunu yakından takip etmek için onun öğretmenleri ile sık sık temas temin etmişti. Netice o kadar iyi olmuştu ki Amerikalı anne bundan bütün annelerin faydalanmasını istemiş ve Okul - Aile Birliklerinin ilk temelini atmıştı. Teşebbüse bütün aileler dört elle sarılmışlardı ve basının da yardımıyla kısa zamanda teşebbüs genişlemişti. Bugün Amerikada en kuytu köselere kadar büyük faaliyet gösteren bu muazzam teşkilât işte böylece bir kadının gayreti ile meydana gelmişti.

Mrs Ardis Smith sözlerini burada keserek hafifçe gülümsedi: "Ben küçükken, dedi, anneler çocuklarının okullarına gitmekten adeta çekinirlerdi. Çünkü ancak büyük yaramazlıklar yapan problem çocukların annesi öğretmenlerle tanışırlardı. Bugün ise okullar anne ile öğretmenlerin mesai birliği yaptıkları ve çocuk ların okumaları kadar saadetlerini de teinine çalışan bir yerdir". Amerikadaki Okul - Aile Birliklerinin talebeye temin ettiği bu aşikar faydanın yanında gayet geniş Sosyal Yardım kolları vardır. İhtiyaç içindeki çocuklara bedava yemek, çok çocuklu ailelerin okuyan çocuklarına yardım bu faaliyetler arasındadır. Öğretici kitaplar basmak, konferanslar tertip etmek, suçlu çocuk mevzuunu ele almak, çocukların sağlık ve gelişme problemleri ile ilgilenmek Okul - Aile Birliklerinin vazifeleri arasındadır."

Mrs Cile Euler
"Bir kapı kapanırsa bini *açılır"*

Okul - Aile Birliklerinin başardıkları çok mühim işlerden biri de bacı uzak mıntakalarda vazife gören öğretmenlerin karşılaştıkları zorlukları halletmektir. Meselâ bulunduğu muhitten daha mutaassıp bir muhite nakledilen öğretmenin manevi taz - yik altında ezilmemesi için birlik onu desteklemekte ve ona tabii haklarını sağlamaktadır.

Mrs Ardis Smith konuşurken insan gayrı ihtiyarî memleketteki Okul - Aile Birliklerine ailelerin gösterdikleri alâkasızlığı düşünüyordu. Halbuki bizdeki Okul - Aile Birlikleri Türk ananesinin önüne hazırlop yumurta gibi pişirilip kotarılıp gelmişti. Annelere sadece bundan faydalanmak ve faydalı olmak kalıyordu.

Kadın Klüpleri Birliği

Bu Birlik de bir 'kadın tarafından bir isyan neticesinde kurulmuştu. 1868 senesi Amerikada bile kadınların çok mesut sayılabilecekleri- bir sene değildi. Jenny June isminde bir kadın gazeteci ilk defa kadın olmak bedbahtlığım duymuştu. Çünkü bir basın klübünün toplantısına gitmek istediği zaman kadınların bu toplantıya giremiyecekleri kendisine bildirilmişti. Jonny June'un kafası kızdı. Mücadele etmeye karar verdi. Madem ki erkekler bazı toplantılarına kadınları kabul etmiyorlardı, kadınların da kendilerine bir klüp açmaları lâzımdı. Jenny June, bu arzusunda muvaffak oldu. Selanik Caddesindeki bir apartmanda kendilerini minnetle anan Mrs Çile Euler, işte vaktiyle onun kurmuş bulunduğu ve bugün Amerikada en kuytu çiftliklerde dahi teşkilâtlanmış bulunan klübün bir üyesiydi. Bu kadın klüplerinin faaliyetleri çok genişti. En enteresanları arasında seyyar kütüphaneleri, seyyar sanat tezgâhlarım saymak kabildi. Bu kütüphanelerden çocuklar veya büyükler ödünç kitaplar alıyor ve mütemadiyen değiş tokuş yapılarak, kütüphaneler köy köy, çiftlik çiftlik dolaşıyorlardı. Bu çok zengin kütüphaneler hibe suretiyle tesis edilmişlerdi. Seyyar sanat tezgâhları da, her muhitinkendi ihtiyaçlarına, kendi imkânlarına göre kuruluyordu. Mevcut sanatları ilerletmek, yenilerini öğretmek bu seyyar tezgâhlar sayesinde mümkün oluyordu, Bundan başka kadın klüpleri çocuk neşriyatını da ele almışlardı. Amerikada çocuklar arasında büyük rağbet gören "Comics" isimli seri kitapların bazıları çok iyi, bazıları ise zararlıydı. Klüpler bazı "Comics" lerin üzerine damga basıyorlardı. O zaman aileler rahat rahat bu kitapları alabileceklerini biliyorlardı. Mrs Smith ile Mrs Euler mensup oldukları dernekler hakkında izahat verdikten sonra Türk dostlarının birçok suallerine muhatap oldular. Derneklerinin teşkilâtını anlattılar. Fikir teatisi büyük bir dostluk havası içinde cereyan etti .

Mrs Gretchen Weitz
Hamurlu eldeki meş'ale

Kadın Klüpleri Birliği Amerikada birçok mühim işler başarmıştı. Bunun için çok zaman diğer derneklerle işbirliği yaptığı olurdu. Bu klüplerin başardıkları en güzel işlerden birisi Amerikada ekmeklerin jelatin kâğıdına sarılarak satılmasını temin etmesi olmuştu. Klüpler başarmak istedikleri işi ele almakta ısrarla üzerinde durmakta, hükümet- adamlarının yardımını elde edinceye kadar çalışmaktadırlar.

Kadın seçmenler birliği

Bir üçüncü dernek hakkında izahat veren Birleşmiş Milletlerin Türkiyedeki mümessilinin karısı olan Mrs "Weitz idi. Bu birlik tamamiyle memleket menfaatına çalışıyordu. Gaye reyini kullanacak olan seçmenleri muhtelif partilerin siyaseti hakkında aydınlatmaktı. Bu birliğe mensup olanlar hiçbir partiyi tutmuyor, yalnız partilerin siyasetlerini, hâdiseleri, tamamiyle bitaraf şekilde ele alıyor ve tahlil, tenkit veya tasvip ederek seçmenleri aydınlatmağa ve memleket menfaatlerini korumağa çalışıyorlardı.

Mrs Weitz bu birlik hakkında izahat verirken insan bu teşkilâtın memleketimizde büyük bir boşluğu dolduracağına canı gönülden kanaat getiriyordu. Hiçbir partiyi tutmadan, sırf memleket menfaatim göz önünde bulundurarak siyasetle meşgul olan kadınlar muhakkak ki, memlekete çok faydalı olabilirlerdi.

Moda

Şıklığın temel taşı

Bir müddetten beri, bilhassa memleketimizde az giyilen şapka, gene

eski ehemmiyetini kazanmaya başladı. Şapka giyinmemiş bir kadın, çok eskiden adabımuaşerete riayet etmemiş bir insan kadar yadırganırdı. Bugün şapkasız bir kadın, elbiselerine ve diğer aksesuarlarına ne derece ehemmiyet verirse, gene de istediği kadar şık olmıyacaktır. Çünkü şapka artık şıklığın temel taşı addedilmeğe başlamıştır. Bunun için şık ve pahalı, gösterişli şapkaların yanında birçok pratik, ucuz, giyimi kolay şapkalar da nazarı dikkati celbetmektedir. İlkbahara yaklaşırken, dünyanın en tanınmış şapkacıları günün her saatinde rahat rahat giyilebilecek şapkalar hazırlamak üzere birbiriyle yarış etmektedir

Üç tip şapka

Şapkayı kendilerine yakıştırmayan birçok kadınlar teselli bulabilirler. Çünkü yeni şapka modası her tip kadım nazarı itibara alarak hazırlanmıştır.

Başlıca üç şapka tipi mevcuttur: Kalpaklar, bereler ve kloş şapkalar.. Fakat bu üç tipte karşımıza çok değişik şekillerde çıkmakta ve her kadının yüz şekline göre rötuşa müsait bir hava taşımaktadır.

Kalpaklar

Kalpak modası ilk çıktığı zaman, birçok kadınları ürkütmüştü. Hakikaten, bütün hususiyetlerini muhafaza eden bir kalpak her kadına yakışmazdı. Fakat bugünkü kalpak gayet değişik, supl ve yumuşak bir şekil almıştır. Boyu bazan uzun, bazan kısadır. Şekil bazan düz, bazan drapelidir. Fötr kalpaklar yanında kadife veya kürk kalpaklar da mevcuttur. Bunlar bazan sabah giyilmek üzere hazırlanmıştır, bazan kokteyl saati için..

Kalpak modeli şapka
Sıra zerzevat küfesine geliyor

Bereler

Bere, kadını gençleştiren pratik bir şapka şeklidir, sabah için piye dö pul, renkli ekose yünlüler ve fötrlerden yapılan bereler normal bere boylarım muhafaza etmektedir, öğleden sonra için hazırlanan bereler çok daha büyüktür. Kokteyl bereleri bu sene bilhassa rağbet görecektir. Bu bereler kadifeden, setenden yapılmakta veya bir taşlı iğne, ya da eski zamandan kalma bir broş ile süslenmektedir. İğne ve broş yerine ince bir elişi yapıldığı da çok zaman vakidir. Ekose ve piye dö pul kumaşlarla yapılmış berelerin muhakkak aynı kumaştan yapılmış eş eldivenleri dekardır.

Kloşlar

Kloş şapkaların hususiyeti çok büyük bir tepe ve belirli belirsiz bir

Mücevherli şapka
Fazla mal göz çıkarmaz

kenarın mevcudiyetidir. Bu şapkaları görünce insan daha ziyade eski zamanı hatırlamaktadır. Fakat hemen hemen hiç kenarı bulunmayan yeni tip kloş şapkaları yumuşak kalpaklardan ayırt etmek çok müşküldür.

Malzemeler

Şapkaların biçimleri kadar malzemeleri de onlara yeni bir hava vermekte rol oynarlar. Yumuşak fötrlerin yanında drapeli kumaşlar da bu sene güzel şapkaların imalâtında kullanılmaktadır. Drapeli olarak kullanılan kumaşlar arasında kadife başta gelmektedir. Kadifenin yanında seten, şifon, jarse de nazarı dikkati celbetmektedir. Bundan başka kürkü taklit eden kumaşlardan ve muhtelif renkli kurdelelerin yanyana gelmesinden ortaya çıkan şapkalar da fevkalâde modadır. Zaten bu sene kurdele elbise modasında olduğu gibi şapka modasında da mühim bir yer işgal etmektedir. Yalnız kurdeleden yapılmış şapkaların yanında, fötr ve kurdele karışığı şapkalar da çok modadır.

Bir bere
Hele sol kaşa da eğdi mi...

Renk ve malzeme bakımından, karışık şapkalar 1957 şapka modasının bir hususiyetini teşkil etmektedir. Birçok modellerde renk veya kumaş tezadı ilk plândadır. Meselâ tüysüz fötr ile tope, kuştüyü ile kadife, kadife ile seten, jarse ile kürk sık sık karıştırılmıştır.

Şapkalarda tül modası yeniden ortaya çıkmıştır. Gözlük gibi yalnız gözleri kapayan ve saten kurdele ile ensede bağlanan tüller bilhassa revaçtadır.

Beşten sonra giyilen şapkalar ekseriya bir iğne, parlak bir toka, bir taşlı broşla aydınlatılmıştır. Şık saatler için yalnız tülden, yalnız çiçekten veya kıymetli tüylerden yapılan şapkalar göz kamaştırmaktadır.

C E M İ Y E T

Maçkanın tanınmış, güzellerinden "Dorothy Lamour" adıyla maruf Suzan Sözen bir roman hazırlıyor. Roman Sultan Mahmudu seven bir kadının hayatını anlatacak. Markalı esmer dilberin hayli zamandır bunun tetkiklerini yapmakla meşgul olduğunu bilmeyen yok.

●

Gazetelerin dedikodu sütunu, artık alışılan sütunlardan oldu. Ama kendi gazetesinin dedikodu sütununda kendisine en iyi giyinen erkek payesini verdiren, karısının zerafetini ve güzelliğini reklam ettiren bir gazete sahibi var. O zatın da para yapmış bir eski garson olduğunu bilenler "görmemişin oğlu olmuş..." diye pek gülüyorlar.

Hayatta böyle garsonlar çoktur. Biz, bugünlük bunlardan sadece birisini ele almış bulunuyoruz.

●

AKİS'in havadisi tahakkuk etti: C.H.P. iktidarının son Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, bu ayın sonunda evleniyor. Böylece Ankaraya İzmirden bir gelin gelecek. İsmail Rüştü Aksal, genç kızları hayal sukutuna uğratarak güzel bir dul sesti. Şimdi müstakbel zevcesiyle müstakbel üvey kızı çeyizlerini beraberce hazırlıyorlar. Zira müstakbel üvey kus da bugünlerde gelin oluyor.

●

Irak Veliahtı Prens Abdülillâh canavar düdükleriyle Hiltona gelip Karadeniz dairesine yerleşir yerleşmez çiçek ve meyva sepetleri arasında bir basın toplantısı yaptı. Eski Irak Başbakanlarından ve şimdiki âyân azasından Tevfik Suveydî Bey sık sık Veliahtın sözünü ustalıkla tashih ediyordu... Bir ara, Anithony Eden'in çekilmesine dair bir suale Prens "Çok memnun olduk" diye cevap vermeye başlarken Tevfik Suveydî gene atılarak, "Efendimiz siyasî bir şahsiyet değildir, kendisini böyle suallerle rahatsız etmeyin ve bu son cevabını da yazmayın" dedi. Bu isteğe uyuldu ve Prensin cevabı ertesi günkü gazetelerin hiç birinde çıkmadı. Biraz sonra Irak sefiri muhabirlere izahat verirken Arapça kelimeler kullanınca Prens, "öyle kelimelerle çocukların aklını karıştırmayın, akılları zaten karışık" diye müdahale etti.

*

Yahu, bizim memlekete de hiç faydalı bir adam gelmez mi?" Sön zamanlarda hakikaten pek ipsiz sapsız insanların bize sığınmış olması yüzünden böyle homurdanan vatandaşın elinde tuttuğu gazetede son mültecinin hürriyeti yazılıydı: Çoban Yanko.

*

Çobanların, yirmibeş kuruşla dünya turuna, çıkmış dahi seyyahların, koca arayan vizesiz gelinlerin teşrifleri devam ededursun, birçok faydalı ve verimli insan da aksi gibi memleketimizden uçup gidiyor. Gaziantepde doğup son otuz senedir Türk tıbbına sadıkane hizmet eden İstanbul Amerikan Hastahanesi Baştabibi Dr. Shepard, aynı müddet zarfında Üsküdar Kolejinde birçok kızımızı yetiştirmekle meşgul olmuş bulunan karısı ile birlikte Amerikaya hareket etti. Dr. Shepard Yale Üniversitesinin International Hause denilen ecnebi talebe merkezine müdür tâyin olunmuştur.

Veliaht Abdülilâh
"Aman, zihinleri karışmasın!"

●

İstantbulluları "Aman yarabbi, dünyada bu kadar tuzu kuru insan da olur muymuş?'' diye düşündüren bir yolcu memleketimizden geçti. İngiliz Jokey Klübü Başkanı Lord ve Lady Willoughbr de Broke Kalküta at yarışlarında bulunmak için Hindistana gidiyorlar.

Maçkada ekonomik - sosyal - enternasyonal . diplomatik bir fada oklu: Konsolosluklardan birini aldığı büyük bir yumurta partisi tamamen bozuk ve kokmuş çıktı. Dört mahalleyi tutan koku ancak yumurtaları büyük tenekelere doldurulmak ve üstlerine iktisadiyatımızın ne iyi idare edildiğini bildiren bir sürü gazeteler yığılmak suretiyle, bastırılabildi.

●

Irak Kralının amcası ve Irakın Londra Büyükelçisi Emir Zeyd ve zevcesi Fahrünnisa Zeyd de İstanbulda bulunuyorlar. Emir Hazretlerinin şehirdeki temasları içtimai ziyaretlerden ileri geçmiyor. Fakat sürrealist bir ressam olan Fahrünnisa Zeydin Orta Doğu politikasını hariçte büyük muvaffakiyetle tasvir edebileceği muhakkaktır.

*

Türk Devrim Ocaklarının yuvarlak masa toplantısında "Dünyaya tanıtılabilmesi için Türk musikisinde ne gibi bir inkilâp yapılabilir?" mevzuu ele alındı, bu sahadaki bazı müşahitlerin kanaatlerine *göre,* önce şu iki hususun müzakeresi daha münasip olurdu: 1) Türk musikisi memleket içinde dinlenecek hale nasıl getirilir? 2) O vakte kadar musikimiz dünyadan nasıl saklanabilir?

●

Cemiyetimizin "uslanmaz" diye tavsif edilen yaşlı simalarından Tevfik Rüştü Aras geçen hafta da Hilton Otelinde genç bâr İspanyol dansözüyle gülüşerek, başbaşa çay içerken görüldü. Etraftan gıpta ile seyredenlerden biri: "'Bakın da eski Halk Partisi dış siyasetinin hayatiyetini anlayın" dedi.

●

Yeraltı serveti aramayı, yeryüzünde mevduat aramaya tercih ederek bankacılıktan vazgeçen ve petrolcülüğe başlayan Nazif İnan faaliyetini izah için bir basın toplantısı yaptı. Atıf İnan ile akrabalığı olmadığını ısrarla belirten Nazif İnan petrolden ziyade kendinden bahsetti. Konuşmasının sonunda da "Petrol bulamazsam açtığım deliklerde balık tutarım, ama bir de bulursam Nasır efendiye Süveyş sizin olsun deriz" dedi.

Bir iş adamımız da -Selim Yatağan- 20 inek almak üzere Kopenhag'a gidiyor. Memlekete inek ithaline lüzum görülmesi bu işi bümiyenler arasında hayret uyandırmışsa da, hayvancılık mütehassısları, "İnekten ineğe fark var, bu gelenler inşaallah çok faydalı inek olacaklardır" demektedirler.

●

İspat hakkının yokluğundan sade iktidar mensuplarının faydalandığını sananlar aldanıyorlar. Geçen hafta Nedret Güvenç ve Sadri Alışık kendileri hakkındaki bazı yazılardan dolayı bir gazete aleyhine dava açtılar. Yazılar "Hususî hayat"'ı ilgilendirdiğinden tabii ispat hakkı yok.

E Ğ İ T İ M

İlköğretim

Bedbinlik yaratan manzara

Bu haftanın başında, Pazartesi günü B.M.M. Bütçe Komisyonunda Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi müzakere edildiği sırada söz alan milletvekilleri tarafından çizilen manzara, hakikaten ümit kırıcı ve bedbinlik uyandırıcıydı. Ama ne var ki, belki' de en ehemmiyetli dâvamız olan ilk öğretim mevzuunda en şiddetli tenkitlerin D.P. li milletvekillerinden gelmesi, en acı gerçeklerin bütün açıklığıyla D.P. milletvekilleri tarafından ortaya dökülmesi halk efkârı tarafından ümit verici, tatlı bir sürpriz olarak karşılandı.

Bütçe Komisyonunda sayılıp dökülen şikâyetlerin çoğu ötedenberi tekrarlanan dertlerdi. Fakat bu arada yeni görüşler de ortaya atıldı. Mesela D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Hunisi Köymen, "maarifimizin gidişinin D.P. programında derpiş edilen yolda" bulunmadığım ileri sürdü. Bundan başka, Hulusi Köymen Millî Eğitim Bakanı tarafından sayıları 1 milyon 112 bin olarak bildirilen okuma yazma bilmeyen çocukların belki de 2 milyonu geçtiğimi söyledi. Bakanın bildirdiği rakamlar hatalıydı. Ele alınması icap eden ilk dâva okuma yazma bilmiyenlerin sayısını azaltmak, ilköğretime ehemmiyet vermek ve memleketin asıl boşluk duyduğu teknik sahaya adam yetiştirecek okulların sayısını arttırmaktı.

Pazartesi günü Bütçe Komisyonunda en iyi hazırlanmış, en etraflı konuşmayı eski bir öğretmen olan Aliye Temuçin (Ankara-D.P.) yaptı. Konuşmasına eğitim meselelerimizin elem verici tablosunu çizmekle başlayan Aliye Temuçin, öğretmen ihtiyacı ve nüfus artışı üzerinde durarak tahsil çağında bulundukları halde okuma yazma bilmeyen çocuk sayısının gittikçe artacağına işaret etti. İlköğretim sahasındaki öğretmen ihtiyacı, bu tempoyla hareket edildiği takdirde, değil Millî Eğitim Bakanının söylediği gibi 1960'da, 30 sene sonra bile giderilemezdi. Senelerden beri tahsil çağım geçmiş - 6 yaşından yukarı - nüfusun okuma yazma bilenler nisbetinin daima % 85 civarında kalması ve hissedilir bir fazlalaşma göstermemesi ilköğretim dâvasının kifayetsiz bir şekilde ele alındığının delili sayılmalıydı. Aliye Temuçin'in tenkitleri sadece öğretmen dâvasına münhasır kalmadı. Ankara milletvekiline göre Millî Eğitim Bakanlığı bir "dertler Bakanlığıydı. Fakat buna rağmen her mevzudaki çalışmaları maksada uygun değildi ve kifayetsizdi. Din dersleri de ehemmiyetle üzerinde durulması gereken bir husus olarak göze çarpıyordu. Bugünkü şekliyle din dersleri faydasızdı. Okulun belki okuma yazma öğretmekten de ehemmiyetli bir vazifesi de ahlâklı insan yetiştirmekti. Eğitim programları bu bakımdan da gayri kâfiyi di. Din dersleri bu bakımdan umulan neticelerin ortaya çıkmasına imkân verecek şekilde değildi. Aliye Temuçin tarafından okunan, katil ve ırza tecavüz suçluları arasında yapılan bir anketin neticeleri, inançları kuvvetli görünenlere ait cürüm sayısının daha fazla olduğunu ortaya koyuyordu. Ortaya çıkan bir diğer hakikat suçluluğu artıran asıl sebebin cehalet olduğu idi. Cehaletle mücadele, ancak ilk öğretime ve halk öğretimine ehemmiyet vermekle mümkün olabilirdi. Halbuki Millî Eğitim Bakanlığı hâlâ Meclise İlköğretim Kar nun Tasarısını sevketmiş değildi.

Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin müzakeresi sırasında dikkate değer tenkitlerden biri de Sebati Ataman (Zonguldak-D.P.) tarafından yapıldı: 17 bin köyümüz okuldan mahrum bulunuyordu. Bu sebeple üniversite ve kolejlerin daha yavaş inkişafı pahasına da olsa, köy okulları dâvasından feragat edilmemeliydi. İlköğretim meselesi feci bir durumdaydı. Bu meselenin halli bir iman ve ateş meselesiydi. Millî Eğitim Bakam önce bu ateşi kendi içinde yakmalı ve bu dâvaya inanmalıydı. Sonra bu ateşi Cumhurbaşkanından tutun da Bakanlar Kuruluma, hatta bir Ocak başkanına kadar bütün gönüllerde uyandırmak vazifesi de Milli Eğitim Bakanına ait olmalıydı.

Aliye Temuçin

Cehaletle savaş

Bu sözleri, çok kimseye eski Milli Eğitim Bakanı Hasan-Ali Yücel'i hatırlattı. Hakikaten Hasan-Ali Yücel bu ateşi içinde duymuş ve Cumhurbaşkanından köy muhtarına kadar duyurabilmiş, nâdir Milli Eğitim Bakanlarından biriydi. Onun zamanında İlköğretim sahasında, bilhassa köy okulları ve öğretmenleri bahsinde cesur ve hayırlı adımlar atılmıştı. O zaman harcanan emeklerin boşa gitmediği de eldeki istatistiklerden kolayca anlaşılıyordu. İlköğretimimizin en mesut devri 1940-45 yılları arasına rastlıyordu. Bu devrede okur yazar sayısı 2 milyon 300 bin artmış, umumi nüfusa nazaran okuma yazma bilenlerin nisbetinde % 6,6 kadar bir yükselme kaydedilmişti. Bu küçümsenmiyecek, hatta takdirle yadedilecek bir başarıydı.

Paralı yüksek öğretim

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin komisyonda müzakeresi sırasında alâka uyandıran bir teklif de Prof. Muhlis Ete (Ankara-Hür.P.) tarafından ortaya atıldı. Prof. Muhlis Ete'nin tetkik ve müşahedelerine göre, memleketin üniversite mezunundan çok mesleki yüksek okul ve teknik okul mezunlarına ihtiyacı vardı. Üniversiteler ise birer teknik okul değillerdi. Bu sebeble yeni yeni üniversiteler açılması, mevcut imkânlar karşısında uygun bir hareket sayılmamalıydı. Milli Eğitim Bakanlığı üniversitelerden çok teknik okullarla ve mesleki yüksek okullarla meşgul olmalı, bunların sayılarım arttırma çareleri aramalıydı. Hatta üniversitelerin dünyanın birçok yerinde olduğu gibi paralı hale getirilmesi de düşünülmeliydi. Ancak muhtaç, fakat müstait talebelerin Devlet veya Vakıflar İdaresi tarafından finanse edilerek üniversitelerde yüksek tahsil yapabilmelerinin bizde de teamül haline getirilmesi zamanı gelmişti.

Eğlenceli şahneler

Komisyondaki görüşmeler hakikaten çetin bir hava içinde geçiyor ve çok yorucu oluyordu. Bereket arada sırada tebessüm etmek fırsatı çıkıyordu. Meselâ Osman Turan (Trabzon-D.P.)'ın yeni edebiyata, Burhanettin Onat (Antalya-D.P.)'ın yeni resme hücumları gerginleşen sinirleri yumuşattı ve tam bir "teneffüs" yerine geçti.

Millî Eğitim Bakam Ahmet özel, komisyonda şiddetli bir vağmura tutulmuştu.. Fakat Meclis'te karşılaşacağı dolu, herhalde şiddet bakımından bu yağmurdan daha az sert olmıyacaktı.

M U S İ K İ

Sanatkârlar

Maestro

Ünlü tenkitçi Virgil Thomson, kendisine has nekre üslubuyla Arturo Toscanini hakkındaki bir makalesine şöyle başlamıştı:

Mississippi sahillerinde yaşayanların bu büyük su yolundan, korkuyla karışık bir hürmetle, sadece "Nehir" diye bahsetmeleri gibi, orkestracılar da Arturo Toscanini'yi tek bir kelimeyle, "Maestro" diye anarlar. Biz kendisine, tarafsız ve nezaketli bir ifadeyle, "Bay Toscanini" diye hitap etmeyi tercih ediyoruz.

Geçen hafta bir gece Toscanini, 90 ıncı doğum yıldönümüne iki aydan daha az bir saman katmışken, uykusunda bir dünyadan ötekine geçiverdi. Artık ona "Maestro" diye mi, yoksa "Bay Toscanini" -yahut bazı orkestracıların ifadesiyle "İhtiyar Adam"- diye mi hitap etmek gerekeceği bir mesele değildir. Toscanini'nin ölümü, onun cağımızda belki hiçbir musikişinasın mazhar olmadığı şan ve şöhrete kavuşmuş, hiçbir sanatkarın görmediği saygıyı kazanmış olduğunu tekrar hatırlattı. Başkan Eisenhower, bir demecinde Toscanini'nin ölümünden duyduğu teessürü ifade etti; New York'ta Campbell cenaze evine yerleştirilmiş tabudunun önünden yüzbinlerce Amerikalı geçti. Bütün dünyada gazeteler onun hakkında makaleler yayınladılar; radyolar, hususî programlar tertip ettiler. Ankara Radyosu bile, bu radyoda şimdiye kadar rastlamadığımız bir çabuklukla, ölüm haberinin dünyaya yayıldığı günün -Perşembe günü- akşamı, programının iki saatini Toscanini'nin plâğa alınmış icralarına tahsis etti. "Cumhuriyet"de Nadir Nadi, bir başmakalesini ona ayırdı.

Toscanini arkasında, en az yetmiş yıllık parlak bir meslek hayatı bıraktı. Bir terzinin oğluydu. Parma Konservatuvarında viyolonsel tahsil etmişti. 19 yaşındayken, Rio de Janeiro opera orkestrasında viyolonselci olarak bir iş bulmuş, fakat daha ikinci akşamında vuku bulan bir hadise, orkestra şefi olarak kürsüye çıkmasına imkan vermişti. Halk, operayı idare edecek şefi ıslıklayınca opera idareni, çaresizlik içinde, temsil edilmekte olan "Aida" operasını ezbere bilen genç çelliste başvurmuş, ilk defa olarak halk huzurunda şef değneğini eline alan Toscanini, muazzam bir başarı kazanmıştı. Ertesi gün opera idaresi derhal, Toscanini'nin çellist kontratını feshetmiş ve ona yeni bir kontratla operanın şefliğini vermişti.

Sonraki yıllarda, çeşitli angajmanlar birbirini takip etti. Bu ara Toscanini, 1892 yılında Milano'da Teatro Dal Verme'de Leoncavallo'nun "Pagliacci" sinin, 1895de Teatro Regio'da Puccini'nin "La Boheme"inin, 1910'da Metropolitan'da aynı bestekârın "La Fanciulla del West" inin -ve daha birçok operanın- ilk temsillerini idare ederek tarihi bir rol oynadı. La Scale'nın baş orkestra şefi ve sanat müdürü tâyin olunduğunda 31 yaşındaydı. Birkaç yıl sonra, Metropolitan'ın İtalyan ve Fransız operaları kısmı müdürü oldu. Bununla beraber zaman zaman Alman operaları da idare etti. 1920'lerde operayı bırakıp, senfoni şefliğine sarıldı. 1928 yılında New York Filârmonik-Senfoni Orkestrasının şefi oldu. Bu vazifede, -1936 yılına kadar kaldı. Ertesi yıl, New York'un NBC Radyosu İstasyonunun, sırf radyo konserleri için kurduğu senfoni orkestrasına şef tâyin edildi. O günden başlıyarak, Toscanini ye NBC Senfoni Orkestrası, hüviyetlerini birleştiriyorlardı. Toscanini, bu orkestrayı, dünyanın en iyi senfoni teşekküllerinden biri haline getirdi ve ÜÇ yıl önce, kendini artık emekli saydığı güne kadar bu orkestranın başında kaldı. Ayrıldıktan sonra NBC radyosu, orkestrayı dağıttı. Fakat orkestra üyeleri kendi başlarına çalışmağa devam ettiler. Toscanini'nin kendilerine sağlamış olduğu prestij ve seviyeden faydalandılar; "Symphony of the Air" ismini aldılar. Önce şefsiz olarak birkaç konser verdiler ve eninde sonunda "ölmemeğe" muvaffak oldular.

Arturo Toscanini
Kırık değnek

Toscanini, opera idaresinde, senfoniye' nazaran, daha çok muvaffak olüyordu. Bilhassa Verdi operalarının en mükemmel icralarını sağladığı şüphesizdi. Senfoni şefi olarak Toscanini, önündeki noktaların ruhundan çok "kelimesine" itina gösteren, notaların arkasındaki adamı -bestekârı -araştırmayan, vuzuh ve detay uğruna ifade ve mânayı feda eden bir şefti. Bununla beraber, mahdut repertuarında yer almış bestekârlardan bazılarına, aradıkları ifadeyi verdiği de oluyordu. Bu bestekârlar, Toscamni'ye dünya çapındaki bir şöhretin yolunu açan Beethoven, Mozart veya Brahms değil, fakat Debussy ve Ravel'di. Üzerlerinde yıllarca uğraşarak plâk için hazırladığı, Debussy'nin "Deniz"i ve Ravel'in "Dafnis ile Kloe"si, Toscanini'nin en iyi çaldırdığı eserler olarak kabul edilebilirdi.

Toscanini aynı zamanda, insan şerefini ve izzetinefsini zedeliyenlere her fırsatta meydan okumaktan geri kalmayan bir sanatkâr olarak tanınmıştı. Despotlar, diktatörler kusurunda orkestra idare etmeyi, Faşist İtalya'da ve Nazi Almanya'da çalışmayı şiddetle reddetmişti.

Festivaller

Kudretli bir ses

Ankara Müzik Festivali'nin üçüncü konseri, Devlet Operasının dev sesli basso'su Ayhan Baran'ın şan resitaliydi. Geçen hafta Çarşamba gecesi, Milli Kütüphane salonunu son okuma masasına kadar dolduran meraklı dinleyicilere verilen bu resitalde Ayhan Baran'ın ne kadar çok sevildiği ve tutulduğu anlaşılıyordu. Sanatkâr platformda göründüğünde, dünyaca meşhur bir musikişinas sahneye çıkmış gibi, uzun unun ve candan alkışlandı. İki saat kadar sürecek olan konserin ilk istirahati geldiğinde -programda mutad tek ara yerine, iki ara vardı- herkesin yüzü gülüyordu. Sanatkâr, programının ilk kısmında dinleyicilerini tatmin etmişti. Bilhassa Beethoven'in İki şarkısında -hele "In questa tambo oscura" da- ve Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operasından Osmin'in aryasında hakikaten, dünyaca meşhur musikişinaslara lâyık bir seviye tutturmuştu.

Konserin ikinci kısmı, hayal kırıklığıyla başladı. Schubert'in dört lied'inden ilk ikisi, ilk kısmın vaadlerini gerçekleştirmekte basso'ya yardım etmiyordu. Fakat programda daha pek çok parça vardı. Ayhan Baran, akşamın en tesirli anlarım vasıflandıran meziyetlerini, bütün program boyunca, devamlı surette aksettiremediyse de, bilhassa Schumann'ın "Die belden Grenadiere"sinde ve Wagner'in "Tristan ile lsolde"sinden Kral Marke'yi temsil ettiğinde, en azından, bir resital vermeye hazırlanmış bulunduğuna, herhalde büyük bir şarkıcı olabilmek için ana malzemeye sahip olduğuna dinleyicileri inandırdı. Baran'ın ilk resitali, yer yer, bir şan resitalinden alınabilecek en büyük zevkleri veren, bunun dışında belki biraz can sıkan, fakat herhalde başarılı bir konserdi.

Maamafih, konseri dört başı mamur olmaktan uzaklaştıran bir takım sebebler yok değildi. Program, fazla çatık kaşlı, muvazenesiz ve yeknesaktı. Bundan önce, başka sanatkârlarla paylaştığı bir konserinde Ayhan Baran, çok lisanlı bir şarkıcı olduğunu göstermek istediği halde bu birkaç istisna dışında, programına Almanca' yı hakim kılmıştı. Eserlerin sıralanışı da uygun değildi. Üçüncü kısımda, koskoca bir Wagner parçasından sonra uzun bir Loewe balladı ve arkasından iki tane Richard Strauss lied'i, zaten yorulmuş olan dinleyicide Ravel'in hafif halk şarkılarını 'bile dinleme takati bırakmıyordu, üstelik bu şarkıların asıl dillerinde -İtalyanca ve İspanyolca- değil de Fransızca tercümelerinden söylenmeleri, cazibelerinden pek çok şey kaybettiriyordu. Baran, platform tavırlarını henüz düzeltmemişti. Parçaların sözlerini kâğıttan okuması seyirci gözüne hiç de hoş gelmiyordu. Parça aralarında, dinleyicilere sırtım dönerek metin kâğıtlarının yayılmış olduğu piyanonun üstüne eğilip sırası gelen kâğıdı araması, resital sahnelerinde hoş görülmeyen teklifsiz bir hava yaratıyordu. Hem, metinleri ezberlemiş olsaydı, belki de sözle musiki arasında daha uygun bir birleşme kurabilirdi. Oysa sanatkâr kelimeyi çok defa ön plâna geçiriyor, bu haliyle resital, bazı parçalarda, bir "müzikli şiir matinesi" halini alıyordu, Nihayet, piyanistini seçerken daha titiz davranmalıydı. Tegannisindeki bazı tempo ve ritm aksamalarının, beliremiyen cümlelerin ve üslûp dışı bir duygu veren icraların sebebi, Ayhan Baran'ın Dieter Brux gibi çok zayıf bir piyanistle çalışması ve konsere çıkması olabilirdi.

Bunların dışında, sanatkarın sesi her zaman tüyler ürpertici kudretini muhafaza ediyordu. Terine oturmayan bir iki nota dışında, sağlam tekniğini çok iyi kullanıyordu. Arasıra, bazı ifadelerin şüpheli kaldığı oldu; fakat sanatkâr çok defa her bestekâra hakkını vermeğe, her parçanın edebî mânasını aksettirmeğe çalıştı. Bu bakımdan konser, birçok san resitalinin başına gelen akıbete uğramadı. Tek bir bestekâra tahsis edilmiş bir resital intibaını çok şükür uyandırmadı ve Ayhan Baran'ın, kısa fasılalarla, yeni resitaller vermesini arzu ettirdi.

Geçmiş günlerin sesleri

Festivalin Ayhan Baran resitalinden sonraki hâdisesi, fonografın tekâmülüne dair bir konferanstı. İlhan Mimaroğlu'nun verdiği bu konferans için gece saat 8.30'dan ve Devlet Konservatuvarından daha uygun bir zaman ve yer bulunabilirdi. Gene de, konferanslara hiç rağbet göstermeyen bir şehirde, ham de bir musiki konferansı için, 125 kişinin bir araya gelmesi, kayda değerdi. Konferansçı fonografın, icadından bugüne kadar geçirdiği safhalardan bahsetti, çeşitli örnekler verdi, kıyaslamalar yaptı. Verilen örnekler arasında Debussy, Saint-Saens, Grieg, Joachim, Sarasate gibi bestekâr ve icracıların bizzat çaldıkları parçaların plâkları bilhassa alâka çekti. Bununla beraber, böyle bir konferansta, hele çağımızın "high fidelity" teknikleriyle sese alınmış plaklara sıra geldiği zaman, daha üstün kalite bir cihazın, bilhassa iyi bir oparlörün kullanılması arzu edilirdi. Konferansçının kullandığı manyatofon ve oparlör, ancak orta kalitede cihazlardı.

Üniversiteliler müzik derneği, Riyaseticumhur Orkestrasının 48'inci Üniversite Konserini de festival programına almıştı. Konserin hususiyeti, orkestranın başkemancısı Sedat Ediz'in ilk defa bir filarmoni konseri idare etmesiydi. Daha tecrübeli olması gereken bazı şeflerin bu orkestradan elde edebildikleri icralardan Çoğunun fevkinde bir neticeye varması, Sedat Ediz'in lehine bir nottu. Bununla beraber gene de orkestranın çalışında incelik, hafiflik, yumuşaklık, nüans gibi şeyler yoktu. Konserin en büyük başarısı, Saint-Saens'-in "Bülbül ve Gül" adlı parçasıyla Johann Strauss'un "İlkbahar Sesleri"nde ses akrobatlığını musikişinaslıkla birleştirebilen soprano Suna Korad'a aitti. Konserin basmakalıp programında ayrıca Beethoven'in Besinci Senfonisinin ilk kısmı, Çaykovski'nin Kuğu Gölü Süiti ve Verdi'nin "Talihin Kudreti" uvertürü vardı. B-serlerin izahları yapılırken Etibank telsizinin, salonun oparlör tertibatına karışması, güldürücü neticeler doğurdu ve radyonun naklen yaptığı yayının intizamını aksattı.

Anton Webern
Saniyeler içinde bir dünya

Türkiye'de ilk Webern

Pazar günü öğleden sonra, Milli Kütüphane'nin gene tamamen dahi salonunda, festivalin en cazip programlarından biri takdim ediliyordu. Purcelli'in bir eseri hariç, baştan aşağı XX. Asır eserlerinin sıralandığı programın zirvesi, Anten Webern'in yaylı saz kuarteti için Altı Bagatel'iydi. Bu eser, sadece Pazar günkü konsere değil, bütün festivale mâna ve hususiyet veren parçalardan biriydi.

Halka program notları dağıtılmış olsaydı, memleketimizde hiç tanınmamış bu büyük Avusturyalı bestekarın olağanüstü musikisi hakkında dinleyicilere önceden bilgi verilseydi, salonun yarısı, en uzunu nihayet bir dakika süren, klâsik ve romantik çağların sesleriyle yoğrulmuş kulaklara sok tesiri yapan, yepyeni bir dilde yazılmış bu parçaları, nasıl bir tepki göstereceğine karar vermemiş insanların tebessümüyle değil, azçok bir anlayışla dinlerdi. Bununla beraber Helikon Kuarteti, beş dakikadan daha kısa bir zaman zarfında bu altı parçayı çalıp bitirdiğinde, modern musiki gönüllülerinin tazahürleriyle, "bravo" ve "bis" diye haykırışlarıyla selâmlandı, övgüler, bu zor musikiyi bilgi ve titizlikle çalan kuartet üyelerine olduğundan daha da çok, "Webern'in nefis musikisine aitti.

Çağdaş musikinin üç Viyanalı üstadından biri -ötekiler Schönberg ve Berg-olan Anton "Webern, musiki sanatını, öğretmeni Schönberg'in çizdiği yoldan, en ileri merhalesine ulaştıran adamdı. Melodik hatları bütün süslerden kurtarıp azamî saflığa kavuşturan, biçimleri son haddine kadar sadeleştiren, musikisine, daha ötesi şimdilik tasavvur bile edilmiyecek bir mücerretlik ve "çıplaklık" veren Webern'in sanatı hakkında, 1913 yılında bestelenmiş bu bagateller, doğru bir fikir verebiliyordu. Sonraki eserlerinde bestekâr, daha da soyutlaşacak, daha da çıplaklaşacaktı. Schönberg, bu altı parça için "Webern, koskoca bir romanı, tek bir nefeste anlatıyor" demişti. Bestekâr, bu kısalığa, büyük biçimleri keserek değil, mümkün en kısa zaman içinde hülâsa ederek ermişti.

Anton Webern 1946 yılında ölmüştü, ölümü hakkında birçok söylenti dolaşmaktaydı. Bunlardan birine göre bestekar, damadı tarafından katledilmişti. Bir başka söylentiye göre Webern'i, Avusturya Nazileri öldürmüştü. Fakat gerçekte "Webern'-in, Salzburg civarında bir yerde, Amerikan askeri polisi tarafından kazara vurulduğu artık biliniyordu.

Herhalde, modern Viyana ekolüne ait bir eserin, bunca yıldan sonra, Türkiye'de ilk defa olarak bir "canlı" konserde halka dinletilmesi, musiki tarihimize geçecek bir hâdiseydi.

Erkin ve ötekiler

Helikon Kuarteti, konserin ilk parçası olan, Purcell'in "Pavanne ve

Chaconne"unda toplu sonorftesi kadifemsi bir yumuşaklıkta olan. musiki yapmasını bilen, nüanslı, duygulubir topluluktu.

Fakat Malipiero'nun ve Erkin'in eserlerinde, topluluğun başlangıçtaki kalitesini kaybettiği anlar oldu. Bir takım iradesiz sesler, kaba ritmler ve vurgular, hele melodik hatların manasım kaybettiren bozuk entonasyonlar. Helikon Kuarteti'nden, geçen yıldan bugüne, daha ileri adımlar bekleyenlerin hayallerini azçok kırdı. Gene de bu topluluğun, bugüne kadar memleketimizde kurulmuş en iyi yaylısaz kuarteti okluğu şüphesizdi. Tek bir konseri düşünüp birkaç provayla yetinmemiş olmaları, herşeyden önce kendi zevkleri için çalışmalarım devam ettirmeleri, icralarına, profesyonel kuartetlerde rastlanan ton, ölçü ve cümleleme beraberliği veriyordu.

Ulvi Cemal Erkin'in kuartetiyle, Malimero'nun aynı çalgılar için "Stornalli Ballate" adlı eseri arasında, bir takım yakınlıklar sezilebilirdi. İkisi de empresyonismden yola çıkmışlar, ikisi de ak veya çok, kendi topraklarının verdiği malzemeden faydalanmışlardı. Gerek Erkin, gerek Malipiero, ritmik hamlelerine, sinir sistemine hitap edebilen bir hareketlilik verebilmişler, armoni, çalgıların kullanılması ve özel efektler bakımından renk çeşitliliği ve zenginliği sağlamışlardı. İki eserden, Malipiero'nunki daha başarılıydı. Baştan sona, her ölçüsü, her cümlesi bir zevk kaynağıydı. Erkin, bu defa da klâsik kalıpları ele almıştı. Sonat biçimindeki kısa ilk muvmanda Ravel yamçıları seziliyordu. Scherzo'da, 5/8 ölçüsüne uyabilecek en iptidai bir ritmik figürü örtüsüz olarak kullanmakla dosdoğru bir tesir gözetmişti. Öteki muvmanlarda da, belki basit, fakat herhalde zevkli buluşlar, esere, cali gir ağırbaşlılıktan uzak, samimi, açık kalpli bir karakter sağlıyordu.

Programdaki diğer eser, Ravel'in -ses. flüt, viyolonsel ve piyano için- "Madagaskar Şarkıları" idi. Devlet Operası tenorlarından Cemil Sökmen gerçi, bu parti sesine biraz pes geldiği içip, alt tonlarına, sesinin daha tiz sahalarındaki rengi ve tınlamayı yeremedi. Bununla beraber, eseri meydana getiren üç parçayı rahatlıkla, vazıh cümleler ve yerlerine iyice oturmuş tonlarla söyledi. Fransızca telaffuzu daha iyi olabilirdi. Şiirlerin mânasını da daha iyi anlatabilirdi. Birinci parçadaki şehvet, ikincideki kin, üçüncüdeki rehavet yerine, her üç parçayı söyleyişinde nisbî bir kayıtsızlık vardı. Fakat, bu güç şarkılar, Cemil Sökmen'in en iyi iki üç tenorumuzdan biri olduğunun açıklanmasına imkân verdi. Tenor Sökmen'in bilgili çalışması, piyanoda Bülent Arel ve viyolonselde İlhan Usmanbaş'ın temiz icralarıyla birleşerek, flütçü Cahit Koparal'ın acemiliğine rağmen, "Madagaskar Şarkıları"nı tatmin edici bir neticeye ulaştırdı.

K İ T A P L A R

MUHALEFETDE İSMET İNÖNÜ

(Konuşmaları, demeçleri, mesajları, sohbetleri ve yazılarıyla. Derleyen: Sabahat Erdemir. M. Sıralar Matbaası, İstanbul 1956, 428 sayfa, 10 lira)

İsmet İnönü, çeşitli zamanlardaki hizmetleriyle çoktan tarihin malı olmuştur. Bu gerçeği 1950 yılına kadar resmî arşivler tesbit etmiştir.

1950 yılından bugüne kadar Türk demokrasisine Muhalefet Lideri olarak yaptığı hizmetleri belirten konuşmaları, demeçleri ve yazılarını siyasi tarihimiz ve gelecek nesillerimiz için toplamak lüzumunu tarihe ve gelecek nesillere bir hizmet borcu saydık. Bu kitap bu borcu yerine getirmek için hazırlanmıştır" diyen Sabahat Erdemir, İnönü'nün 14 Mayıs 1950 de Muhalefet lideri olduğu günden bu yana B.M.M. de, yurt gezilerinde, Kurultaylarda, Parti Meclisi toplantılarında, Seçim sıralarında radyoda yaptığı konuşmaları, muhtelif gazetelere verdiği demeçleri, yazdığı yanları, kronolojik bir sıra içinde bu kitapta toplamıştır. 178 parça tutan bu konuşma, nutuk, demeç ve yazıları ihtiva eden temiz baskılı ve itina ile hazırlanmış olan kitap gerçekten Türk Demokrasi tarihinin kıymetli eserlerinden biridir. İlerde Türk demokrasi tarihini hazırlayacak olanlar bu kitaptan geniş ölçüde istifade edeceklerdir.

"Muhalefetde İsmet İnönü" adlı kitap günümüzün politikacıları için de ibretle üstünde durulacak bir kitaptır. Bu kitap bir muhalefet liderinin nasıl olması gerektiğini gösteren en iyi kılavuzdur.

ÇOCUKLARDA EĞİTİM GÜÇLÜKLERİ VE PEDAGOJİK ÇARELER

(Dr. Rene Allandy'nuı İncelemeleri. Çeviren Selâhattin Odabaş. Köy ve Eğitim Öğretmen yayınları: 3 Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1956. 128 sayfa, 250 kuruş)

İsviçrede kısa bir zamanda beş defa basılmış olan Dr. Rene Allandy'nin bu kitabı mevzu olarak hergün, her an karşılaştığımız, insana büyük bir endişe ve korku veren çeşitli anormal çocuk tipleri ele almıştır. Hırsız çocuklar, yalancı çocuklar, tembel çocuklar, cinsi sapık çocuklar, evden kaçan çocuklar, salak ve haylaz çocuklar bu kitapta büyük bir vukufla ele alınmış, durumları tasrih edilmiş, tedavi ve ıslah yolları gösterilmiştir. Büyük bir pedagog olan Dr. Rene Allandy'nin bu kitabı genç bir eğitimci olan Selâhattin Odabaş tarafından başarılı bir tercümeyle dilimize kazandırılmıştır.

Kitap yalnız pedagogları, eğitimcileri ve öğretmenleri ilgilendiren kurubir ilim kitabı olmayıp hemen her çocuk velisinin, her aydının zevkle, ibretle ve istifade ederek okuyabileceği Ur kitaptır.

Okuyuculara bir fikir verebilmek için kitapta ele alınan meseleleri şöylece sıralıyabiliriz: Kitap çocuğun herşeyden önce tesiri altında kaldığı aile müessesesini ele alıyor, ailenin çocuk üstündeki tesirini inceliyor. Bunu okul meseleleri takip ediyor. Sonra şunlar sırayla geliyor: Çocuk nasıl sapık olur? Tembel çocuklar. Yalancı çocuklar. Hırsız çocuklar. Kötülük yapan çocuklar. Aşırı cinsel yönelişli çocuklar, Somurtkan çocuklar. Sıkılgan çocuklar. Korkak çocuklar. Haylaz çocuklar. Yaramaz çocuklar. Evden kaçan çocuklar; Tikli çocuklar. Salak çocuklar ve bütün bu fasılları bağlayan bir bölüm: Eğitimin genel ilkeleri.

CAHİT SITKI TARANCI (1910 -1956)

Hayatı, eserleri ve hakkında söylenenler

(Hazırlayan : Güngör Gençay. Gün Matbaası, İstanbul 1956, 64 sayfa, 100 Kuruş)

Önder Tüzcet'in bir kompozisyonu ile süslü karton bir kapak içinde Cahit Sıtkının ölümünden hemen biraz sonra yayınlanan bu kitabın öyle belli başlı bir hususiyeti ve titiz bir çalışmanın mahsulü olduğunu gösteren bir alâmeti mevcut, değil.

Kitabın başında kitabı hazırlayan Güngör Gençay tarafından Cahit Sıtkı'nın şair tarafını ele alan beş sayfalık bir inceleme yazısı konmuş. Onu Cahit Sıtkının hikayeci cephesi üzerinde duran önder Tüzcet'in bir yazısı takip ediyor. Sonra Cahit Sıtkının 1944 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmış "Abbas", "Mavromatis Efendi" ve "Otel Hizmetçisi" adlı üç hikâyesi kitapta yer almış. Hikâyeleri meşhur "Otuzbeş yaş" şiirinin de dahil olduğu pek de iyi seçilmemiş altı şiir takip ediyor. Bunlara Cahit Sıtkı'nın bir de makalesi eklenmiş, "Şairlerimize halk şairleri örnek gösterilebilir mi?" başlığını taşıyan bir makale.

Kitabın seri kalan yerinde Cahit Sıtkı'nın ölümü üstüne yazılmış ve türlü yerlerde çıkmış yazılardan parçalar alınmış.

Cahit Sıtknın ölümü üzerine neler denmiş, neler yazılmışsa, çam sakızı çoban armağanı hepsinden birer cümle, birer paragraf alınmış kitaba.

Kitabın arka kapağının içinde Cahit Sıtkının biyografisi, dışında da Cahit Sıtkının kitabındaki şiir örnekleri arasına alınmış olan "Sanatkârın ölümü" adlı şiiri yer alıyor.

SİNEMA

Filmcilik

Hafifleyen sansür

Amerikalı sinemacıların ifade güçlerini işe yaramaz duruma getiren sansür, 1966 yılının sonlarına doğru değiştirildi. 1929'da tesis edilen eski sansüre ilk kuvvetli darbe böylece indirilmiş oldu. Yeni sansüre göre:

a) Açık ağızla öpüşme yasak edilmiştir. Çocuk doğumu zevksizce olmamak şartıyla anlatılabilir Çocuk düşürmeden bahsedilebilir. Baştan çıkarma, ırza tecavüz, zina vakalar: apaçık olarak gösterilmiyecek ve lehlerinde bulunulmayacaktır. Fahişeler ve beyaz kadın ticareti yapanlardan bahsedilebilecektir. Cinsî sapıklıklar ve zührevi hastalıklara konan sansür kaldırılmamıştır. Lüzumu halinde çocukların cinsiyet organları teşhir edilebilecektir.

b) Uyuşturucu madde iptilâları artık filmlere mevzu olabilir. Yalnız bu hâdiselerin tel'in edilmesi şarttır.

c) Siyah ve beyaz ırklar arasındaki münasebetler gösterilebilir. Ama halkı birbirine düşman edecek mevzulardan kaçınılmalıdır. Kaçınılması gereken hususlar arasında küfür yerine geçen bazı kelimelerin kullanılması da bulunmaktadır.

Yıldızlar

Bogart'ın ölümü

1957 yılında sinemacılık âleminin ilk kaybı Humprey Bogart'ın ölümü oldu. İki yıldan beri boğaz kanseri çekmekte olan şöhretli yıldız 14 Ocak Pazartesi günü evinde öldü. Bogart, 23 Haziran 1899da New York'ta doğmuştu. Babası cerrah annesi ise ressamdı. Birinci Dünya Savaşı'nda donanmada hizmet gören Bogart terhis olduktan sonra tiyatroya geçti. "Petrified Forest - Tekinsiz Orman" adlı piyesin başarı kazanıp filme çekilmesi sayesinde Bogart'a sinemacılık ufukları açıldı- William Wyler'in yaptığı "Dead End" adlı filmde gangster rolü oynadıktan sonra uzun yıllar ya gangster, ya da polis 'hafiyesi rolleri canlandırdı.

Humprey Bogart'ın yükselişi, rejisör John Huston'un yükselişi ile paralel gider. Bogart'ın yıldızlığını yaptığı ilk filmin başrolü ı önce James Cagney'e teklif edilmişti. Cagney'in bu rolü reddi Bogart'ın aktörlük hayatında bir dönüm noktası oldu. "High Sierra"da senarist olarak çalışan John Huston bir yıl sonra.'"Ene Maltese Falcon - Malta Kartalı" adlı filmin rejisörlüğünü yapıyordu. "The Maltese Falcon"daki baş rolü George Raft, H u s t o n ' u n tecrübesizliğini ileri sürüp reddedince genç rejisör Bogart'a başvurdu. Film büyük başarı kazandı, artık Huston güvenilir bir rejisör, Bogart ise sevilen bir yıldız olmuştu.

Bogart, James Cagney - Edward G. Robinson - George Raft çağı"nın gangsterlerinden biriydi. "Treasure of Sierra Madre" ile karakter rolleri oynamaya başladı. "The African Queen" Sinema Akademisinin Oskar Mükâfatını kazandığı karakter rollerinin en mükemmellerinden birini "The Caine Mutiny - Denizde İsyan" - da yarattı. Son filmi Amerikadaki boks maçlarında çevrilen kirli işlere dair Budd Schulberg'.in romanından alınan "Harder, They Fail"idi.

Humprey Bogart, Katherine Hepburn ile "Afrika Kraliçesi"nde

Gökten bir yıldız düştü

Flimler

"Kamelyalı Kadın"

Geçen iki hafta İstanbul yabancı filmler bakımından mevsimin en tatsız günlerini yaşadı. Rock and Roll meraklıları için hazırlanan bir Amerikan filmi gençleri histeri krizlerine sürüklerken, birbirinden kötü ve cansız yabancı filmler yüzünden sinema aktualitesinin ağırlık merkezi yerli filmlere kaydı. "Beş Hasta Var" ve "Kamelyalı Kadın" gibi iki iddialı Türk filminin böyle bir zamanda gösterilmeleri, üzerlerinde daha geniş münakaşalar yapılmasına yol açtı. "Beş Hasta Var" kötü bir romanın kötü bir sinema adaptasyonuydu. Türk sinemacılığının iki ilham kaynağı olan' din ve şehvet istismarcılığı bir kere daha iş yapma formülü olarak kullanılmış, seyircinin ölümlü hastalıklar, söz yaşlarıyla avlanmasına çalışılmıştı. Tenkitçiler "Beş Hasta Var"ı baraj ateşine alırken "Kamelyalı Kadın" gösterilmeye başladı. Bu sayede "Beş Hasta Var" bir kenara bırakıldı, rejisörü Atıf Yılmaz affedildi.

Türk seyircisi çoktan beri en kötü filmleri görmeye mecbur ediliyordu. Ama bu derece garibine, iptidaisine, can sıkıcısına, kötüsüne, maksatsızına sinemanın ilk günlerinden beri muhtemelen kimse rastlamamıştı. "Kamelyalı Kadın" sinema tarihinin en kötü filmi sıfatını kazanmaya her bakımdan en kuvvetli namzetti.

filmi görmeden önce bunca kere işlenmiş bir "La Dam e aux Camelias" konusuna neden el atıldığını tartışmak düşünülebileceği halde filmi gördükten sonra böyle birşeye kalkışmak boşuna zahmet olur. "Kamelyalı Kadın" belirsiz bir yerde, meçhul kahramanların temsil ettiği kâbus gibi kopuk kopuk, birbirleriyle alâkası olmayan bazı esrarengiz vaka kırıntılarından meydana geliyor. Herşeye tam bir kaos hâkim. Bu durumda Marguerite'in henüz yirmisine varmamış bir genç kıza (Çolpan) oynatılması tuhaflığı unutuluyor, seyirci ayda net 400 Ura geliri olan gencin İstanbulda dayalı döşeli bir ev ve bir de uşak tutabilmesindeki beceriklilik karşısında hayrete düşüyor. "Kamelyalı Kadın" ardındaki sinema garibesinin yaratıcısı Şakir Sırmalı sinemadaki mekân düzenini tamamen alt üst etmiş. Taksim meydanındaki bahçeli evler, Büyükadada taksi diye bağırıp, Dolmabahçede otomobile binmeler ve benzeri hokkabazlıklar karşısında budala yarine konan seyirci filme isyan ediyor.

Gala gecesi filmi sonuna kadar seyretme iradesini gösterebilen seyircilerden biri, "Saray sineması böylesine boş film görmedi" diye haykırmaktan kendini alamamıştı. Bu sözün Şakir Sırmalı'dan başka salonu dolduran bütün seyircilerin hislerine tercüman olduğu muhakkaktı.

S P O R

Futbol

Austrianın maçları

Yediler ve üç büyük klüp arasındaki kuvvet denemesinden küçük klüplerin galip çıkmaları büyüklerin cânını bir hayli sıkmış bulunuyor. Fakat mevcut talimatname hükümlerine göre, ellerinden birşey gelmediği için bilhassa tertip komitesinde Yedilerin arzularına boyun eğmekten başka şimdilik bir mukabelede bulunamıyorlar. Ama ilerde?... Orası belli olmaz. Gene patron klüpler küçüklere kendi arzularım kabul ettirebilirler. Çünkü Yedi klüp arasında bazı fikir anlaşmazlıkları mevcuttur. Bu ise onları peyk duruma düşürmek için kafi bir sebebtir. Geride bıraktığımız hafta içerisinde ilk defa olarak küçükler klasmanında yer alan İstanbul spor ve Adalet bir müddetten beri İstanbulda bulunan Austria takımı ile karşılaşmak imkânını elde ettiler. Bölge Müdürü bu mevzuda büyük bir anlayış göstermiş ve her iki klübe de Mithatpaşa stadını vermişti. Haftanın ilk karşılaşmasını Cumartesi günü Austria ile İstanbulspor yaptı. İlk devreyi Sarı-Siyahlı takım 2-0 mağlup bitirmişti. Gerçekten misafirler bu devrede güzel bir oyun göstermişler ve tecrübesiz İstanbulsporu adeta sahadan silmişlerdi. İkinci devrede aynı şekilde oynayacakları ve İstanbulsporu ağır mağlubiyete uğratacakları tahmin ediliyordu. Fakat hiç de böyle olmadı. Oyuna süratle başlayan Sarı-Siyahlılar 45 dakika amansız bir mücadeleye girerek Viyanalı rakiplerine iki gol atmağa muvaffak oldular. Ertesi günü Viyana futbolunun İstanbul temsilciliğini yapan Adalet Austria'yı bozan bir oyun tutturdu. Orta Avrupa futbolunun üstatlarına karsı kendi oyunlarını sahada o kadar güzel tatbik ettiler ki misafirler bu durumda sistem değiştirmek, havadan ve uzun paslı oyuna dönmek zorunda kaldılar. Hele M. Ali, Ömer ve Fahrinin oyunları görülmeye değerdi. Ya Oscar'ın attığı o şahane gol. Son senelerde sahalarımızda bu kadar güzel bir gole rastlanmamıştı. Topun 80 metreden ayaktan çıkması ile filelere takılması bir olmuştu. Austrialılar bile golü takdir etmekten geri kalmadılar. Ecnebi temaslar karşısında gerek İstanbulspor, gerekse Adalet'in aldığı derece futbolumüzde bir kalkınmanın mevcudiyetini gösteren canlı misallerdi.

Galatasaray Ankarada

İki maç yapmak üzere geçen hafta Ankaraya giden lig lideri Galatasaray, attığı gole mukabil 3 gol yiyerek başkentten muvaffakiyetli bir netice ile İstanbula dönmüştür. Sarı-Kırmızılı takım artık kazanma hırana sahip bir ekip manzarası arzediyor. Aynı halin liglerde de devam etmesi için hiç bir sebeb yok. Bu durumu düşünenler, bilhassa Fenerbahçe haklı olarak şampiyonluktan endişe duymaktadır. Galatasaraylılar geçen haftanın Cumartesi günü takviyeli Hacettepeyi 4-2 ve Pazar günü de Güneş-Gençlerbirliği karmasını ise 7-1 yenmişlerdir. 1967 senesinin na mağlup takımı bakalım bu unvanını ne kadar zaman muhafaza etmeye muvaffak olacak?

Galatasaray Ankarada
Gol fabrikası..

Teşkilât

Asya mı, Avrupa mı?

Günlerden birgün Yeşilköy hava alanına gelen bir uçaktan orta boylu, dökük saçlı bir adam inmişti. Etrafındakileri tebessümle selâmladıktan sonra pistin kıyısına kadar sokulan gazetecilerin yanına gelerek sual sormalarına meydan bırakmadan: "Viyanadan çok müsbet neticeler elde ederek geliyorum. Artık sizlere F.İ.F.A. nın azası bulunduğumuzu müjdeleyebilirim" demişti. Haber ertesi gün İstanbulun bütün gazetelerinde yer almış ve spor efkârı umumiyesinde hakikaten memnuniyet uyandırmıştı. Umumi kâtip Eşfak Aykaç'ın, daha doğrusu Hasan Polat Federasyonunun bu mevzuda sarfettiği gayret ve ekle ettiği başarı minnetle yadediliyordu. Hatta methiye yazmakta birbirleriyle yarış eden bazı kimseler: "İşte teşkilâtı gençleştirmek her bakımdan faydalı oluyor. Bu genç, dinamik adamların işi... Koşmak, mücadele etmek lâzım. Altık yaşlılar -zihniyet meselesi bir tarafa- yerlerini yetişen gençlere bırakmalıdırlar" şeklinde yazılar kaleme almışlardı. Hakikaten F.İ.F.A. ya dahil olmamız mühim bir hâdiseydi. Çünkü teşkilâtın baranda bulunan Stanley Raus buna şiddetle muhalefet ediyordu. Nedense bize hiç sempati beslememekteydi... Fakat sevinçli haberin ortaya çıktığı günden bu yana aradan tam 3 yıl geçmiş ve her sene toplanan F.I.F.A. üyeleri işini gücünü bırakıp bizim Asyalı mı, yoksa Avrupalı mı olduğumuz dâvasını tetkik etmişti. Yapılan münakaşalar ekseriya aleyhimize neticeleniyordu.

İhtiyatsız bir konuşma

Bir sabah gazetesi Federasyon Başkanının -tıpkı üç sene evvel Eşfak Aykaç'ın konuştuğu gibi- Avrupa grubuna dahil olduğumuzu bildiren beyanatım iri puntolarla veriyordu. Hasan Polat diyordu ki: "Avrupa grubunda kaldık. Dünya Kupası eleme maçlarım Avrupalı rakiplerimizle oynıyacağız!" Fakat hâdiseler federasyon Başkanını çok kısa bir zaman içerisinde tekzip etti. F.İ.F.A. Genel Sekreteri Gasman'ın imzasını taşıyan mektup mevzuubahis beyanattan tam 2 gün sonra Federasyona geldi. Mektupta Asya grubunda kaldığımla ve 1958 Dünya Kupası eleme maçı için İsraille oynamamız icap ettiği bildirilmekteydi. Genç başkan ihtiyatı elden bırakarak konuşmuştu. Doğrusu bu bir teşkilât adamı için affedilmez bir hata, hatta hafiflikti. İki gün sonra bu sefer söylediğinin tamamen aksinin olduğunu açıklamak zorunda kalıvermişti.